Colecția Gimnasium

VASILE MOLAN
IULIA TEODORESCU ELENA DOBRIN

GRAMATICĂ, ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE PENTRU TOȚI COPIII

(clasele II-IV)

EDITURA PETRION
BUCUREȘTI

VASILE MOLAN
IULIA TEODORESCU ELENA DOBRIN

15 VI 1996
Iași

GRAMATICĂ, ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE PENTRU TOȚI COPIII

(clasele II-IV)

exc 61
exc 62
exc 63
exc 64
exc 65

pag 51

căpșuni, portocale, lămâie

EDITURA PETRION
C.P. 1-310, Cod 70 700
Tel.: 637.23.34. Fax: 312.45.25

Scanned with OKEN Scanner

Referenţi: conf. universitar doctor GEORGE SANDA, Universitatea Bucureşti
profesor gradul I ILEANA SANDA, Bucureşti.

Lucrarea a fost aprobată de Comisia Naţională pentru învăţământul primar a Ministerului Învăţământului.

Toate drepturile de editare sunt rezervate editurii
PETRION

⚠ Atenţie! Observaţi!
⚠ Concluzii
□ Definiţie
1* Exerciţiile cu steluţă au rezolvarea la sfârşitul lucrării.

Scanned with OKEN Scanner

"Limba noastră-i foc ce arde
Într-un neam ce fără veste
S-a trezit din somn de moarte,
Ca viteazul din poveste".

ALEXE MATEEVICI

CUVÂNT ÎNAINTE

Această lucrare continuă seria lucrărilor destinate elevilor din clasele I–IV pentru însuşirea corectă a limbii române. A fost concepută ca un dialog cu cititorul pe problemele de limbă accesibile copiilor din clasele ciclului primar.

Prin exerciţii variate, elevul este dirijat să recunoască fenomenele de limbă învăţate, să le folosească în situaţii noi, să descopere alte fenomene şi să le caracterizeze.

Cartea urmăreşte prevederile programei şcolare, pe care o aplică în mod creator. Cunoştinţele de limbă sunt prezentate în legătură cu cerinţele unei exprimări corecte şi nuanţate, cu ortografia şi punctuaţia.

În partea care asigură însuşirea cunoştinţelor de limba română s-au folosit texte redactate de autori, unele pornind de la idei sugerate de textele literare, pentru a oferi elevilor pe lângă noţiunile cunoscute, doar fenomenul de limbă ce urmează a fi învăţat, pentru a-l observa mai bine.

Într-o parte separată de la sfârşitul lucrării se oferă soluţii de rezolvare a unor exerciţii.

Lucrarea se adresează elevilor, învăţătorilor şi părinţilor.

AUTORII

Scanned with OKEN Scanner

CLASA A II-A

PROPOZIŢIA

Ce este propoziţia?

Priviţi desenele şi formulaţi propoziţii în legătură cu ele. Printre propoziţiile formulate de voi pot fi:

Băiatul citeşte. Fetiţa scrie.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţi că în prima propoziţie am comunicat ceva în legătură cu "băiatul" şi în cea de a doua am comunicat ceva în legătură cu "fetiţa".

Priviţi desenele următoare:

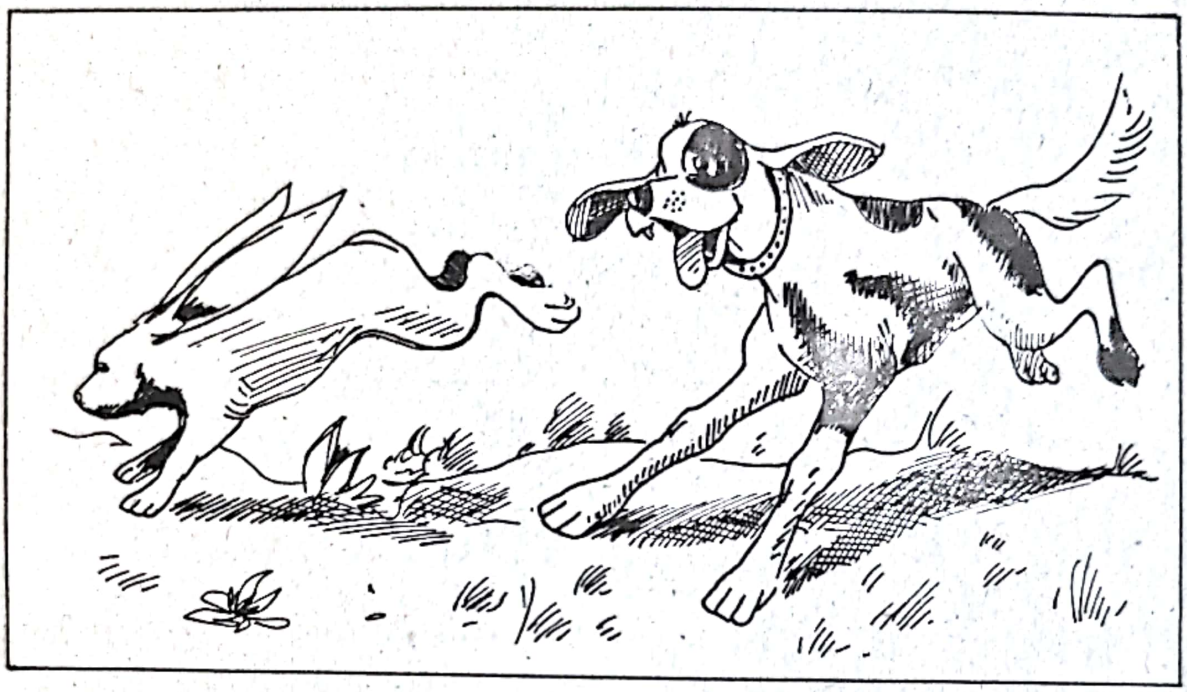

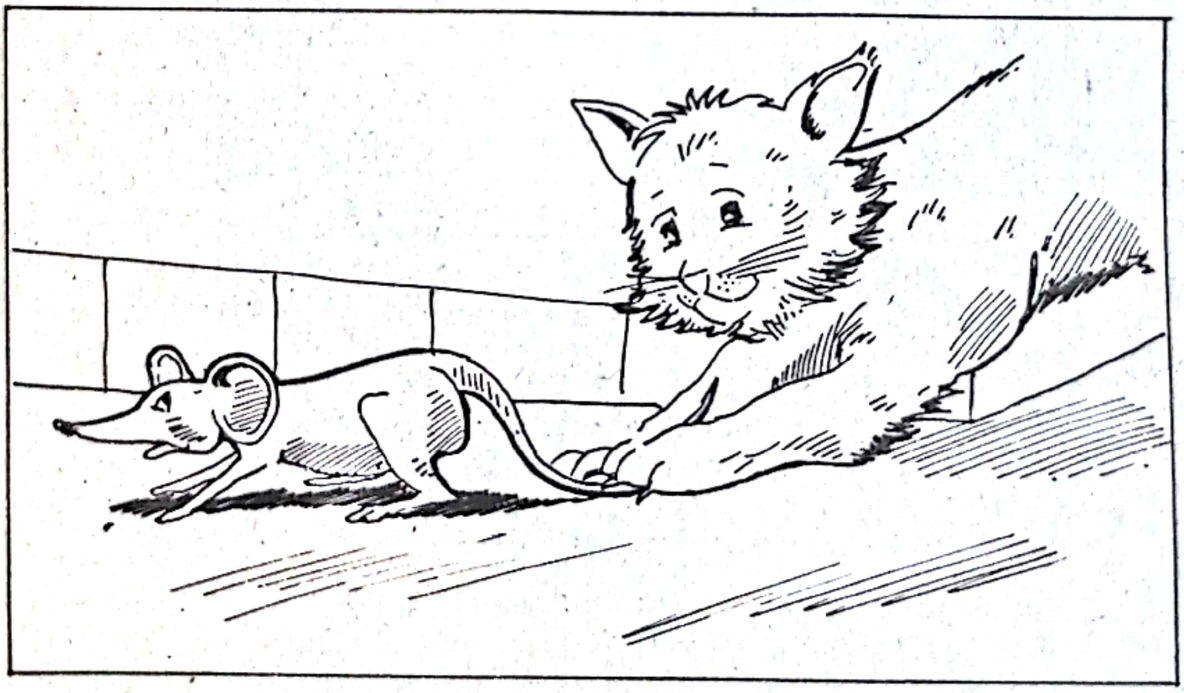

Spuneţi câte o propoziţie în care să comunicaţi ceva despre câine şi despre pisică.

Scanned with OKEN Scanner

Să ne reamintim propoziţiile formulate până acum!

Băiatul citeşte.

Fetiţa scrie.

Câinele aleargă după un iepure.

Pisica prinde un şoarece.

Prin aceste propoziţii am comunicat sau am spus ceva **despre nişte fiinţe.**

Tot cu ajutorul propoziţiilor putem spune ceva **despre lucruri.**

Caietul este pe masă.

Cartea e deschisă.

despre fenomene ale naturii

Ploaia a căzut peste sat.

Fulgerul a luminat toată strada.

⚠ Cu ajutorul acestor propoziţii am realizat o comunicare despre fiinţe, lucruri, fenomene ale naturii.

Scrieţi propoziţiile de mai sus.

Observaţi că aceleaşi comunicări sunt, de data aceasta, scrise.

⚠ Deci aceste propoziţii sunt comunicări pe care le-am spus sau pe care le-am scris.

☐ Propoziţia este o comunicare spusă sau scrisă.

⚠ În clasele următoare veţi învăţa cum se numesc şi ce sunt cuvintele cu care se realizează aceste comunicări.

Observaţi că, într-o propoziţie, pot fi mai multe cuvinte nume de fiinţe, lucruri sau fenomene ale naturii, dar numai despre unul se comunică ceva special.

De exemplu: "Pisica prinde un şoarece".

Aici sunt două cuvinte care denumesc fiinţe: "pisica" şi "şoarece". Se comunică ceva, în mod special, despre pisică. Dacă s-ar comunica ceva despre "şoarece" propoziţia ar putea fi: "Şoarecele este prins de pisică".

1. Formulaţi propoziţii în care să comunicaţi ceva despre: şcoală, elevi, Cristina, Bucureşti, Emil, toamnă.

Scanned with OKEN Scanner

2.* Ordonaţi grupurile de cuvinte încât să realizaţi câte o propoziţie:

— avionul, înălţime, la mare, zboară;

— racheta, spre cer, cosmonauţilor, cu viteză, se îndreaptă;

— în tufişul, fricos, iepurele, des, se ascunde.

3.* Ordonaţi cuvintele, încât să obţineţi două propoziţii pentru fiecare grup:

— calul, blândă, pe poiană, rău, pisica, fuge, zgârâie;

— Andrei, frumoasă, a citit, este, o carte, clasa, noastră;

— bunicul, mare, carul, spune, buturuga, răstoarnă, o poveste, mică.

4.* Citiţi grupurile de propoziţii. Formaţi din fiecare grup câte o propoziţie după modelul dat.

Virgil citeşte.
Adriana citeşte. — Virgil şi Adriana citesc.

a) Fetiţele clasei noastre pregătesc o expoziţie.
Băieţii clasei noastre pregătesc o expoziţie.

b) Marcela pictează un peisaj.
Mihai pictează un peisaj.

c) Copiii admiră frumuseţile naturii.
Părinţii admiră frumuseţile naturii.

Scrierea propoziţiei

5. a) Citiţi următoarele propoziţii din textul "A sosit toamna":

Razele soarelui sunt din ce în ce mai palide.

Aerul răcoros pătrunde prin ferestrele larg deschise.

Un vânt potolit aduce cu el miresme de toamnă.

b) Răspundeţi la întrebări:

Cum a fost scris primul cuvânt din propoziţie?

Ce semn de punctuaţie s-a pus la sfârşitul propoziţiei? De ce?

⚠ Primul cuvânt din propoziţie se scrie cu literă iniţială mare. La sfârşitul propoziţiei se pune punct.

---

* Exerciţiile cu steluţă au rezolvarea la pagina 158.

Scanned with OKEN Scanner

6. Priviți desenul. Scrieți cel puțin patru propoziții în legătură cu acesta.

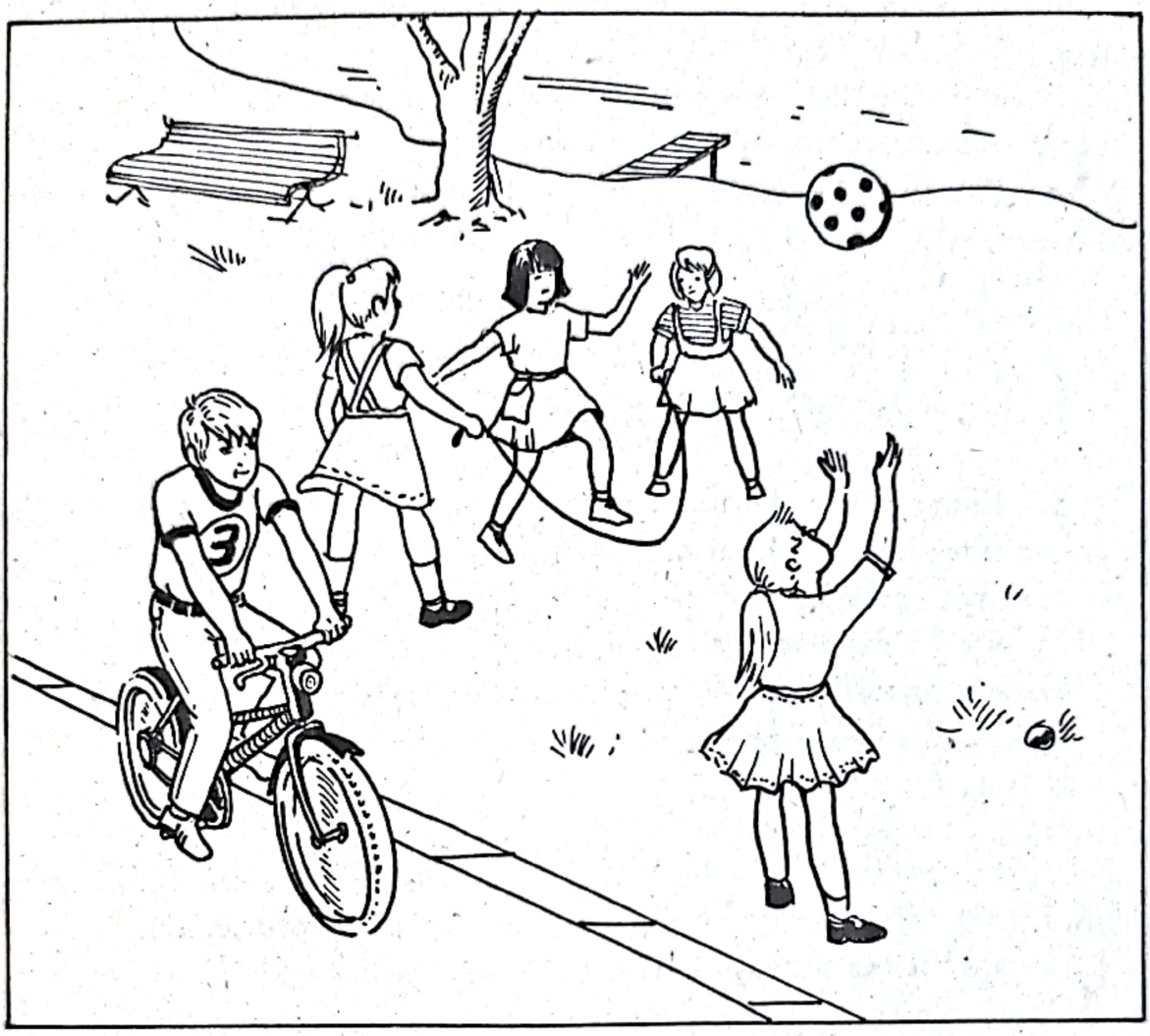

7. Copiați următoarele propoziții și explicați scrierea lor:

Degetele umede ale mării mângâie plaja.

Soarele a cuprins pământul în palmele razelor sale.

Apele mării înaintează cu prudență pe malul încărcat de nisip.

8. Scrieți următoarele propoziții. Spuneți din câte cuvinte este alcătuită fiecare.

/Alina citește o carte./

/Sosește Ioana./

/— Ce faci, Alina?/

/— Citesc./

/ / Aceste linii arată cât ține o propoziție.

⚠ Ați observat că o propoziție poate fi alcătuită din unul sau mai multe cuvinte. În clasele mai mari veți afla cum se numesc aceste cuvinte.

Scanned with OKEN Scanner

9. a) Scrieţi câte trei propoziţii formate din două cuvinte prin care să transmiteţi ceva despre: toamna, elevul, clopoţelul.

b) La propoziţiile de la punctul "a" adăugaţi unul sau două cuvinte.

c) Schimbaţi ordinea cuvintelor din propoziţia care vă place mai mult în variante corecte.

⚠ Aţi reţinut că primul cuvânt din propoziţie se scrie cu literă iniţială mare şi că, la sfârşitul propoziţiei, se pune punct.

10. a) Citiţi propoziţiile:

Este dimineaţă.
Mama mă scoală cu blândeţe.
Încep pregătirea pentru şcoală.
Mă spăl bine.
Mă îmbrac cu grijă.
Îmi iau ghiozdanul cu cărţi şi caiete.
Plec spre şcoală.
La poartă mă aşteaptă Andrei.

Câte propoziţii sunt? Cum au fost scrise?

b) Citiţi aceleaşi propoziţii aşezate altfel:

Este dimineaţă.
Mama mă scoală cu blândeţe.
Încep pregătirea pentru şcoală. Mă spăl bine, mă îmbrac cu grijă, îmi iau ghiozdanul cu cărţi şi caiete şi plec spre şcoală.
La poartă mă aşteaptă Andrei.

Ce aţi observat?

⚠ Nu întotdeauna se pune punct după fiecare propoziţie. În exemplul de mai sus, pauza scurtă dintre propoziţii este marcată de virgulă, dacă nu există cuvântul "şi".

Daţi exemple de propoziţii care se scriu după modelul de mai sus (exerciţiul 10, punctul "b").

Scanned with OKEN Scanner

11. Citiţi următoarele propoziţii:

Vulpea intră în sat.
Vulpea pleacă.
Ei latră.
Câinii o simt.
Găinile se ascund.

⚠ Propoziţiile au fost scrise la întâmplare, fără să ţinem seama de ordinea desfăşurării acţiunilor.

Citiţi aceleaşi propoziţii în următoarea ordine:

Vulpea intră în sat.
Câinii o simt.
Ei latră.
Găinile se ascund.
Vulpea pleacă.

⚠ Observaţi că între aceste propoziţii există o legătură dacă sunt aşezate în ordinea firească în care se desfăşoară acţiunile.

Citiţi propoziţiile:

Iepurele sare din tufiş.
Avionul zboară spre cer.
Peştele înoată.
Copilul se joacă.

⚠ Între aceste propoziţii nu se pot realiza legături, oricum le-am aşeza.

⚠ Un şir de propoziţii scrise, cu legătură între ele, aşezate în ordinea firească a desfăşurării acţiunilor formează un *text*.

12.* Aşezaţi în ordinea corectă următoarele propoziţii:

Vânătorul s-a oprit lângă tufiş.
L-a scăpat.
Vânătorul nu poate trage.
Sare un iepure.
Câinele aleargă după iepure.
El pune puşca la ochi.

13.* Ionel a scris fiecare din următoarele propoziţii pe câte o fâşie de hârtie, dar nu ştie să le aşeze corect. Îl ajutaţi voi? Ce aţi format?

Într-o zi am plecat cu tata pe câmp.

Scanned with OKEN Scanner

Am observat ceva în fața noastră.

Iarba moale ne gâdilă picioarele.

Priveliștea era încântătoare.

Ce să fie?

Apar două urechi lungi.

Iarba se culca singură.

Rămânem pe loc.

Soarele strălucea deasupra noastră.

14. Citiți povestirea "Condeiele lui Vodă" de Dumitru Almaș.

⚠ Și această povestire este un text. Spre deosebire de textele de la exercițiile anterioare, acest text are un "nume", "Condeiele lui Vodă". Acest "nume", care poate fi format dintr-un cuvânt sau mai multe, se numește **titlu.**

După ce ați citit povestirea, ați observat că în cuprinsul ei este vorba despre "condeie" ale domnitorului Mircea cel Bătrân.

☐ Un cuvânt sau mai multe puse în fruntea unei lucrări sau a unei părți distincte a ei, indicând pe scurt cuprinsul acesteia, formează **titlul.**

15. Dați exemple de trei texte ale căror titluri să fie formate dintr-un cuvânt.

16. Dați exemple de trei texte ale căror titluri să fie formate din mai multe cuvinte.

17.* Completați spațiile punctate cu enunțuri din partea dreaptă a paginii. Citiți enunțurile formate. Ce ați scris? Dați-i un titlu potrivit.

Astăzi am venit la școală	au adus cazmale, greble și stropitori.
Este o zi	și părinții noștri.
Elevii clasei noastre	însorită de primăvară.
Puieții de castani și tei	când este mai greu.
Toți muncim	să plantăm puieții.
Au venit	ne așteaptă să-i plantăm.
Ei ne ajută.....	cu plăcere.

⚠ Am arătat mai sus că se poate da un titlu și unui fragment dintr-o lucrare. Știți că Ion Creangă a scris "Amintiri din copilărie". Această lucrare a fost prezentată pe fragmente cu titluri ca: "La scăldat", "La cireșe", "Pupăza din tei".

Nu putem afirma că Ion Creangă a scris: "La scăldat", "La cireșe", "Pupăza din tei". Acestea sunt fragmente din "Amintiri din copilărie".

Scanned with OKEN Scanner

18. Găsiţi titluri corespunzătoare următoarelor texte şi scrieţi-le pe caiete.

Atenţie la aşezarea textului în pagină!

Sus, în partea dreaptă a paginii, se trece data.

Titlul se scrie la mijlocul rândului.

Între titlu şi text se lasă un rând liber.

Începem să scriem la distanţa de două degete de la linia de margine.

Dacă un cuvânt nu ne încape pe rând, în dreapta paginii, despărţim în gând cuvântul în silabe şi scriem numai silabele care au loc. Celelalte silabe le scriem pe rândul următor.

a) Într-o zi, am plecat până în satul vecin. Eram însoţit de prietenul meu credincios, câinele Ursu.

Drumul trecea printr-o pădure. Eram vrăjit de tot ceea ce era în jur: verdele tufişurilor, al ierbii şi al copacilor, cântecul păsărelelor, razele soarelui, care abia pătrundeau printre crengi.

Ursu păşea ţanţoş pe lângă mine, de parcă admira şi el frumuseţile pădurii. Liniştea ne-a fost întreruptă de un urlet prelung. Ne-am oprit. Eu m-am lipit de un copac. Ursu îndreptă urechile şi-şi mişcă botul în toate direcţiile.

Dintr-un tufiş apar doi lupi. Eu i-am văzut mari şi puternici. Ursu nu stă pe gânduri. Se repede spre ei. După o luptă scurtă, lupii renunţă. Fug în desişul pădurii. Ursu se aşază lângă mine mulţumit. Eu îl mângâi cu dragoste.

Plecăm spre satul vecin.

b) Îl însoţesc pe tata la vânătoare. Păşim cu atenţie pe muşchiul moale. Câinele dă ocol copacilor.

Ne oprim toţi, ca la o comandă. În tufişul din faţă se aude mişcare. Câinele se apropie. Din tufiş sar doi iepuri. El aleargă când după unul, când după altul, parcă ar dori să-i prindă pe amândoi.

La capătul potecii, iepurii se despart. Unul o ia în stânga şi altul în dreapta. Câinele rămâne la mijloc mirat. Nu ştie unde sunt iepurii. Noi râdem cu poftă de păţania lui.

19. Alcătuiţi texte scurte, corespunzătoare titlurilor:

Întâiul ciripit

Ploaia

La circ

Raza de soare

Răsărit de soare pe malul mării

Scanned with OKEN Scanner

20. Alcătuiţi texte scurte ale căror titluri să fie răspunsuri la ghicitorile:

* N-are mâini şi totuşi bate,
Bate-ntruna, zi şi noapte
Stă oriunde îl vei pune
Şi oricând timpul ţi-l spune.

* Voinicel cu haină albă
Iese primul din zăpadă.

* Felinar cu trei culori
Îndrumă pe trecători

* Toarce lelea-ncetişor
Fără furcă şi fuior.

* O sportivă cu renume
Umblă-n pomi după alune.

SEMNE DE PUNCTUAŢIE

Punctul

Citiţi următorul text:

Traversarea

Ionel merge spre şcoală. El vrea să traverseze. Se uită în stânga şi în dreapta. Departe, se zăreşte o maşină. Ionel porneşte spre trotuarul celălalt. Grăbeşte pasul. Maşina se apropie. Nu îl ajunge. Ionel a păşit deja pe trotuarul celălalt.

21. Răspundeţi la următoarele întrebări:

Ce semne de punctuaţie s-au folosit în text?

De ce s-au folosit?

Propoziţiile sunt independente ca înţeles?

⚠ Am observat că punctul marchează pauza care se face în vorbire, între propoziţii.

În rostirea propoziţiilor după care se pune punct, tonul coboară la sfârşitul comunicării şi se face o pauză mai mare.

Scanned with OKEN Scanner

22. Recitiţi textul respectând intonaţia şi răspundeţi la întrebări.

Traversarea

Ionel merge la şcoală. El vrea să traverseze şi se uită în stânga şi în dreapta. Departe se zăreşte o maşină. Ionel porneşte spre trotuarul celălalt şi grăbeşte pasul. Maşina se apropie, dar nu-l ajunge, pentru că Ionel a păşit deja pe trotuarul celălalt.

Întrebări:

Unde s-a folosit punctul în acest text?

Mai sunt propoziţiile independente ca înţeles?

De ce s-a pus punct după mai multe propoziţii?

⚠ Propoziţiile din grupurile:

"El se uită în stânga şi în dreapta.[1]/

Ionel priveşte spre trotuarul celălalt[2]/ şi grăbeşte pasul.[3]/

Maşina se apropie[4]/ dar nu-l ajunge,[5]/ pentru că Ionel a păşit deja pe trotuarul celălalt[6]/" a şasea propoziţie nu este independentă ca înţeles. Ea depinde de propoziţia a cincea. În clasele mai mari veţi învăţa cum se numesc aceste tipuri de propoziţii.

⚠ În acest exemplu, punctul marchează pauza care se face în vorbire între grupuri de propoziţii independente ca înţeles.

23. Citiţi textul şi răspundeţi la întrebări:

Mihai intră în casă împreună cu pisica.

— Cine-i acolo? întreabă mama.

— Eu şi pisica.

— Ai fost la şcoală?

— Da.

— Te dezbraci, te speli pe mâini şi vii la masă!

Întrebări:

Unde s-a folosit punctul în acest text?

De ce?

⚠ Enunţurile subliniate sunt propoziţii.

⚠ Observaţi că, după enunţul "Eu şi pisica" nu mai continuă discuţia despre persoanele care au venit. Urmează întrebarea "Ai fost la şcoală?" care se referă la altceva.

După cuvântul "Da.", discuţia despre şcoală nu mai continuă.

Enunţurile subliniate comunică ceva ca orice propoziţie independentă.

⚠ În exemplul de mai sus s-a folosit punctul după grupuri de cuvinte izolate care comunică ceva ca propoziţiile independente.

În clasele mai mari veţi învăţa ce sunt aceste grupuri de cuvinte.

Scanned with OKEN Scanner

24. Scrieţi trei propoziţii la sfârşitul cărora să se pună punct.

25. Scrieţi un text scurt în care să se folosească punctul după un grup de propoziţii.

26. Scrieţi după dictare, un text scurt în care să se folosească punctul după un cuvânt sau grupuri de cuvinte izolate care au valoarea unei propoziţii independente.

Punctul este un semn grafic care marchează pauza dintre propoziţii sau grupuri de propoziţii independente ca înţeles. El se foloseşte şi după un cuvânt sau un grup de cuvinte cu valoare de propoziţii independente, după care vorbirea nu mai continuă.

⚠ După titlu nu se pune punct.

27. Scrieţi după dictare următoarele texte:

a) Maria o roagă pe mama sa:

— Mamă, mă laşi la film?

— Cu cine te duci?

— Cu Cristina.

— Te-ai îmbrăcat frumos?

— Da.

b) Primăvara caldă a poposit pe meleagurile noastre.

Razele soarelui se ivesc de după nori. Ele încălzesc pământul amorţit.

Zăpada s-a topit.

Pământul se acoperă cu un covor verde.

c) Doi prieteni se întâlnesc în parc.

— Ai văzut veveriţele?

— Nu.

— Ţi le voi arăta eu.

— Bine.

Semnul întrebării

Citiţi propoziţiile:

— Ai fost la şcoală?

— Cum ai răspuns astăzi?

Doamna învăţătoare a fost mulţumită de tine?

Întrebări:

Cu ce ton aţi citit propoziţiile?

Ce semn s-a pus la sfârşitul propoziţiilor? De ce?

Scanned with OKEN Scanner

28. Scrieţi trei propoziţii la sfârşitul cărora să se pună semnul întrebării. Citiţi-le!

⚠ Semnul întrebării (?) se pune la sfârşitul propoziţiilor care exprimă o întrebare şi se citesc cu tonul corespunzător.

29. Citiţi textul şi răspundeţi la întrebări:

Judecata

Vulpea vine în faţa ursului cu capul plecat.

— Este adevărat /că tu şi puii tăi aţi fost în sat,/ aţi furat găinile oamenilor/ şi le-aţi mâncat în vizuina voastră?

— Eu şi puii mei?

— Da.

— Tu ai mai fost şi în alte zile.

— Eu?

— Îndrăzneşti /să spui/ că nu-i adevărat?

⚠ Liniile oblice despart propoziţiile.

Întrebări:

Unde s-a folosit semnul întrebării?

Cum aţi citit enunţurile după care s-a folosit semnul întrebării?

⚠ Semnul întrebării se pune şi după un grup de propoziţii, după un grup de cuvinte sau un cuvânt care sunt întrebări directe şi se citesc cu tonul corespunzător.

30. Scrieţi un grup de propoziţii care sunt întrebări directe şi după care se foloseşte semnul întrebării.

31. Scrieţi un text scurt în care să aveţi cuvinte şi grupuri de cuvinte care sunt întrebări directe şi după care se foloseşte semnul întrebării.

Semnul întrebării este folosit în scriere pentru a marca intonaţia propoziţiilor sau grupelor de propoziţii care sunt întrebări directe. El se foloseşte şi după cuvinte sau grupuri de cuvinte care sunt întrebări.

⚠ După titlu, de obicei, nu se pune semnul întrebării. Cu toate acestea, aţi întâlnit texte după titlurile cărora s-a pus semnul întrebării.

Amintiţi-vă aceste texte şi motivaţi punctuaţia titlului.

32. Scrieţi după dictare următoarele texte:

a) Emil se pregăteşte să îşi viziteze bunica.

— Spune-mi, mamă, ce să fac? Să mă spăl pe mâini sau să îmi pun mănuşile?

b) Unchiul stă de vorbă cu nepotul său.

— Ai învăţat să socoteşti?

Scanned with OKEN Scanner

— Da.
— Doi şi cu doi fac?
— Patru.
— Foarte bine. Uite, ţine 4 lei ca să te recompensez.
— Nu era mai bine dacă ziceam cinci?

c) Ionel se aşează la pian.
— Mamă, îmi dai voie să cânt?
— Dar ţi-ai spălat mâinile?
— Nu este aceasta o problemă. Voi cânta numai pe clapele negre.

Semnul exclamării

33. Citiţi următoarele propoziţii:

Ce frumoasă este această carte!	o exclamaţie
Este o vreme aşa de însorită!	
Să cumperi cărţi, Mihai!	un îndemn
Treci în casă, Azor!	o poruncă

34. Răspundeţi la întrebări:
Ce exprimă aceste propoziţii?
Cu ce ton le-aţi citit?

35. Scrieţi trei propoziţii de acest fel.

⚠ Semnul exclamării se pune după propoziţiile care exprimă o exclamare, un îndemn sau o poruncă.

36. Citiţi următorul enunţ şi răspundeţi la întrebări:
Ce seară minunată/şi ce lună frumoasă!
Întrebări:
Câte propoziţii sunt?
Cum le-aţi citit?
Ce exprimă ele?

37. Scrieţi două enunţuri de acest fel.

⚠ Semnul exclamării se pune după un grup de propoziţii legate între ele prin înţeles, care exprimă o exclamare.

38. Citiţi următorul text şi observaţi unde s-a folosit semnul exclamării:

a) — Ionele!
— Sunt aici, mamă.
— De ce nu îţi faci lecţiile?
— Mai am timp.

Scanned with OKEN Scanner

b) — Ah! Ah!

⚠ În primul caz este o strigare. Mama îl strigă pe Ionel.
În al doilea caz mama își exprimă o stare sufletească.

39. Dați alte exemple pentru fiecare caz.

Semnul exclamării se pune după o propoziție, un grup de propoziții, un cuvânt sau un grup de cuvinte care exprimă o exclamație, un îndemn, o poruncă, o strigare, o urare sau o stare sufletească și au intonația corespunzătoare.

⚠ După titlu, de obicei, nu se folosește semnul exclamării. Cu toate acestea, ați întâlnit în clasele I și a II-a texte după ale căror titluri s-a pus semnul exclamării.

Amintiți-vă aceste texte și motivați folosirea semnului exclamării după titluri.

(Ex. "Iubește adevărul!")

40. Scrieți după dictare următoarele texte:

a) "Veni la babă numai unul.
— Bună ziua, babo.
— Bună!
— De vânzare îți este țapul ăsta?
— De vânzare, dar nu e țap, e vițea.
— Asta vițea?
— Păi!
— Aș!
— Vițea zău! Ce dumneata nu vezi?"

(Culegerea "Povești, Snoave și Legende")

b) "— Ai venit? Și glasul i se păru fetiței aspru.
— Am venit!
Femeia întrebă blând:
— Ai luat premiu?
— Am luat!

(Marin Preda — Prima lecție)

c) "Ai mei pierduți sunt, pașă, toți.
O, mântuie-i de vrei, că poți!
Dă-mi bani pe cal! Că sunt sărac!
Dă-mi bani! Dacă-l găsești pe plac,
Dă-mi bani numai cât socoți."

(G. Coșbuc — Poezii)

Scanned with OKEN Scanner

Linia de dialog

41. Citiţi următorul enunţ şi spuneţi câte persoane participă la discuţie.

În bibliotecă

Marcel se îndreaptă spre Andrei şi-l întreabă:

— Ce carte citeşti?

— "Amintiri din copilărie", răspunde el.

— E frumoasă?

— E grozavă. Sunt multe întâmplări cu copii.

⚠ Observaţi ce semn s-a pus când a început să vorbească o persoană.

☐ Discuţia dintre două persoane se numeşte dialog.

În scris, înainte de vorbele unei persoane se pune linie de dialog.

⚠ Linia de dialog se scrie la distanţă de două degete de linia de margine.

42. Scrieţi după dictare:

Bunica

a) Radu o iubeşte mult pe bunica. Îi e dor de ea. El îl roagă pe tata:

— Tată, hai până la bunica!

— De ce? întreabă el mirat.

b) Puiul de vulpe

Puiul de vulpe a plecat din vizuină. Pe câmp s-a întâlnit cu nişte gâşte.

— Cine sunteţi voi? le întrebă puiul.

— Noi suntem gâşte. Tu cine eşti?

— Eu sunt un pui de vulpe.

— Ai venit să-mi mănânci puii? sare o gâscă.

— De ce să-i mănânc? Mai bine mă joc cu ei.

— Nu te cred. O cunosc eu pe mama ta.

Scanned with OKEN Scanner

43. Priviţi ilustraţiile!

Imaginaţi-vă dialogul dintre persoanele prezentate. Scrieţi fiecare dialog şi găsiţi titlul potrivit. Fiţi atenţi la aşezarea corectă în pagină!

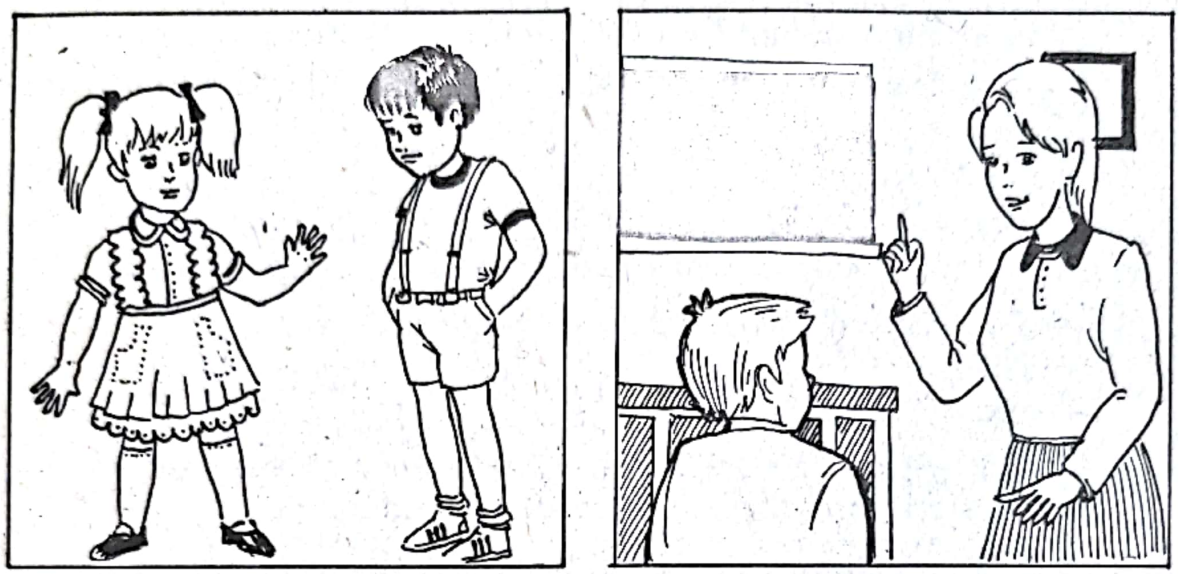

Două puncte

44. Citiţi enunţurile şi observaţi unde se foloseşte semnul "două puncte"

a) Mama a cumpărat de la piaţă: mere, pere, pepeni şi cartofi.

b) Doamna învăţătoare îl întreabă pe Andrei:

— De ce nu ţi-ai scris?

— Nu am fost la şcoală, răspunde el.

— Puteai să iei lecţiile de la un coleg.

— Nu m-am gândit.

⚠ Semnul **"două puncte"** este pus înaintea unei enumerări sau a unui dialog.

45. Daţi câte un exemplu în care semnul "două puncte" să fie folosit în cele două cazuri.

46. Scrieţi după dictare următorul text şi explicaţi folosirea semnului "două puncte".

După ciuperci

În pădure au plecat: Ionel, Mihai, Măriuca şi Lucian. Ei aveau coşuri pentru ciuperci.

Andrei se opreşte, le face semn şi le spune:

— Aici e un arici. Îl aud cum mişcă.

Scanned with OKEN Scanner

Semnul **"două puncte"** anunţă o enumerare sau un dialog. În timpul citirii, la acest semn facem o pauză puţin mai mică decât la punct.

47.* Puneţi două puncte (:) acolo unde trebuie:

a) Prietenii mei sunt Ionuţ, Emil, Cristina şi Raluca.

b) În coş am pus două mere, un pepene, câteva prune şi mai multe gutui.

c) Învăţătoarea întreabă

— Care sunt cele două cuvinte pe care le folosesc cu precădere elevii?

Elevul răspunde

— Nu ştiu.

— Exact! Acestea sunt.

d) Era foarte fericit luase un zece la matematică.

48. Scrieţi după dictare următoarele texte:

a) "Manole s-a sfătuit cu ceilalţi dulgheri:

— Ce-i de făcut să scăpăm de această osândă?

Micu, unul din tâmplari, a zis către Manole:

— Să ne facem aripi, să zburăm ca să scăpăm.

Şi-au făcut aripi din şiţă.

Şi-a zis Radu:

— Eu o să zbor întâi."

(Culegerea "Poveşti, Snoave şi Legende")

b) "Atunci zise unul dintre dânşii:

— Ţi-om da, dragul meu, dar spune-ne mai întâi: care lună-i cea mai rea peste an?"

c) "Mergând printr-o poiană, am găsit un păstor cu oile. I-am spus:

— Bună ziua, păstor cu oile!

Zice:

— Nu sunt eu păstor cu oile. Sunt tatăl măriei voastre!"

(Culegerea "Poveşti, Snoave şi Legende")

Virgula

49. Citiţi următoarele propoziţii şi observaţi unde se foloseşte virgula.

De la librărie, eu am cumpărat: caiete, cărţi, creioane, cerneală şi un stilou.

Scanned with OKEN Scanner

Ionel, Andrei, Maria şi Adrian au plecat în excursie.

50. Citiţi următoarea propoziţie şi observaţi unde s-a folosit virgula.

Ai luat de la librărie: caiete, creioane, cărţi sau cerneală?

⚠ Virgula se foloseşte în cadrul unei enumerări.

⚠ De regulă, dacă se folosesc cuvintele "şi" ori "sau", în cadrul enumerării nu se pune virgulă.

51. Scrieţi trei propoziţii în care se află enumerări.

52. Citiţi următoarele propoziţii şi observaţi unde s-a folosit virgula:

— Marine, să aduci apă de la fântână!

— Să aduci apă, Marine, de la fântână!

— Să aduci apă de la fântână, Marine!

⚠ Se desparte prin virgulă de restul propoziţiei numele unei fiinţe care este strigată.

⚠ Dacă acest cuvânt este la începutul propoziţiei, virgula se pune după el.

Atunci când cuvântul se află în interiorul propoziţiei, virgula se pune înainte şi după el.

Când cuvântul este la sfârşitul propoziţiei, virgula se pune înaintea lui.

⚠ Pot fi despărţite prin virgulă şi alte cuvinte care arată o strigare.

Exemplu:

— Băiete, să aduci cartea la bibliotecă!

— Să aduci cartea la bibliotecă, băiete!

— Să aduci, băiete, cartea la bibliotecă!

53. Daţi exemple de propoziţii în care se foloseşte virgula în cazurile de mai sus.

Virgula desparte cuvintele din cadrul unei enumerări. Ea desparte de restul propoziţiei cuvintele care arată o strigare.

⚠ Dacă citim, atunci când întâlnim virgula, facem o pauză scurtă.

54. Alcătuiţi câte o propoziţie în care să enumeraţi: fructe, insecte, păsări.

55. Redaţi în scris dialogul dintre doi băieţi care au citit aceeaşi carte.

56. Alcătuiţi câte trei grupuri de propoziţii despărţite între ele prin virgulă.

57. Scrieţi după dictare următoarele texte:

a) "Vin ţânţarii, lăutarii, gândăceii, cărăbuşii

Scanned with OKEN Scanner

Iar mireasa viorică-i-aştepta-ndărătul uşii".

(M. Eminescu — Călin — "File din poveste")

b) "— Atunci ce-ai căutat la sărăcia noastră?

— Abia acum îmi dau seama că m-ai învins, Dromihetes, răspunse Lisimah, şi m-ai învins pentru totdeauna."

(Călin Gruia — Ospăţul)

c) Maria se pregăteşte să plece la şcoală.

Mama o întreabă:

— Fetiţo, ţi-ai făcut ghiozdanul?

— Da! Am pus: cărţile, caietele, penarul şi blocul de desen.

CUVÂNTUL SILABA LITERA ALFABETUL

Cuvântul

Citiţi propoziţia:

Elevul merge la şcoală.

Întrebări:

Ca să realizăm această comunicare, de ce ne-am folosit?

Deci, din ce e formată propoziţia?

Câte cuvinte are propoziţia de mai sus?

58. Citiţi textul. Spuneţi din câte propoziţii este format şi câte cuvinte are fiecare propoziţie.

Ploaia s-a oprit./ Soarele vesel apare curajos pe cer./ În apele limpezi ale râului pescuia un băiat./De trei zile nu prinsese nimic./În zilele următoare a ţinut mai mult undiţa în apă./După un timp a simţit o mişcare./A tras puternic de undiţă./În cârligul ascuţit se zbătea un peşte./Băiatul îl ia în mână./Rămâne uimit./Peştişorul era de aur./

59.* Citiţi fiecare grup de cuvinte şi spuneţi ce denumesc ele:

băiat	undiţa	ploaia	limpezi	s-a oprit
peşte	cârligul	soarele	vesel	apare
băiatul	cojoc	zilele	curajos	pescuia
peştişorul	corzi	apă	ascuţit	va asculta

60. Daţi trei exemple de cuvinte care denumesc fiinţe. Faceţi propoziţii cu ele.

61. Daţi trei exemple de cuvinte care denumesc lucruri. Construiţi propoziţii cu ele.

Scanned with OKEN Scanner

62. Daţi trei exemple de cuvinte care denumesc fenomene ale naturii. Folosiţi-le într-un text scurt.

63. Daţi trei exemple de cuvinte care arată însuşiri. Găsiţi cuvinte potrivite pentru aceste însuşiri. Construiţi propoziţii cu aceste grupuri de cuvinte.

64. Daţi exemple de cuvinte care exprimă acţiuni. Scrieţi trei propoziţii cu ele.

65.* Citiţi textul. Grupaţi cuvintele după ceea ce denumesc, arată sau exprimă.

Soarele strălucea şi mugurii mestecenilor se arătau deasupra izvoarelor. Gânsacul îşi ducea bobocii pe cărare. Mergeau spre lac. Bobocii smulgeau fire de iarbă.

Silaba

66. În clasa I aţi învăţat cum se desparte un cuvânt în silabe.

Despărţiţi în silabe cuvintele: carte, abecedar, oraş.

⚠ Observaţi că fiecare silabă se rosteşte cu o singură deschidere de gură.

Despărţiţi în silabe cuvintele: cap, par, car, var.

⚠ Observaţi că fiecare din aceste cuvinte reprezintă o silabă.

Silaba este o parte a cuvântului sau cuvântul care se rosteşte cu o singură deschidere de gură.

⚠ Pentru despărţirea cuvintelor în silabe se respectă anumite reguli pe care le vom învăţa într-un capitol următor.

67. Despărţiţi în silabe cuvintele: pahar, carte, informaţie, car, elev, învăţător, pădure, animale, oameni.

Sunetul şi litera

Cuvintele sunt alcătuite din silabe, iar silabele din sunete.

68. Spuneţi câte sunete au cuvintele: aviator, aer, aeroplan, casă, caiet.

⚠ Dacă se schimbă sunetele la începutul sau la sfârşitul unor cuvinte, apar cuvintele noi.

Exemple:

sar	pac	toc	capă
iar	rac	poc	caie
bar	dac	coc	caer

Scanned with OKEN Scanner

[z]ar	[s]ac	[f]oc	ca[d]
[c]ar	[m]ac	[s]oc	ca[l]
[r]ar	[t]ac	[j]oc	ca[ş]

⚠ Dacă schimbăm un sunet în interiorul unor cuvinte, putem obţine cuvinte noi:

Exemple:

cadă	capă
cală	cară
camă	casă
cană	cată

⚠ Atenţie! Dacă schimbăm sunete în interiorul unui cuvânt şi nu obţinem cuvinte noi, pronunţia şi scrierea sunt greşite.

Exemplu: celălalt celălant

⚠ Se pot adăuga sunete în cadrul unor cuvinte pentru a obţine cuvinte noi.

Exemple: ac arc arac darac

⚠ Atenţie! Nu toate sunetele introduse în cuvinte pot da naştere altora noi.

traversare tranversare

În acest caz forma cuvântului nu este corectă. Deci, nici pronunţarea.

69. După ce am împărţit un cuvânt în sunete, putem să-l împărţim în părţi mai mici decât sunetul?

☐ **Sunetul** e partea cea mai mică a cuvântului rostit.

70. Pentru ca să reţinem mai mult timp ceea ce spunem azi, ne folosim de litere, în scris.

☐ **Litera** este semnul grafic al sunetului.

71.* Formaţi câte două cuvinte cu ajutorul silabelor: ne-, dez-, anti-. Alcătuiţi propoziţii cu aceste cuvinte.

72.* Transformaţi cuvintele de mai jos, astfel încât să se termine cu una din silabele: -ţel, -ţă;

băiat, fată, bundă.

73. Găsiţi cuvinte care se pot forma cu grupul de sunete: hidro- şi zoo-.

74.* Formaţi cel puţin două cuvinte care să se termine cu sunetele: -tor şi -te.

75. Scrieţi cinci cuvinte formate dintr-o singură silabă. Transformaţi-le în cuvinte din două silabe.

Exemplu: măr — mărul.

Scanned with OKEN Scanner

76. Scrieţi câte trei cuvinte formate din trei şi respectiv patru silabe. Alcătuiţi propoziţii cu ele.

77. Formaţi cuvinte pornind de la silabele:

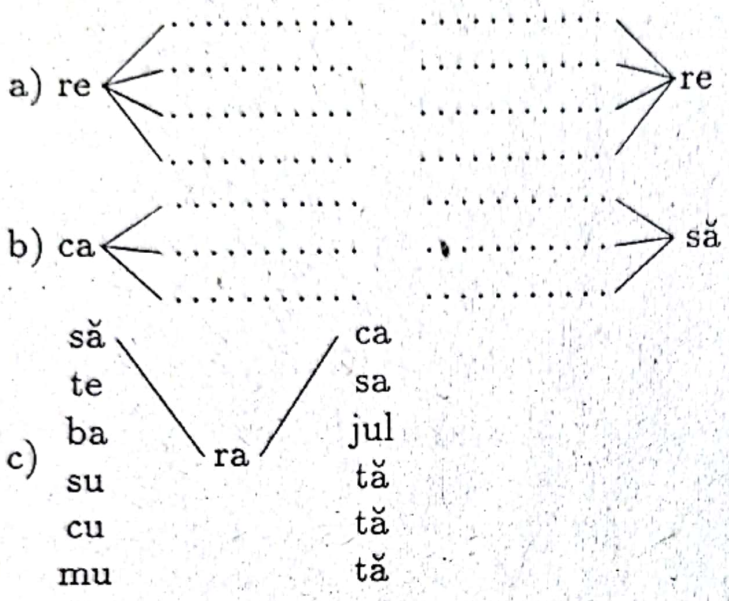

Vocale şi consoane

78. Pronunţaţi sunetele: a, e, i, o, u, ă, î, â.

79. Pronunţaţi şi sunetele: b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, ţ, v, z, x, y, w, q.

Observaţi că sunetele de la exerciţiul **79** se pronunţă cu ajutorul altor sunete (î sau e).

☐ Sunetele care se pronunţă singure sunt *vocale.*

☐ Sunetele care se pronunţă cu ajutorul altor sunete sunt *consoane.*

80. Citiţi cuvintele şi grupaţi sunetele în vocale şi consoane: casă, masă, carte, învăţătură, elev.

81. Despărţiţi cuvintele de mai sus în silabe. Observaţi câte vocale şi consoane are fiecare silabă.

82.* Despărţiţi în silabe cuvintele: aviator, elicopter, omul.

Subliniaţi silabele formate numai din vocale.

⚠ Din exemplele date observăm că orice silabă trebuie să conţină cel puţin o vocală.

83. Încercaţi să despărţiţi în silabe cuvintele: arc, punct, parc, mac, fac, joc.

Observaţi câte vocale sunt în fiecare cuvânt. De ce nu le puteţi despărţi în silabe?

☐ Cuvintele formate numai dintr-o silabă se numesc *cuvinte monosilabice.*

Scanned with OKEN Scanner

84. Subliniaţi cu o linie vocalele şi cu două linii consoanele din versurile de mai jos.

"Când vântul copacii *îndoaie*,
Şi plouă, şi-i frig, şi ni-i frică,
Fugim la bunica-n *odaie*
Noi: două surori şi-o pisică."

(Otilia Cazimir — Bunica)

Despărţiţi în silabe cuvintele subliniate.

Observaţi cum se pronunţă vocalele.

⚠ Uneori într-un grup de vocale, unele se aud mai slab decât celelalte.

85. Găsiţi cinci cuvinte care să înceapă cu o vocală şi cinci cuvinte care să înceapă cu o consoană.

86. Scrieţi câte patru cuvinte care să înceapă cu aceeaşi vocală şi patru cuvinte care să înceapă cu aceeaşi consoană.

87.* Schimbaţi prima consoană din cuvintele: sare, var, balon, port, boi, lac.

Scrieţi cuvintele obţinute.

88. Daţi trei exemple de cuvinte care îşi schimbă înţelesul dacă le schimbăm unul din sunetele din interior. Alcătuiţi cu ele propoziţii.

89. Alcătuiţi cel puţin trei propoziţii în care toate cuvintele să înceapă cu aceeaşi literă.

Exemplu: Paul pune pere pe pervaz.

90. Scrieţi după dictare cuvintele: coajă, eram, uşă, eşti, păpuşă, grijă, era, fruntaşă.

91.* Completează silaba care lipseşte din cuvintele: a_roport, po_zie, a_roplan, fi_ţe.

92. Alcătuiţi propoziţii cu cuvintele: creaţie, agreez, fiinţă, idee, ştiinţă, poet.

93. Scrieţi cinci exemple de cuvinte care conţin două vocale alăturate.

94. Daţi trei exemple de cuvinte care se scriu cu litera "x". Subliniaţi cu o linie cuvintele în care "x" se citeşte "gz" şi cu două linii cuvintele în care "x" se citeşte "cs".

Alcătuiţi cu ele propoziţii.

95. Scrieţi după dictare cuvintele: brazdă, zgomot, zmeuriş, zmeu, azvârle, căsnicie, trosni, groaznic, obraznic. Despărţiţi-le în silabe.

Scanned with OKEN Scanner

⚠ În continuare, vă prezentăm câteva reguli de folosire a vocalelor şi consoanelor. Aceste reguli nu trebuie memorate. Le citiţi de câte ori vreţi să vă verificaţi dacă aţi scris corect un cuvânt, chiar dacă vă aflaţi în clasa a II-a, a III-a sau a IV-a.

⚠ Folosirea vocalelor în vorbire şi scriere

96. Se scrie "a" nu "ea", după literele "ş" şi "j", şa, coaja, uşa (nu şea, coajea, uşea).

97. Se scrie "ă" nu "e" după literele "ş" şi "j", plajă, uşă, mătuşă, grijă, fruntaşă, uriaşă (nu plaje, uşe, mătuşe, grije, fruntaşe, uriaşe).

98. Se scrie "î" întotdeauna la începutul şi la sfârşitul cuvântului: îl, îmbărbătez, împărat, înger, îşi, amărî, coborî, hotărî, târî, urî.

Se scrie "î" în interiorul cuvintelor în cazul unor cuvinte care încep cu "î" şi din care s-au format alte cuvinte prin adăugarea unor grupuri de sunete:

întâmpinat	împăcat	îndurat	însemnat	înălţat
preîntâmpinat	neîmpăcat	neîndurat	neînsemnat	preaînălţat

Se scrie "â" în corpul cuvintelor: bând, când, făcând, gât, mormânt, râu, român, sfânt, vânt.

99. "E" de la începutul cuvintelor: eu, el, ele, eşti, este, e, eram, erai, era, eraţi, erau, se rosteşte "ie" şi se scrie "e".

100. Nu se scrie "u" la unele cuvinte care se termină în consoană şi pot primi la sfârşit "l"

băiat	băiat*ul*	nu băiatu
elev	elev*ul*	nu elevu
penar	penar*ul*	nu penaru
sunet	sunet*ul*	nu sunetu

101. Se scrie "ae" nu "aie" în cuvântul "aer" şi în cele care provin din acesta: aerian, aeroport, aeroplan, aerodrom etc.

102. Se scrie crea, creare, creaţie, nu creia, creiare, creiaţie.

103. se scrie "ee" nu "eie" în cuvintele: alee, idee, licee, agreez, creez, reeduca, reexamina.

104. se scrie "ii" nu "i" în cuvintele: fiinţă, ştiinţă, conştiinţă, fiică, fiindcă, cuviinţă.

105. Se scrie "oe" nu "oie" în cuvintele: poet, poem, poezie.

106. Se scrie şi se pronunţă "eau" nu "iau", în cuvintele: beau, vreau.

Scanned with OKEN Scanner

107. Înainte de "l", "m", "n" se scrie şi se pronunţă "s" nu "z".

Exemple: căsnicie, desluşi, smântână, smuci, trăsni, trosni.

108. Se scrie "x" şi se pronunţă "cs" în cuvintele expediţie, excursie, explozie.

109. Se scrie "x" şi se pronunţă "gz" în cuvintele: exact, examen, exemplu.

110. Înainte de b, g, d, v se scrie şi se pronunţă "z" nu "s".

Exemple: azvârli, brazdă, zbor, zgomot.

111. Înainte de "l", "m", "n" se scrie şi se pronunţă "z" nu "s".

Exemple: gleznă, izlaz, zmeu, zmeură.

112. Înainte de "b", "d", "g", "l", "m", "n", "r" şi "v" şi înaintea vocalelor se scrie "dez-" nu "des-".

Exemple: dezbatere, dezlega, dezgropa, dezveli, dezarma.

113. Se scrie şi se pronunţă "bez", "iz", "răz" înainte de b, d, g, l, m, n şi v.

Exemple: beznă, izbi, izgoni, răzbate, război, răzgândi, răzleţ, răzvrăti etc.

114. Se scrie "z" în cuvintele: groaznic, obraznic, paznic.

115. Se scrie "celălalt", nu "celălant" şi nici "cellalt".

116. Se scrie "prin" şi "printre" şi nu "pin" şi "pintre".

Scrierea unor cuvinte cu consoană dublă

⚠ Sunt unele cuvinte care se formează din alte două cuvinte.

Exemple:

în	+	noapte	—	înnopta
în	+	negru	—	înnegri
în	+	nod	—	înnoda
în	+	nou	—	înnoi

Observaţi că primul cuvânt se termină cu consoana "n" şi al doilea începe cu aceeaşi consoană.

⚠ De aceea aceste cuvinte se pronunţă şi se scriu cu consoana dublă "nn".

⚠ Nu este aceeaşi regulă la cuvintele: îneca, înota, înainte, înalt, pentru că ele nu s-au format din două cuvinte.

Scanned with OKEN Scanner

⚠ Observaţi cum se scriu cuvintele: accident, accent, accelerat, succes, vaccin.

117. Scrieţi după dictare:

a) Am plecat în excursie. Furaţi de frumuseţile naturii, nu am observat că s-a lăsat seara. Până să ajungem la cabană, se înnoptase deja. Cerul se înnegrise ca smoala. A trebuit să accelerăm mersul, dar eram atenţi să nu se producă accidente.

b) Eu şi tata suntem atraşi de pescuit. Ca să prindem mai mult peşte, ne-am înnoit sculele. Suntem mândri de ele. Acum pot arunca firul undiţei fără să se mai înnoade.

Când am pescuit ultima dată, am avut un succes mare. Am prins un peşte de care se minunau toţi pescarii pe lac.

Despărţirea cuvintelor în silabe

118. Observaţi cum se despart în silabe cuvintele: m*a*-să; c*a*-să; *o*-ră; h*o*-ră.

Vocalele subliniate sunt urmate de o singură consoană. La despărţirea în silabe, consoana a trecut în silaba următoare.

Despărţiţi în silabe cuvintele: haină, taină, mere, pere, prune.

⚠ Dacă vocala este urmată de o singură consoană, consoana trece în silaba următoare.

Aplicaţi regula de mai sus la despărţirea în silabe a cuvintelor: vase; maşină, benzină, tare, mare.

119. Observaţi despărţirea în silabe a cuvintelor:

mul-te	as-pru
mar-fă	cont-ra
car-te	in-tra-re

Între două vocale se află 2-3 consoane. Prima consoană a rămas în prima silabă şi cealaltă consoană (celelalte consoane) a (au) trecut în silaba următoare.

⚠ Dacă între două vocale se află două sau mai multe consoane, prima consoană rămâne la prima silabă şi cealaltă trece (trec) la silaba următoare.

120. Observaţi că această regulă are şi excepţii: li-tru; co-dru.

⚠ Dacă prima consoană este b, c, d, f, g, h, p, t sau v, iar a doua este "l" sau "r", amândouă consoanele trec la silaba următoare.

a-fla, a-tlet, de-vre-me

121. Observaţi despărţirea în silabe a cuvintelor:

Scanned with OKEN Scanner

ba-ia
no-uă

⚠ Dacă le pronunţaţi clar, o să observaţi că vocalele subliniate se aud bine.

⚠. Dacă sunt două vocale alăturate, prima vocală rămâne la prima silabă şi cea de a doua trece la silaba următoare.

122. Dacă un cuvânt e format prin unirea a două cuvinte, la despărţirea în silabe se ţine seama de părţile componente.

Exemplu: dreptunghi = drept-unghi.

Grupurile de litere

(ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi)

123. Subliniaţi grupurile de litere "ce" şi "ci" din următoarele cuvinte: pietricele, Cecilia, Marcel, cinema, ceai, circ, voce, cine.

124. Daţi câte cinci exemple de cuvinte care conţin grupurile de litere: ge, gi.

125.* Completează silaba lipsă cu grupul de litere corespunzător: ___neva, mar___ne, ___reşe, a___le, plân___re, tre___re.

126.* Transformaţi cuvintele următoare astfel încât să conţină grupurile de litere ce, ci, ge, gi: torc, fug, merg, trag, alerg.

127. Completează cuvintele de mai jos cu grupurile de litere care se potrivesc şi formează propoziţii cu cinci dintre ele:

128. Scrieţi câte cinci cuvinte care să conţină grupurile de litere: ghe şi ghi.

129. Daţi câte două exemple de cuvinte care să conţină unul din grupurile de litere: ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi şi să se scrie cu literă iniţială mare.

130. Analizaţi cuvintele şi spuneţi câte silabe şi litere au: minge, gheţuş, Ghimpaţi, genunchi, gheară, chibrit, după modelul: girafă — 3 silabe, 6 litere.

Scanned with OKEN Scanner

131.* Copiaţi cuvintele care conţin grupurile de vocale "ea" şi "ia" într-o silabă:

"Au fugit, au tot fugit prin păduri, peste ogoare, peste dealuri hăt în zare. Ogarul gâfâia şi se subţia. Iepurele tot mai sprinten se făcea."

(Călin Gruia — Ciubotelele ogarului)

Grupuri de vocale (ea, ia, oa, ie) aflate într-o singură silabă.

132. Se scrie şi se pronunţă "ea", nu "ia", după consoană.

Exemple: ţea-vă; ţea-pă; mear-gă, deal, ceai, ceas.

Se scrie "ea" nu "ia", după "ch", "gh".

Exemple: blochează, cheamă, gheată, îngheaţă, nechez.

133. Se scrie "ia", nu "ea", după ch, gh în situaţiile: chiar, ghiaur.

134. Se scrie "ea" nu "a", după "ş" şi "j" în cuvintele care se termină în: -eală, -ean, -eaţă.

Exemple: greşeală, orăşean, mureşean, clujean, roşeaţă.

135. Se scrie "ie", nu "e":

- la început de cuvânt.

Exemple: ied, ieftin, iepure, ieşire, ierbar, ierta

- la începutul unei silabe când urmează după o vocală.

Exemple:

ba-ie	fe-me-ie
bă-ieţi	ploa-ie
che-ie	pro-iect
cu-ie	tre-bu-ie

136. Găsiţi cuvintelor următoare cuvintele perechi care se scriu cu grupul de vocale "ea"

mare	.....	plăcere	.....
tăcere	.....	cerere	.....

Alcătuiţi propoziţii folosind cuvintele găsite de voi.

137.* Scrieţi cuvintele care denumesc un singur obiect. Subliniaţi grupul de vocale care se repetă.

cozi	–	porţi	–
boli	–	coli	–
şcoli	–	culori	–
flori	–	secerători	–

Scanned with OKEN Scanner

138. Construiţi propoziţii cu cinci dintre cuvintele găsite la exerciţiul **137.**

139.* Am scris una, voi scrieţi mai multe:

poiană	–	viaţă	–
piatră	–	butoi	–

140. Despărţiţi în silabe cuvintele descoperite şi apoi alcătuiţi propoziţii cu ele.

141.* Despărţiţi în silabe, din cuvintele de mai jos, numai pe acelea care conţin grupul de vocale într-o singură silabă:

taie, bomfaier, aprilie, pietriş, piedică, audiţie, pieptene, piesă.

Linia de unire (cratima)

142. Citiţi propoziţiile următoare şi observaţi unde s-a folosit liniuţa de unire.

a) Soldaţii treceau rânduri-rânduri.

Băiatul păşea încet-încet.

Pisica se apropia pâş-pâş de rândunică.

Ici-colo se observa o buruiană.

În casă era talmeş-balmeş.

b) Am venit pe şoseaua Bucureşti-Piteşti.

Daţi şi voi exemple de acest fel.

⚠ Linia de unire se foloseşte când se repetă un cuvânt (a) sau când două cuvinte se pronunţă împreună şi formează o unitate (b).

143. Scrieţi după dictare următoarele texte:

a) Ursul

Ursul este foarte supărat. În vizuina sa, lucrurile sunt aşezate talmeş-balmeş. Nu găseşte nimic de mâncare.

Pleacă spre sat. Se apropie încet-încet de prisacă. Se uită peste gard şi observă stupii aşezaţi rânduri-rânduri. Ce bună ar fi puţină miere!

b) Ursul face doi-trei paşi şi ajunge la poartă. O deschide cu grijă şi se îndreaptă pâş-pâş spre primul stup. Îi ridică încet-încet capacul. Se uită înăuntru şi rămâne uimit. Acolo lucrau sute şi sute de albine aşezate grupuri-grupuri.

144. a) Citiţi propoziţiile şi observaţi folosirea liniei de unire.

Ei s-au dus la teatru.

Andrei a adus de la piaţă mure sau struguri.

Scanned with OKEN Scanner

b) Înlocuiți în propoziția a doua cuvântul "sau" cu "ori". Se poate?

Andrei a adus de la piață mure ori struguri.

c) Înlocuiți cuvântul "sau" cu "ori" și în următoarele propoziții. Ce observați?

La olimpiadă s-au întrecut cei mai buni sportivi.

Andrei a văzut pe Ionel sau Mihai.

Aurel sau Cristina a recitat poezia?

⚠ Când cuvântul "sau" se poate înlocui cu "ori" nu se folosește linia de unire în scrierea lui. Se scrie "sau".

Când cuvântul "sau" nu se poate înlocui cu "ori" se scrie "s-au".

145. Scrieți după dictare următoarele texte:

Iepurașii

a) Doi iepurași au venit la un frate la oraș.

În gară erau nehotărâți. Să ia tramvaiul sau metroul? Au ales metroul. Au plătit și s-au îndreptat spre peron.

b) Fratele îi aștepta neliniștit.

— Ați venit cu metroul sau cu tramvaiul? îi întreabă pe cei doi iepurași.

— Cu metroul, răspund ei.

— Chiar acum s-au prezentat la televizor niște accidente și eram îngrijorat.

— S-au descurcat alții mai mici, dar noi.

146. a) Citiți propozițiile și observați unde se folosește linia de unire.

Petre s-a dus la școală.

Mama sa a vorbit cu doamna învățătoare.

Doamna învățătoare s-a uitat la el cu blândețe.

Fața sa era numai bucurie.

b) Înlocuiți cuvântul "sa" cu "lui" sau "ei". Ce observați?

⚠ Când cuvântul "sa" se poate înlocui cu "lui" sau "ei" nu se folosește linia de unire în scrierea lui.

⚠ Când cuvântul "s-a" nu se poate înlocui cu "lui" sau "ei" se folosește linia de unire în scrierea lui.

147. Scrieți după dictare:

Barza

a) Barza calcă cu siguranță prin iarba de pe malul lacului. Privirea sa ageră cuprinde tot ce se mișcă. Observă că o prepeliță s-a

Scanned with OKEN Scanner

ascuns în tufiș. Un iepure s-a lovit de o crenguță și se rostogolește spre lac. S-a oprit la timp. Blănița sa nu s-a udat.

b) O broscuță mititică s-a arătat la marginea apei. Barza se oprește. Privirea sa fixează broscuța. Ciocul lung se îndreaptă spre ea cu viteza fulgerului. Broscuța sare în apă. Inima sa bate cu putere. A scăpat.

148. a) Citiți propozițiile și observați unde a fost folosită liniuța de unire.

Ionel ia cartea de pe masă.

Mama i-a cumpărat o carte.

b) Să încercăm să înlocuim forma cuvântului "ia" cu "a lua"!

Ionel a luat cartea de pe masă.

În a doua propoziție, înlocuirea nu mai este posibilă.

⚠ Când cuvântul "i-a" nu se poate înlocui cu "a lua" se scrie cu linie de unire.

149. Scrieți după dictare

Porumbelul poștaș

a) Ionel are un porumbel poștaș. El îi ia scrisori și i le duce la distanțe mari. Acum i-a adus un plic de la un prieten. Ionel îl desface cu grijă și îl citește.

b) Ia o hârtie, scrie răspunsul, îl pune în plic și îl dă porumbelului. Acesta își ia zborul. Ionel îl privește cu blândețe. Porumbelul i-a adus multe vești bune.

150. a) Citiți propozițiile și observați unde s-a folosit linia de unire.

Într-o zi am plecat la pădure.

Dintr-o scorbură a sărit o veveriță.

Băiatul sare într-un picior.

Dintr-un pom a căzut un măr.

b) Scrieți câte o propoziție în care să folosiți cuvintele: într-o, dintr-o, într-un, dintr-un, printr-o, printr-un.

⚠ Cuvintele: într-o, dintr-o, printr-o, într-un, dintr-un, printr-un se scriu cu linie de unire. În clasele mai mari veți afla de ce se scriu așa.

c) Scrieți după dictare următorul text:

La pădure

Într-o zi de primăvară am plecat la pădure. Acolo totul era verde. Florile au răsărit. Surprizele se țineau lanț. Dintr-o tufă a

Scanned with OKEN Scanner

sărit un iepuraş. Într-un copac bate de zor o ciocănitoare. Dintr-un stejar sare o veveriţă.

Printr-o fereastră făcută între crengi, am zărit râul.

Pădurea arată ca în basme.

151. Scrieţi după dictare:

a) La librărie

Într-o zi, Mircea s-a dus la librărie cu mama sa. El ia câteva caiete şi un stilou. Mama i-a cumpărat şi un penar frumos.

Băiatul nu se dezlipea din faţa raionului cu jucării. Dintr-o dată faţa i s-a luminat.

— Mămico, te rog, cumpără-mi şnurul acela!

— Care şnur?

— Acela, care are la un capăt o baterie, iar la celălalt capăt o maşinuţă roşie.

b) La zoo

Într-o zi de vacanţă, am plecat la Grădina Zoologică împreună cu prietenii mei.

Am pornit pe aleea mărginită de copacii bătrâni.

Dintr-o cuşcă ne făcea semne o maimuţă jucăuşă.

Ea sărea printr-un cerc şi aştepta aplauzele noastre.

c) Deodată se aud răgete puternice. Într-o clipă am fost acolo. Era furios bătrânul leu. A primit mâncare şi încet-încet s-a potolit.

Pe lac erau doar doi-trei pelicani. Ca printr-o minune şi-a făcut apariţia o minunată egretă.

La plecare, prietenii mei şi-au amintit de zebra roz pe care o pictasem la ora de desen.

— Emile, de ce nu ai pictat zebra cu dungi? întreabă Cristina.

— Pentru că nu am avut vopsea cu dungi! răspund eu, zâmbind.

Scanned with OKEN Scanner

CLASA A III-A

Să recapitulăm cunoştinţele din clasa a II-a!

1. Scrieţi trei propoziţii formate fiecare din mai mult de trei cuvinte.

2. Scrieţi trei propoziţii formate fiecare din două cuvinte.

3. Subliniaţi cu o linie vocalele şi cu două linii consoanele din cuvintele: coş, carte, ziar, telefon.

4. Despărţiţi în silabe cuvintele:

a) avion, macara, televizor, şcoală, caietul, tablouri, bibliotecă;

b) cărări, etichetă, inimă, mănuşă;

c) covrig, buclă, dovleac, piatră, riglă;

d) antrenor, construcţie, mândru, simplu;

e) cereale, fiinţă, conştiincios, poezie.

5. Scrieţi după dictare:

Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte

(fragment)

de Petre Ispirescu

"Iar când fuse într-o zi, tocmai când copilul împlinea cincisprezece ani şi împăratul se afla la masă cu toţi boierii şi slujbaşii împărăţiei şi se chefuiau, se sculă Făt-Frumos şi zise:

— Tată, a venit vremea să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit la naştere.

Auzind aceasta, împăratul s-a întristat foarte şi i-a zis:

— Dar bine, fiule, de unde pot eu să-ţi dau un astfel de lucru nemaipomenit? Şi dacă ţi-am făgăduit atunci, a fost numai ca să te împac.

— Dacă tu, tată, nu poţi să-mi dai, apoi sunt nevoit să cutreier toată lumea până voi găsi făgăduinţa pentru care m-am născut."

6. Scrieţi după dictare:

a) Băiatul s-a dus la joacă. Mama sa a strigat după el:

— Ionele!

— Da, mamă.

Scanned with OKEN Scanner

— Să vii în casă! S-a lăsat seara.

b) Niște copii s-au hotărât să se joace împreună. Se întrebau dacă e bine să rămână în fața blocului sau să meargă pe terenul din curtea școlii.

— Prin fața blocului trec mașini, spune Andrei.

— E periculos, completează Mihai.

Până la urmă s-au dus pe teren.

c) Într-o baltă se aflau o broască și un pește.

Broasca sărea dintr-un loc în altul și striga:

— Oac! Oac! Eu sunt cea mai iute.

Într-un colțișor, sub o frunză, peștele asculta și se minuna:

— Tu ești cea mai iute? Ai uitat că sunt și eu pe aici? Dintr-o singură lovitură cu coada, te depășesc un metru.

d) Cristina i-a dat o carte lui Ionuț. El o ia cu plăcere, o pune într-o copertă și o citește. I-a plăcut foarte mult. Acțiunea cărții l-a atras.

7.* Completați coloana din partea dreaptă cu acele cuvinte de la care provin următoarele cuvinte, după exemplul dat:

înnora — în + nor
înnegura .....
înnămoli .....
înnopta .....
înnoit .....
înnoda .....

8. Scrieți după dictare următoarele propoziții:

În discuția de ieri, s-a pus *accent* pe învățătură.

Perseverența este cheia *succesului*.

Ziua *aceea* a fost cea mai frumoasă.

Poliția a găsit autorul *accidentului* de circulație.

Alcoolul este dăunător sănătății.

L-am găsit pe prietenul meu *scriind* o scrisoare.

Un *coreean* a câștigat proba de sărituri.

9. Despărțiți în silabe cuvintele subliniate de la exercițiul "8". Ce observați?

---

* Exercițiile cu steluță au rezolvarea la pagina 159.

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA

În clasa a II-a am aflat că "propoziţia este o comunicare spusă sau scrisă".

10. Comunicaţi ceva în scris despre: şcoală, carte, jucărie, creion.

11. Formaţi propoziţii din cuvintele:

a) o carte, Ionel, citeşte;

b) în pădure, ursul, doarme;

c) vrăbiuţe, contenesc, nu, mai, cearta, gureşele.

12.* Alegeţi, pentru fiecare cuvânt din prima coloană, cuvinte potrivite ca înţeles din a doua coloană şi alcătuiţi propoziţii:

Albinele	şi-au deschis petalele spre soarele cald.
Florile	fluieră în zăvoi.
Copiii	zboară din floare în floare.
Mierla	se bucură de sosirea primăverii.

13.* Puneţi în locul punctelor cuvinte potrivite şi formaţi propoziţii.

a) găini, vulpea, ...

b) fuge, ..., pe cărare

c) ....., cântă, cucul.

14. Citiţi propoziţiile:

Ţăranul opreşte caii.

El cere peşti.

Vulpea aruncă peştii pe drum.

Apare ursul.

El pune vulpea în căruţă.

Ea mănâncă peştii.

15. Citiţi aceleaşi propoziţii ordonate în alt fel:

Ţăranul opreşte caii.

El pune vulpea în căruţă.

Vulpea aruncă peştii pe drum.

Ea mănâncă peşti.

Apare ursul.

El îi cere peşti.

Ce observaţi? De ce poveste vă amintesc propoziţiile de mai sus?

⚠ Propoziţiile pot fi singure sau în legătură cu alte propoziţii.

16. Citiţi propoziţiile:

Calul fuge.

Scanned with OKEN Scanner

Cocoşul cântă.
Câinele latră.
Din ce sunt formate propoziţiile?

17. Scrieţi denumirile părţilor corpului omenesc.

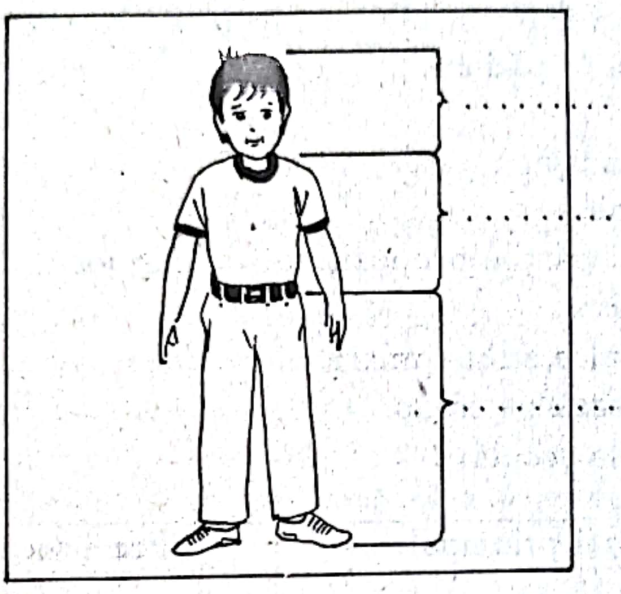

Părţile de propoziţie

△ Aşa cum capul, trunchiul şi picioarele sunt părţi ale corpului omenesc, cuvintele care alcătuiesc propoziţiile sunt *părţi de propoziţie.*

18. Care sunt părţile propoziţiilor următoare?
Calul mănâncă fân.
Cocoşul cântă frumos.
Câinele vecinului latră.

19. Citiţi cele două coloane de propoziţii. Ce puteţi spune despre cuvintele subliniate?

Calul mănâncă.	Calul mănâncă *fân.*
Cocoşul cântă.	Cocoşul cântă *frumos.*
Câinele latră.	Câinele *vecinului* latră.

△ Cuvintele nesubliniate nu lipsesc din cele două coloane. Cuvintele subliniate lipsesc din prima coloană. Am aflat că toate aceste cuvinte sunt părţi de propoziţie. Deci propoziţia are unele părţi care pot lipsi uneori şi părţi care nu lipsesc.

☐ Părţile de propoziţie care nu lipsesc din propoziţie sunt *părţi principale.*

Scanned with OKEN Scanner

Părţile de propoziţie care pot lipsi sunt *părţi secundare.*

20. Citiţi următoarele propoziţii şi subliniaţi cuvintele care pot lipsi din fiecare propoziţie.

Mielul aleargă pe câmpie.
În pădure răsar florile.
Păsările cântă frumos.
Capra pleacă în pădure.
Iezii aleargă.
Lupul vine la uşă.
Iedul deschide.

21.* Grupaţi părţile propoziţiilor de mai jos în tabel.

Pomii înfloresc.
Albinele harnice adună miere.
Ţăranii lucrează pe câmp.
Copiii merg la şcoală.

Părţi principale	Părţi secundare
.....	.....
.....	.....
.....	.....

22. Treceţi în locul punctelor părţi secundare de propoziţie:

Iepurele mănâncă .....
Căprioara aleargă .....
Vulturul ..... zboară .....
Primăvara ..... a venit .....

23.* Scrieţi din textul de mai jos numai părţile principale ale propoziţiilor.

"Şi Lizuca, cu ochii închişi, auzi lângă ea pe Patrocle lătrând cu mânie de trei ori./Glasul lui umplea de răsunet noaptea şi dumbrava. /(...)./Şi Patrocle hămăi iar de trei ori/... Căţelul se repezi cu larmă spre lumina străină./

(Mihail Sadoveanu — Dumbrava minunată)

Părţile principale de propoziţie

Subiectul

Citiţi propoziţiile:

Tata munceşte.

Scanned with OKEN Scanner

Băiatul învaţă.

Păsărelele cântă.

De ce sunt propoziţii?

Observaţi că în fiecare propoziţie se comunică ceva despre: tata, băiatul, păsărelele.

24. Citiţi propoziţiile şi spuneţi despre cine se comunică ceva în fiecare din ele.

Broscuţa sare.

Vântul bate.

Robotul merge.

Locomotiva fluieră.

25. Daţi exemple de trei propoziţii şi arătaţi despre cine se comunică ceva în fiecare dintre ele.

⚠ În fiecare propoziţie se comunică sau se spune ceva despre cineva sau despre ceva.

26.* Citiţi textul şi subliniaţi partea de propoziţie care arată despre cine se spune ceva.

Frigul a venit./Păsărelele au plecat./Frunzele cad./Pe cer aleargă uneori nori plúmburii./ Sus, pe creste, s-a aşternut zăpada proaspătă şi sclipitoare.

⚠ Despre cuvintele subliniate am aflat că:

— sunt părţi principale de propoziţie;

— arată despre cine se spune ceva în propoziţie.

27. Scrieţi trei propoziţii. Subliniaţi cuvintele care sunt părţi principale şi arată despre cine se spune ceva.

28.* Citiţi textul şi subliniaţi părţile principale de propoziţie despre care se spune ceva.

Apare uliul./Rândunelele atacă./Uliul fuge./Rândunelele vesele se bucură./Copiii le privesc cu dragoste./

Partea principală de propoziţie despre care se spune ceva se numeşte *subiect*.

⚠ Când un cuvânt este subiect în propoziţie se spune că acesta are funcţia de subiect.

29.* Scrieţi textul şi subliniaţi subiectele din fiecare propoziţie.

Băiatul întinde arcul. Săgeata ţâşneşte cu viteză. Oamenii privesc cu uimire. Copacii freamătă. Animalele s-au speriat.

30.* Puneţi în locul punctelor subiectele potrivite din paranteză.

a) ..... se află în peşteră. ..... păzea peştera. ..... se luptă cu ursul. ..... îl loveşte cu ghioaga.

Scanned with OKEN Scanner

..... cade.

(animalul, arcul, băiatul, ursul, Ştefan)

b) ..... s-a încălzit. ..... străluceşte cu putere. ..... este senin. În văzduh se rotesc ..... de cocori. ..... îşi leagănă petalele la adierea vântului de primăvară. În crângul înverzit roiesc ..... multicolori.

(florile, vremea, fluturi, soarele, cerul, stoluri)

Locul subiectului în propoziţie

31.* Citiţi următoarele propoziţii şi subliniaţi subiectele:

Fulgul pluteşte.

Copacii tremură.

Bate cu putere vântul.

A venit iarna cea friguroasă.

Observaţi unde se află subiectele în propoziţie.

⚠ Subiectul se poate afla la începutul, la sfârşitul sau în interiorul propoziţiei.

32. Daţi exemple de trei propoziţii în care subiectele să se afle în locuri diferite.

33. Construiţi propoziţii în care cuvintele: veveriţele, floarea, privighetoarea, filmul să fie subiecte.

Schimbaţi ordinea cuvintelor în fiecare propoziţie astfel încât subiectul să ocupe locuri diferite.

34.* Subliniaţi subiectele din textul următor.

Construiţi alte propoziţii cu subiectele găsite.

"Se înalţă abur moale din grădină,/

Pe jos, pornesc furnicile la drum./

[.....]

Ferestre amorţite se deschid/

Să intre-n casă soarele şi vântul./"

(G. Topârceanu — Rapsodii de primăvară)

Predicatul

Citiţi propoziţiile:

Lupul urlă.

Cerbul fuge.

Iedul se sperie.

Scanned with OKEN Scanner

Vânătorul privește.

Despre cine se spune ceva în fiecare din aceste propoziții? Cum se numesc aceste părți de propoziție?

Dacă am folosi numai cuvintele: lupul, cerbul, iedul, vânătorul, am comunica ceva?

Deci la ce ne ajută cuvintele: urlă, fuge, se sperie, privește?

⚠ Cu ajutorul acestor cuvinte spunem ceva despre subiect. Ele sunt părți principale de propoziție.

35. Arătați ce se spune despre fiecare subiect din propozițiile:

Valeriu învață. Despre Valeriu se spune că *învață*

Irina scrie. .....

În grădină, Radu plantează vișini. .....

La bucătărie, mama pregătește masa. .....

S-a deschis poarta. .....

Bunicul stă pe prispă. .....

Cu ajutorul căror cuvinte s-a spus ceva despre subiecte? Ce fel de părți de propoziție sunt ele?

⚠ Despre aceste cuvinte am aflat că:

— sunt părți principale de propoziție;

— cu ajutorul lor se spune ceva despre subiect.

36.* Citiți propozițiile și subliniați cuvintele cu care se spune ceva despre subiecte.

Andrei scrie la matematică.

Grigore îngrijește florile.

Ionuț cântă la vioară.

37.* Puneți în locul punctelor cuvintele potrivite din paranteză:

Ionuț ..... la biserică. Preotul îl ..... cu dragoste. El ..... la Dumnezeu. Ionuț ..... icoanele.

(sărută, merge, privește, se roagă)

38. Scrieți trei propoziții și subliniați cuvintele cu ajutorul cărora se spune ceva despre subiecte.

Partea principală de propoziție care arată ce se spune despre subiect se numește *predicat*.

⚠ Cuvântul care este predicat în propoziție are funcția de predicat.

39.* Citiți propozițiile și subliniați predicatele.

Vântul suflă cu putere.

Zăpada a acoperit pământul.

Soarele încălzește puțin.

Școlarii merg la școală.

Scanned with OKEN Scanner

40.* Citiţi propoziţiile şi subliniaţi predicatele. Spuneţi în ce loc din propoziţie se află (la început, la sfârşit sau în interior).

Copiii au plecat la teatru.
Spectatorii s-au adunat.
Au venit actorii.
Spectacolul a început.

⚠ Predicatul se poate afla la începutul, în mijlocul sau la sfârşitul propoziţiei.

⚠ **41.** Observaţi!

Dacă nu am folosi predicatele, am obţine următoarele enunţuri:
Vântul cu putere
Zăpada pământul
Soarele puţin
Şcolarii la şcoală

Cu aceste enunţuri se poate comunica ceva?

⚠ Dacă nu comunicăm ceva, înseamnă că nu mai avem propoziţii.

Deci am constatat că:
— predicatul nu poate lipsi din propoziţie;
— propoziţia există datorită predicatului;
— predicatul este miezul propoziţiei.

Am aflat în clasa a II-a că "propoziţia este o comunicare spusă sau scrisă". În urma celor observate mai sus, putem spune că:

☐ Propoziţia este o comunicare spusă sau scrisă cu un singur predicat.

Subiectul şi predicatul

42. Scrieţi propoziţiile şi subliniaţi predicatele cu o linie şi subiectele cu două linii.

Curăţenia aduce sănătate.
Lăcomia strică omenia.
Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă.
Minciuna are picioare scurte.

⚠ Ca să aflăm una din părţile propoziţiei punem întrebări altei părţi de propoziţie.

Să luăm propoziţiile:
a) Vulpea vine.
b) Găinile fug.
c) Cocoşul cântă.

Scanned with OKEN Scanner

Răspundeţi la întrebările:

a) Cine *vine?* .....

b) Cine *fug?* .....

c) Cine *cântă?* .....

Ce întrebare am pus?

La ce parte de propoziţie am pus întrebările?

Ce parte de propoziţie am aflat?

⚠ Subiectul se află cu întrebarea "cine?" pusă predicatului.

Subiectul este partea principală de propoziţie despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului.

43. Subliniaţi subiectele din următoarele propoziţii.

Merii, perii şi prunii au înflorit.

Tata, mama şi fiul sapă în grădină.

Caii, oile şi vacile pasc iarbă.

Prin câte cuvinte sunt exprimate subiectele?

44. Daţi trei exemple de propoziţii în care subiectele să fie exprimate prin mai multe cuvinte.

⚠ Subiectul poate fi exprimat prin mai multe cuvinte.

Între cuvintele cu funcţie de subiect ale aceloraşi propoziţii se pune virgulă, dacă nu se află cuvântul "şi" ori "sau". Exemplu: Au intrat pe uşă fetiţe, pisica sau vântul.

45.* Subliniaţi subiectele din textele următoare:

a) "Pământul şi apa, oameni şi animale cădeau deodată într-o adâncă letargie".

(Jean Bart — Europolis)

b) "Şi-n lumea schimbată vibrau cântecele, zumzetele, glasurile muncii".

(M. Sadoveanu — Ciocârlia)

Citiţi propoziţiile. Subliniaţi predicatele.

a) Băiatul citeşte.

b) Privighetoarea cântă.

c) Iepurele fuge.

⚠ Ca să aflăm predicatul unei propoziţii punem o întrebare subiectului.

De exemplu:

Întrebare:	Răspuns:
a) Ce face băiatul?	a) citeşte
b) Ce face privighetoarea?	b) cântă
c) Ce face iepurele?	c) fuge.

Scanned with OKEN Scanner

⚠ Predicatul arată ce face subiectul.

Predicatul răspunde la întrebarea "ce face?" pusă subiectului.

46. Aflaţi predicatul din fiecare propoziţie, punând subiectului întrebarea "ce face?"

Învăţătoarea explică lecţia. Copiii ascultă. Elevii scriu în caiete. Pe foaia de hârtie aleargă stilourile. Învăţătoarea întreabă. Şcolarii răspund imediat.

47. Puneţi în locul punctelor predicatele care răspund la întrebările din paranteze.

Copiii (ce fac?) ..... în curte. Ionel (ce face?) ..... după minge. Andrei (ce face?) ..... un joc nou. Clopoţelul (ce face?) ..... Copiii (ce fac?) ..... în clasă. Învăţătoarea (ce face?) ..... lecţia.

48. Se dau cuvintele: a împodobit, se usucă, îşi poartă, tremură, vine, smulge, plânge.

Alcătuiţi propoziţii în care aceste cuvinte să fie predicate.

49. Se dau cuvintele: lucrează, ajută, sapă, greblează, cântă. Alcătuiţi propoziţii în care aceste cuvinte să fie predicate şi cele din paranteză să fie subiecte (oamenii, copiii, băieţii, fetele, păsările).

50. Puneţi în locul punctelor părţile de propoziţie care lipsesc şi răspund la întrebările din paranteze.

Porumbelul (ce face?) ..... o scrisoare. El o (ce face?) ..... lui Andrei. (cine?) ..... o citeşte cu plăcere. Aurel (ce face?) ..... despre concursul de limba română. El (ce face?) ..... primul loc. (cine?) ..... se bucură pentru prietenul lui.

51.* Subliniaţi predicatele cu o linie şi subiectele cu două linii.

"Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă".

"Ca fantasme albe plopii înşiraţi se pierd în zare".

"Se văd satele pierdute sub clăbucii albi de fum".

(Vasile Alecsandri — Iarna)

⚠ În exerciţiile de până acum, observaţi, s-a folosit vreun semn de punctuaţie între subiect şi predicat?

⚠ Între subiect şi predicat nu se pune virgulă.

* * *

52. Citiţi propoziţia din prima coloană şi arătaţi subiectul şi predicatul.

Citiţi, apoi, propoziţia corespunzătoare din coloana a doua. Observaţi cum s-au schimbat subiectul şi predicatul.

Scanned with OKEN Scanner

Elevul vine la şcoală. Elevii vin la şcoală.
Câţi elevi vin la şcoală? Câţi elevi vin la şcoală?
(unul sau mai mulţi) (unul sau mai mulţi)

⚠ În prima propoziţie participă la acţiune un singur elev, iar în a doua participă mai mulţi elevi. Subiectul şi-a schimbat forma. Această schimbare a subiectului a determinat şi schimbarea predicatului.

☐ Potrivirea formei predicatului cu subiectul după înţeles se numeşte *acord*.

53.* Scrieţi textul şi puneţi cuvintele din paranteză la forma potrivită.

Elevii clasei noastre (a pleca) la stadion. Băieţii (a forma) două echipe de fotbal. Fetele (a face) galerie. Jocul (a începe). Mingea (a zbura) de la o echipă la alta. Jucătorii (a alerga) după minge.

54.* Copiaţi propoziţiile de mai jos. Scrieţi deasupra cuvintelor care sunt predicate, litera P şi deasupra cuvintelor care sunt subiecte, litera S.

Fluieră mierlele. Cucul cântă numele său. Adie vântul. Pădurea vuieşte. Pe cer, norii aleargă ameninţător.

P S
Exemplu: Fluieră mierlele.

Propoziţia simplă Propoziţia dezvoltată

55. Citiţi propoziţiile. Scrieţi pe spaţiile punctate din ce părţi de propoziţie sunt formate.

Capra plânge. Iedul priveşte. Lupul înfulecă.
....
Scaunul se topeşte. Lupul cade.
....
Ce observaţi? Din ce părţi sunt formate aceste propoziţii.

☐ Propoziţiile formate numai din subiect şi predicat sunt *propoziţii simple*.

⚠ Este propoziţie simplă şi propoziţia care are subiect multiplu, pentru că este formată numai din părţi principale.

Exemplu: Andrei, Marin, Mihai şi Petre cântă.

56. Citiţi propoziţiile. Scrieţi pe spaţiile punctate din ce părţi de propoziţie sunt formate.

Ursul a venit la stupi.
S P parte secundară
....

Scanned with OKEN Scanner

Albinele au sărit la el.
....

Ursul speriat fuge în pădure.
....

Albinele urmăresc ursul.
....

Ursul s-a ascuns în tufiș.
....

Iepurele râde pe furiș.
....

Ce observați? Din ce părți sunt formate aceste propoziții?

Propozițiile care, pe lângă subiect și predicat, mai au și părți secundare sunt *propoziții dezvoltate*.

57. Din propozițiile de la exercițiul **56** scrieți numai părțile principale. Ce credeți, nu ar fi mai ușor să folosim numai propoziții simple? De ce mai folosim și părțile secundare?

Propoziția
- o comunicare spusă sau scrisă cu un singur predicat
- felul: simplă / dezvoltată
- părțile propoziției:
  - principale:
    - subiect – partea principală de prop. despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului
    - predicat – partea principală de prop. care arată ce se spune despre subiect
  - secundare

Subiectul și predicatul

(recapitulare)

58.* Copiați textul. Subliniați predicatele cu o linie și subiectele cu două linii.

Mihai Viteazul a domnit în Țara Românească. El a intrat victorios în Alba-Iulia. Mihai Viteazul a unit cele trei țări române. Vestea despre vitejia sa a ajuns dincolo de hotarele țării. Poporul a cântat vitejiile sale.

59.* Subliniați subiectele din următoarele propoziții. Spuneți ce fel de propoziții sunt.

Scanned with OKEN Scanner

a) Iarba, frunzele şi crengile se usucă.

Săndel, Corina, Alexandra şi Sorin se joacă.

Vaporaşul şi bărcile plutesc pe lac.

b) "Prefectul, primarul şi generalul trec solemn printre cele două şiruri de capete descoperite şi murmure indescifrabile."

(Ion Minulescu — Corigent la limba română)

c) "Aici stejarii, brazii şi fagii trufaşi înalţă capul lor spre cer."

(Nicolae Bălcescu — Ardealul)

60. Transformaţi propoziţiile simple în propoziţii dezvoltate trecând în locul punctelor părţi secundare.

Buturuga ....., răstoarnă .....

Pomul se cunoaşte ...../

Omul se cunoaşte ...../

61. Scrieţi câte o propoziţie dezvoltată în care să se spună ceva despre: copilărie, jucării, ursuleţi, roboţi, broscuţe.

62. Transformaţi următoarele propoziţii simple în propoziţii dezvoltate.

Soarele apune. Apare întunericul. Se aprind luminile. A venit seara.

63.* Transformaţi următoarele propoziţii dezvoltate în propoziţii simple.

Rândunelele străbat văzduhul ca nişte săgeţi.

De după deal, apare în zbor rotat uliul.

Stolul de rândunele năvăleşte la luptă.

Uliul dispare cu repeziciunea fulgerului dincolo de deal.

64.* Scrieţi în locul punctelor predicatele din coloana I, la forma corespunzătoare.

Satul se zăreşte în depărtare.	Casele şi uliţele satului .....în depărtare.
Din coşurile caselor ies valuri de fum.	Din coşul casei ..... val de fum.
Câinii latră la porţi.	Câinele.....la porţi.

65.* Puneţi în paranteze semnele de punctuaţie corespunzătoare.

Andrei (...) Valentin şi Lucian au plecat la scăldat. Pe drum s-au alăturat Iulian (...) Cristian şi Mihai (...) Au ajuns la râu (...) s-au dezbrăcat (...) au intrat în apă şi au început să înoate (...)

Iulian strigă cu satisfacţie (...)

(...) Ce apă minunată (...)

Scanned with OKEN Scanner

(...) E caldă şi bună (...) spune Lucian (...)

66. Scrieţi două propoziţii simple alcătuite din două cuvinte.

67. Scrieţi două propoziţii simple în care subiectul să fie exprimat prin trei sau mai multe cuvinte şi să se afle pe locul al doilea.

68. Construiţi propoziţii după schemele date:

S P ; P S ; S x x x P

69. Dezvoltaţi propoziţiile construite la exerciţiul **68.**

70. Alcătuiţi un text despre "vară" format din cel puţin cinci propoziţii dezvoltate.

71. Scrieţi propoziţiile simple din textul alcătuit la exerciţiul **70.**

Părţile de vorbire

72. Citiţi propoziţia şi spuneţi din ce este formată.

Băiatul citeşte o carte frumoasă.

Aţi observat că propoziţia este formată din cuvinte. Am învăţat până acum că în propoziţie, aceste cuvinte, sunt părţi de propoziţie.

În vorbire, fiecare din aceste cuvinte denumeşte, exprimă sau arată ceva.

Cuvântul "băiatul" denumeşte o fiinţă.

Cuvântul "citeşte" exprimă o acţiune.

Cuvântul "carte" denumeşte un lucru.

Cuvântul "frumoasă" arată o însuşire a cărţii.

Cu ajutorul lor noi am vorbit, am comunicat ceva. Ele sunt părţi ale vorbirii noastre.

Fiecare cuvânt este o parte de vorbire.

Fiecare parte de vorbire are un nume. Pe unele dintre ele le vom învăţa în clasa a III-a.

73. Spuneţi ce denumesc, exprimă sau arată părţile de vorbire subliniate.

a) *Bărăganul* începe din *pragul* fiecărei *case* şi se termină în *nori*.

Câmpia se culca sub *ploi* şi *zloată*, *satele* în întunericul fără sfârşit al *nopţilor* de iarnă.

b) "Cine *lunecă* prin gură

Şi te *spală* pe dantură?

c) Gelu era om *straşnic*, *iscusit* şi *viteaz*.

⚠ În capitolele următoare veţi învăţa ce sunt părţile de vorbire subliniate.

Scanned with OKEN Scanner

74.* Grupaţi în tabelul de mai jos, cuvintele din următoarele texte:

a) Gelu a rugat calul să sape cu copita o groapă adâncă, să îl arunce în ea şi să îl acopere cu pământ negru.

b) "Băiatul a început să se pregătească. Apucă ghioaga cea mai tare, încalecă pe un cal, cel mai iute. Puse câteva merinde într-o desagă şi porni".

(Al. Mitru — Arcul şi tolba cu săgeţi)

Cuvinte care denumesc fiinţe sau lucruri	Cuvinte care exprimă acţiuni	Cuvinte care arată însuşiri
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Substantivul

75. Citiţi următoarele enunţuri:

În curte se găsesc: *găini, raţe, curcani* şi *gâşte.*

În casă se află: *scaune, mese* şi *dulapuri.*

Pe cer au apărut *nori. Ploaia* a început.

Ce exprimă cuvintele subliniate?

76. Citiţi următorul text:

Sultanul turcilor a hotărât să-l ucidă pe domnitorul nostru şi să calce ţara în copitele cailor. Toate ţările din calea lui fuseseră ocupate, numai ţara noastră sta încă slobodă.

⚠ Observaţi că acest text poate fi înţeles.

Dacă scoatem din text cuvintele care denumesc fiinţe, lucruri sau fenomene ale naturii, obţinem:

..... a hotărât să-l ucidă pe .... nostru şi să calce ..... în ..... Toate ..... din ..... lui fuseseră ocupate, numai ..... noastră sta încă slobodă.

Ce observaţi? Putem înţelege ceva din ceea ce am obţinut?

77. Citiţi acelaşi text din care nu am mai scos cuvintele care denumesc fiinţe, lucruri sau fenomene ale naturii.

(Sultanii) turcilor a hotărât să-l ucidă pe (domnitorii) nostru şi să calce (ţării) în copitele cailor. Toate (ţara) din calea lui fuseseră ocupate, numai (ţările) noastră sta încă slobodă.

Ce s-a întâmplat cu textul?

Scanned with OKEN Scanner

⚠ În continuare, vom învăța cum se numesc aceste cuvinte și cum trebuie să le folosim în vorbire, încât să ne exprimăm corect.

78.* Alegeți cuvintele care denumesc ființe, lucruri și fenomene ale naturii din textele:

a)* Drumurile s-au acoperit de zăpadă. Cerul e negru. Săniile alunecă pe zăpada moale. Oamenii s-au îmbrăcat în haine groase. Caii scot aburi pe nări.

b) Cu mantia ei ruginie, a sosit în pădure toamna. Copacii au primit bucuroși veșmântul de aramă. Soarele mângâie cu razele lui călduțe frunzele tot mai rare. Bruma apleacă florile gingașe spre iarba ofilită.

c) Îngrijorate, animalele pădurii aleargă spre culcușurile lor călduroase unde au pregătite din timp provizii pentru iarna care se apropie. Veveriţele vesele au adunat alune rotunde cu miezul dulce. Gâze plăpânde, amorțite de frig caută adăpost sub stratul gros de frunze uscate care acoperă pământul ca un covor.

79. Organizați un concurs. Câștigă cine scrie în trei minute mai multe cuvinte care denumesc:

— animale domestice:
— animale sălbatice:
— copaci:
— legume:
— păsări:
— meserii:
— instrumente muzicale:

⚠ Observați că aceste cuvinte le folosim în vorbirea noastră. Ele sunt *părți ale vorbirii.*

De asemenea, din toate exercițiile am constatat că aceste cuvinte denumesc ființe, lucruri, fenomene ale naturii.

☐ Partea de vorbire care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii se numește *substantiv.*

⚠ Substantivul se recunoaște ușor pentru că este partea de vorbire care se numără.

Exemplu: — un copac, doi copaci;
— o casă, două case;
— un tractor, două tractoare.

80. Organizați un concurs. Câștigă cine scrie mai multe substantive care:

— încep cu vocala "a";

Scanned with OKEN Scanner

— încep cu consoana "m";
— se termină cu vocala "i";
— încep cu silaba "ca-";
— se termină cu silaba "-sa".

Felul substantivelor

Substantive comune

Citiţi textul şi subliniaţi substantivele.

Ploaia şi fulgerele au încetat. S-au deschis geamurile. Pe stradă au apărut oamenii. Copiii şi-au început jocurile.

⚠ Observaţi că substantivul "oamenii" şi substantivul "copiii" denumesc fiinţe de acelaşi fel.

Substantivul "ploaia" şi "fulgerele" denumesc fenomene ale naturii de acelaşi fel.

Substantivul "geamurile" denumeşte lucruri de acelaşi fel.

⚠ Aceste nume sunt comune pentru toate fiinţele, lucrurile şi fenomenele naturii de acelaşi fel.

Substantivele care denumesc fiinţe, lucruri, fenomene ale naturii de acelaşi fel se numesc *substantive comune.*

81.* Citiţi textul şi subliniaţi substantivele comune:

Hărnicia

În cămările lor, furnicile au adunat multă hrană. În scorbura copacilor, veveriţele au strâns alune, nuci şi ghindă. Albinele au fabricat multă miere. Iarna poate să vină. Zăpada, gerul şi vântul nu-i sperie.

82. Daţi exemple de substantive comune care denumesc fiinţe şi lucruri întâlnite în drum spre şcoală. Folosiţi aceste substantive într-o compunere scurtă. Găsiţi-i un titlu potrivit.

83.* Citiţi textul următor şi subliniaţi substantivele:

În apartamentul vecin locuieşte o fetiţă harnică. Când vine de la şcoală se odihneşte şi îşi face lecţiile. Se joacă apoi cu ceilalţi copii. Mama nu trebuie s-o cheme în casă. Ea ştie când să vină.

⚠ Observaţi cu ce literă iniţială au fost scrise substantivele.

⚠ Substantivele comune se scriu cu literă iniţială mică. După punct, toate cuvintele se scriu cu literă iniţială mare.

84. Lucian a cerut colegilor săi să scrie două propoziţii în care

Scanned with OKEN Scanner

să folosească substantivul "prietenie". A pus condiția ca, în prima propoziție, substantivul să fie scris cu literă inițială mare, iar în a doua propoziție să fie scris cu literă inițială mică. Scrieți cum credeți că au răspuns colegii la cererea lui Lucian.

85. a) Subliniați substantivele din următorul enunț.

"Joia și duminica aceasta cântă muzica militară în Grădina publică".

(Ion Minulescu — Corigent la limba română)

Arătați cum au fost scrise substantivele subliniate.

Spuneți ce denumesc substantivele "joia" și "duminica".

⚠ Substantivele care denumesc zilele săptămânii se scriu cu literă inițială mică în interiorul propoziției și cu literă inițială mare la începutul propoziției.

Aceste substantive sunt comune.

b) Subliniați substantivele din următoarele enunțuri:

Primăvara a venit împreună cu păsările călătoare. Din țara noastră a plecat iarna friguroasă.

Ce denumesc substantivele "primăvara" și "iarna"?

Ce alte substantive de acest fel cunoașteți?

Cum se scriu aceste substantive?

86. Citiți textul următor:

"Bani, bani, bani!... Banii mei, banii tatii, banii lor... Toți au aceeași mentalitate. Toți sunt convinși că banii mei trebuie să fie și banii lor..."

(Ion Minulescu — Corigent la limba română)

Care cuvânt se repetă? Ce este el ca parte de vorbire?

Textul poate fi formulat și astfel:

Toți au aceeași mentalitate. Toți sunt convinși că banii mei trebuie să fie și ai lor.

În această formă mai putem sesiza insistența autorului asupra banilor?

Această insistență nu este întâmplătoare. Autorul dorește să arate dorința unor personaje de a lua cât mai mulți bani, chiar dacă nu le aparțin.

⚠ Atunci când se dorește să se insiste mai mult asupra unui substantiv, se folosește repetiția acestuia.

87. Scrieți două enunțuri în care să repetați un substantiv cu un anumit scop.

88. Scrieți după dictare următorul text:

Scanned with OKEN Scanner

"Drumeţul nostru nedumerit se opri şi zise:

— Bună ziua, om bun!

— Mulţămesc dumitale, prietene!

— Dar ce faci aici?

— Ia mă trudesc de vreo două-trei zile să car pocitul ist de soare în bordei ca să am lumină, şi nici că-l pot...

— Bre! ce trudă, zise drumeţul. N-ai vreun topor la îndemână?

— Ba am.

— Ie-l de coadă, sparge ici, şi soarele va intra singur înăuntru.

Îndată făcu aşa, şi lumina soarelui intră în bordei".

(Ion Creangă — Prostia omenească)

Substantive proprii

89. Citiţi următoarele propoziţii:

Oraşul Bucureşti este capitala ţării.

În ţara noastră mai sunt oraşe mari şi frumoase ca: Timişoara, Iaşi, Cluj-Napoca, Braşov, Constanţa, Craiova şi altele.

Râul Dâmboviţa trece prin Bucureşti.

Ce fel de substantiv este cuvântul "oraşul"? Ce denumeşte el?

⚠ Şi cuvântul "Bucureşti" denumeşte un oraş, dar numai unul anume, care este capitala ţării.

Şi cuvintele: Timişoara, Iaşi, Cluj-Napoca, Braşov, Constanţa, Craiova, denumesc oraşe, dar numai unele oraşe anume, pentru a le deosebi de celelalte.

Cuvântul "râul" este substantiv comun, pentru că denumeşte râurile de pretutindeni.

Cuvântul "Dâmboviţa" denumeşte numai un anumit râu, pentru a-l deosebi de celelalte.

90. Citiţi propoziţiile:

a) Câinele meu se numeşte Azor.

b) Eminescu este cel mai mare poet al neamului.

c) Eu am citit cartea "Amintiri din copilărie".

În prima propoziţie, cuvântul "câine" este substantiv comun pentru că denumeşte o fiinţă de acelaşi fel. Substantivul "Azor" denumeşte numai o anumită fiinţă.

Scanned with OKEN Scanner

În propoziţia a doua, cuvântul "poet" este substantiv comun pentru că denumeşte o fiinţă de acelaşi fel. Cuvântul "Eminescu" denumeşte numai o anumită fiinţă.

În propoziţia a treia, cuvântul "cartea" este substantiv comun pentru că denumeşte un lucru. Grupul de cuvinte "Amintiri din copilărie" denumeşte numai o anumită carte, spre a o deosebi de celelalte.

Substantivul care denumeşte o anumită fiinţă sau un anumit lucru, pentru a o deosebi şi a-l deosebi de celelalte fiinţe sau lucruri de acelaşi fel, se numeşte *substantiv propriu.*

⚠ Substantivele proprii se scriu cu literă iniţială mare, indiferent de locul unde se găsesc în propoziţie.

Deci, numele de persoane, ale personajelor din basme, de animale, denumirile geografice, denumirile instituţiilor, ale evenimentelor, numele corpurilor cereşti se scriu totdeauna cu literă iniţială mare la toate cuvintele, în afara cuvintelor de legătură.

Titlurile lecturilor literare, ale ziarelor, ale revistelor se scriu totdeauna cu iniţială mare la primul cuvânt.

Completaţi fiecare grupă de substantive proprii cu încă trei substantive.

Nume de ţări: România .....
Nume de personaje: Iancu .....
Nume de animale: Lăbuş .....
Nume de ape: Dunărea .....
Nume de cărţi: "Fram, ursul polar" .....
Nume de ziare, reviste: .....
Nume de instituţii: .....
Nume de scriitori: Ion Creangă .....

⚠ Există situaţii în care substantivele comune devin substantive proprii, dacă sunt folosite pentru denumirea unei singure fiinţe.

Exemplu: Pălăria stă pe creangă
Pălăria lui Creangă este cunoscută.

Substantivul "creangă" din prima propoziţie este substantiv comun.

Cuvântul "Creangă" din a doua propoziţie este substantiv propriu, pentru că denumeşte o singură fiinţă pentru a o deosebi de celelalte.

91. Scrieţi trei perechi de propoziţii în care un substantiv comun devine substantiv propriu.

Scanned with OKEN Scanner

92.* Formează substantive proprii din următoarele substantive comune:

berbec .....

dulgher .....

morar .....

93.* Transformă substantivele proprii în substantive comune:

Munteanu .....

Păun .....

Căldăraru .....

94. Treceți substantivele din prima coloană în coloanele corespunzătoare din tabel:

	Substantive comune	Substantive proprii
câine	.....	.....
brad	.....	.....
urs	.....	.....
om	.....	.....
animal	.....	.....
Ursu	.....	.....
floare	.....	.....
Petrescu	.....	.....
bancă	.....	.....
Vulpe	.....	.....
caiet	.....	.....
tractor	.....	.....

95. Scrieți după dictare:

a) "...Scufița Roșie nu știa ce lighioană rea e lupul și nu se temu de fel când îl văzu.

— Bună ziua, Scufiță Roșie! îi zise el.

— Mulțumesc frumos, lupule.

— Încotro așa de dimineață, Scufiță Roșie?

— Ia, până la bunicuța!

— Și ce duci acolo, sub șorț?

— Cozonac și vin. Mama a făcut ieri cozonac și-i duc nițeluș și bunicii, care-i bolnavă și slăbită, să mănânce și ea, ca să-și mai vină în puteri".

(Frații Grimm — Scufița Roșie)

b) "Lizuca începu iar a vorbi încet:

Scanned with OKEN Scanner

— Patrocle, eu cred că nu trebuie să ne temem de mama pădurii. Aici îs lucruri curate... Știi de ce mă tem eu?

— De ce te temi?

— De bursuc. Am auzit că bursucu-i foarte rău.

— N-are decât să vie, mormăi cu dispreț Patrocle. Am eu ac de cojocul lui!

Chiar în clipa aceea, Lizuca dădu un țipăt. O umbră răsărise într-o dâră de raze, țupăind către scorbură.

Lizuca abia putu să îngaime:

— Iaca bursucu, Patrocle!"

(Mihail Sadoveanu — Dumbrava minunată)

96. Alcătuiți o scurtă compunere în care să folosiți cât mai multe substantive proprii. Găsiți-i titlul potrivit.

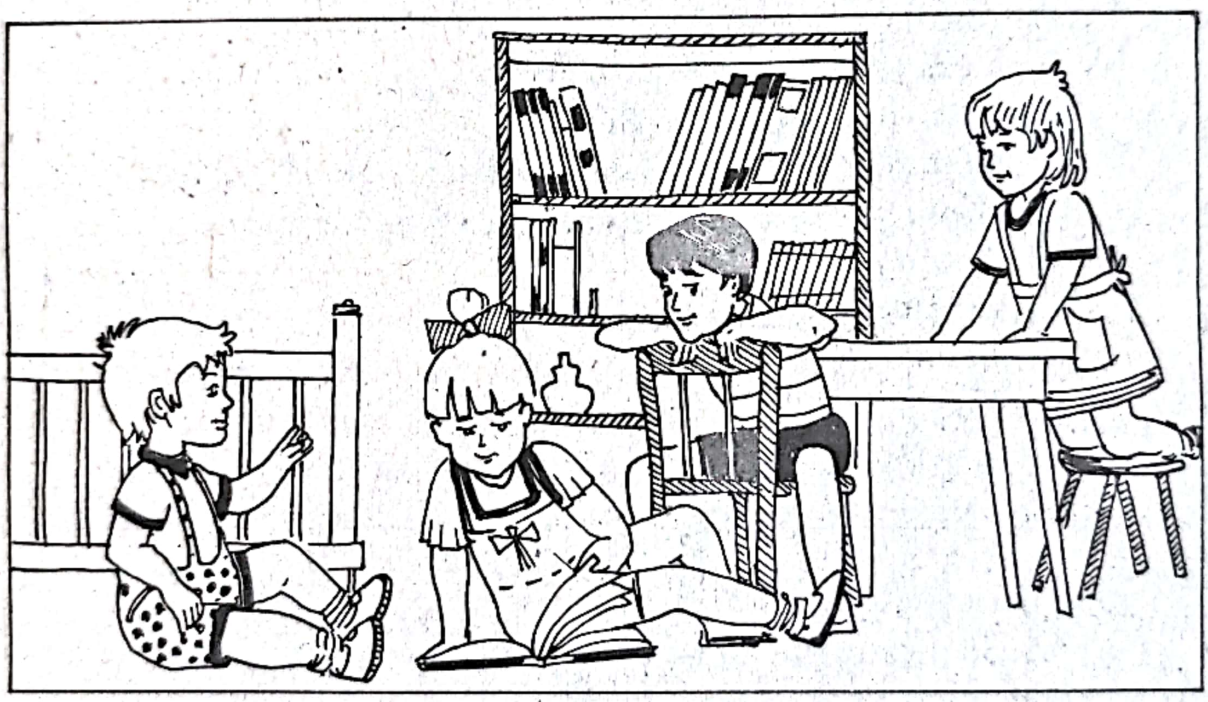

N u m ă r u l s u b s t a n t i v e l o r

97. Citiți propozițiile din cele două coloane.

Elevul scrie temele.	*Elevii* scriu temele.
Fetița se joacă.	*Fetițele* se joacă.
Orașul nostru este mare și frumos.	*Orașele* noastre sunt mari și frumoase.

⚠ Observați că substantivele "elevul", "fetița" și "orașul" denumesc fiecare o singură ființă sau lucru. Ne putem da seama de acest

Scanned with OKEN Scanner

lucru și prin numărare: un elev, o fetiță, un oraș.

Substantivele subliniate din coloana a doua denumesc fiecare mai multe ființe sau lucruri. Putem verifica prin numărare: doi elevi, două fetițe, două orașe.

98. Completați tabelul cu substantivele corespunzătoare:

Substantive care denumesc o singură ființă sau un singur lucru	Substantive care denumesc mai multe ființe sau lucruri
câine	.....
.....	scriitori
.....	cărți
pădure	.....
.....	creioane
casă	.....
.....	geruri
.....	friguri
primăvară	.....

⚠ Observați că înțelesul substantivelor din cele două coloane nu se schimbă. Se schimbă doar numărul ființelor, lucrurilor sau fenomenelor naturii pe care le denumesc.

⚠ Substantivul are două numere:

Numărul singular — când substantivul denumește o singură ființă, un singur lucru sau un singur fenomen al naturii.

Numărul plural — când substantivul denumește mai multe ființe, mai multe lucruri sau mai multe fenomene ale naturii.

⚠ Citiți din nou cele două coloane de propoziții. Observați că atunci când se schimbă numărul substantivelor, se schimbă și forma unor cuvinte din propoziție. Deci, trebuie să fim atenți la numărul substantivelor!

99.* Scrieți în coloana a II-a propozițiile din prima coloană, trecând substantivele subliniate la alt număr

Strada noastră este mare.	.....
Copiii se joacă pe stradă.	.....
Ursul mănâncă zmeură.	.....
În bibliotecă citesc *elevii*.	.....

100.* Formați pluralul următoarelor substantive și alcătuiți apoi propoziții cu ele:

a) coală, tablou, ușă, barcagiu, duminică, soră, roabă, ou, gâlceavă.

Scanned with OKEN Scanner

lucru și prin numărare: un elev, o fetiță, un oraș.

Substantivele subliniate din coloana a doua denumesc fiecare mai multe ființe sau lucruri. Putem verifica prin numărare: doi elevi, două fetițe, două orașe.

98. Completați tabelul cu substantivele corespunzătoare:

Substantive care denumesc o singură ființă sau un singur lucru	Substantive care denumesc mai multe ființe sau lucruri
câine	.....
.....	scriitori
.....	cărți
pădure	.....
.....	creioane
casă	.....
.....	geruri
.....	friguri
primăvară	.....

⚠ Observați că înțelesul substantivelor din cele două coloane nu se schimbă. Se schimbă doar numărul ființelor, lucrurilor sau fenomenelor naturii pe care le denumesc.

⚠ Substantivul are două numere:

Numărul singular — când substantivul denumește o singură ființă, un singur lucru sau un singur fenomen al naturii.

Numărul plural — când substantivul denumește mai multe ființe, mai multe lucruri sau mai multe fenomene ale naturii.

⚠ Citiți din nou cele două coloane de propoziții. Observați că atunci când se schimbă numărul substantivelor, se schimbă și forma unor cuvinte din propoziție. Deci, trebuie să fim atenți la numărul substantivelor!

99.* Scrieți în coloana a II-a propozițiile din prima coloană, trecând substantivele subliniate la alt număr

Strada noastră este mare.	.....
Copiii se joacă pe stradă.	.....
Ursul mănâncă zmeură.	.....
În bibliotecă citesc *elevii*.	.....

100.* Formați pluralul următoarelor substantive și alcătuiți apoi propoziții cu ele:

a) coală, tablou, ușă, barcagiu, duminică, soră, roabă, ou, gâlceavă.

Scanned with OKEN Scanner

b) prun, pădure, fluture, sabie, mărgea.

101. Subliniaţi cu o linie substantivele comune şi cu două linii pe cele proprii. Arătaţi ce denumesc şi explicaţi ortografia lor.

"Violonistul dobândea succese tot mai strălucite. După ce cântase, pentru prima oară, la Paris, cu marele Pablo Caslas, fu invitat la Filarmonica din Berlin. Îl cunoscu, la Societatea Academică, pe vestitul Ioachim căruia Brahms îi dedicase concertul său de vioară. Îl aşteptau concerte şi la Londra."

(Ionel Hristea — Povestiri despre George Enescu)

Substantivul în propoziţie

102. Citiţi propoziţiile. Subliniaţi substantivele. Arătaţi ce pot fi ele în propoziţie.

Câinele latră la urs.

Câinele ciobanului aleargă lupul.

Ionel, Andrei, Marina şi Ioana au plecat la şcoală.

⚠ Din aceste exemple aflăm că, în propoziţie, substantivul poate fi: subiect, subiect multiplu, parte secundară de propoziţie.

⚠ Subiectul multiplu din propoziţia a treia este exprimat prin substantivele: Ionel, Andrei, Marina, Ioana. Cuvântul "şi" nu este substantiv şi nu face parte din subiectul multiplu. În exemplul dat, subiectul multiplu este exprimat prin patru substantive.

Subiectul multiplu poate fi exprimat şi prin substantive comune. Exemplu: Câinele, calul şi vânătorul aleargă după vulpe.

103. Scrieţi două propoziţii în care substantivul "cărţile" să fie subiect şi parte secundară de propoziţie.

104.* Subliniaţi subiectele din următoarele propoziţii:

Creionul aleargă pe hârtie.

Pe câmpie aleargă calul.

Fetiţa a mâncat o prăjitură.

Andrei citeşte o carte.

⚠ În prima propoziţie, cuvântul "creionul" este subiect ca parte de propoziţie. Ca parte de vorbire este substantiv. În această situaţie spunem că subiectul este *exprimat* prin substantiv.

Arătaţi prin ce sunt exprimate subiectele din celelalte propoziţii.

Despre substantivul "creionul" am mai învăţat că este substantiv comun, la numărul singular. Atunci când spunem ceea ce ştim despre un substantiv, facem *analiza* acestuia.

Scanned with OKEN Scanner

105. Faceţi analiza substantivelor care sunt subiecte în propoziţiile date.

În aer pluteşte o linişte fierbinte.

Florile însetate şi-au plecat capetele.

Noaptea se lasă molcom peste pădure ca o pânză întunecată.

Din praful nesfârşitelor drumuri de câmpie, căruţele ridicau în aer lungi semne de întrebare.

La poalele marilor păduri, râuri sclipeau sub razele soarelui.

△ Am spus că substantivul poate fi şi parte secundară de propoziţie.

Exemplu: Câinele pădurarului aleargă după iepure.

Aici substantivele "pădurarului" şi "iepure" sunt părţi secundare de propoziţie.

106.* Găsiţi substantivele care sunt părţi secundare de propoziţie.

Iarba fragedă foşneşte sub mângâierea zefirului.

Privighetorile îşi revarsă trilurile deasupra pâraielor.

Copacii au îmbrăcat veşmântul de aur al toamnei.

Scrierea substantivelor

107. Citiţi cu atenţie propoziţiile:

Exerciţiile nu au fost grele.

Eu am răspuns bine la examen.

Subliniaţi substantivele.

Pronunţaţi clar cuvintele: "exerciţiile" şi "examen". Ce auziţi în loc de "x"?

108. Să ne amintim, din clasa a II-a, scrierea cuvintelor care conţin grupurile de sunete *(diftongi)* "ea", "oa", "ia", "ie".

Pronunţaţi cu atenţie aceste grupuri de sunete.

Care vocală se aude clar, mai accentuat şi care se aude mai puţin?

Sunt cuvinte care conţin grupul de sunete "ea" dar, la despărţirea în silabe, cele două sunete nu fac parte din aceeaşi silabă.

ce-re-a-le	i-de-al
a-li-ne-at	re-al
im-per-me-a-bil	re-a-li-za-re

În această situaţie este şi cuvântul "liliac", unde grupul de sunete "ia" nu face parte din aceeaşi silabă

li-li-ac

Scanned with OKEN Scanner

Cuvinte ca: "aprilie", "audiţie", "artilerie" deşi conţin grupul de sunete "ie", acestea nu fac parte din aceeaşi silabă

a-pri-li-e
a-u-di-ţi-e
ar-ti-le-ri-e

Două vocale alăturate care fac parte din aceeaşi silabă, din care una se pronunţă mai accentuat şi cealaltă se pronunţă mai scurt se numeşte *diftong*.

Să reţinem următoarele reguli:

a) se scrie şi se pronunţă "ea" nu "ia" după consoană: ceai, ceartă, ceas, deal, geam, ţeapă, ţeavă;

b) după consoanele b, p, m, f, v se scrie şi se pronunţă "ia" nu "ea": piatră, fiare, viaţă;

c) se scrie şi se pronunţă "ea" nu "a" după "ş" şi "j": greşeală, mureşean, orăşean, clujean;

d) se scrie "ie" nu "e" la început de cuvânt sau la începutul unei silabe care urmează după vocală: ied, iepure, ieşire, băieţi, cuie, femeie, ploaie, statuie, voie.

109.* Puneţi diftongii corespunzători în locul punctelor:

bă...ţi; greş...lă; cluj...n; v...ţă; ţ...pă; ţ...vă; c...tă.

110. Scrieţi după dictare următorul text.

Subliniaţi cuvintele care conţin diftongi şi despărţiţi-le apoi în silabe.

"Era un pui de băltoacă, rotundă şi gălbuie, uşor vălurită de vânt, încât părea gata-gata să o ia din loc.

— Vrei să-mi ţii de urât? Vino cu mine, îi spuse băieţaşul.

— Unde? întreabă băltoaca, oglindindu-i cu mirare chipul, căciuliţa cu ciucure şi pantofii noi.

— La piaţă.

Băltoaca tresări de bucurie. O noapte întreagă zăcuse pe trotuar, dar nimeni nu-i vorbise. Dimpotrivă, o ocolise toată lumea".

(Mircea Sântimbreanu — Băltoacele sau ce înseamnă "Hapciu")

⚠ Sunt substantive care se scriu cu două vocale alăturate.

Exemplu: alcool, cooperaţie, zoologie, aleea, fiinţă, ştiinţă, idee, licee.

Alte substantive se scriu cu două consoane alăturate.

Exemplu: accent, accelerat, succes, acces.

Scanned with OKEN Scanner

111. Scrieţi după dictare:

a) Într-o zi, colegul meu a avut ideea de a merge la un muzeu. Ne-am hotărât pentru Antipa. Aveam amândoi cunoştinţe de zoologie şi ne interesau fiinţele de la începutul lumii.

b) Pe aleea de la intrarea în muzeu l-am întâlnit pe Ionuţ. Am aflat că în ziua aceea publicul nu avea acces în muzeu. Se făcea curăţenie în sălile cu exponate.

— Astăzi n-am avut succes! Vom reveni mâine, zise hotărât Ionuţ.

Substantivul
- definiţie — partea de vorbire care denumeşte fiinţe, lucruri, fenomene ale naturii
- felul substantivelor: comune / proprii
- numărul substantivelor: singular / plural
- substantivul în propoziţie: parte principală — subiect / parte secundară
- scrierea substantivului:
  - substantivele comune aflate în interiorul propoziţiei se scriu cu literă iniţială mică;
  - substantivele care se află după punct se scriu cu literă iniţială mare;
  - substantivele proprii se scriu cu literă iniţială mare indiferent de poziţia lor în propoziţie.

112. Alegeţi substantivele din textul de mai jos şi arătaţi ce denumesc ele.

a) "Tom se despărţi de bidinea cu şovăială pe chip şi cu bucurie în suflet.

b) Zorile luminară o lume liniştită. Razele soarelui se revărsau ca o binecuvântare asupra paşnicului târguşor.

c) La capătul drumului apăru Tom, ducând o căldare cu var şi o bidinea cu coadă. Când dădu cu ochii de gard, întreg peisajul se posomorî şi o adâncă melancolie îi întunecă sufletul".

(Mark Twain — Aventurile lui Tom Sawyer)

113. Arătaţi felul şi numărul substantivelor de la exerciţiul **112.**

114.* Treceţi substantivele următoare în tabel la numerele corespunzătoare.

Scanned with OKEN Scanner

a)* pădure, flori, animale, iarbă, pasăre, copaci, tufiș, iepure, cărări, urs, creangă, poiană, pietre, râu.

b) "Pe cealaltă latură a pământului se povestește că ar fi o tavă ciudată. La șase ceasuri depărtare de Nuștiuunde, se află minunatul oraș Nicăieri, unde totul este altfel decât la noi. Străzile sunt pavate cu clătite; casele, clădite din pesmeți, tencuite cu smântână sau miere și-acoperite cu plăcinte. Tocurile și zăbrelele ferestrelor sunt din cârnați, ușile din slănină, iar munții din împrejurimi numai și numai din cozonaci umpluți cu migdale și stafide."

(Țara trântorilor — snoavă săsească)

Substantive la numărul singular	Substantive la numărul plural
.....	.....
.....	.....
.....	.....

115. Scrieți după dictare textele și subliniați cu o linie substantivele comune și cu două linii pe cele proprii.

Pescarul

Petrică și Aurel sunt pescari. Ei au plecat la râu. Petrică a prins un pește mic.

— Ce pește mic, spune Petrică.

— Ce faci cu el? întreabă Aurel.

— Îl dau surorii mele.

Un glas se aude:

— Lasă-mă Petrică! Eu o caut pe mama și m-am prins în plasa ta.

— Caut-o sănătos, îi spune Petrică și aruncă peștele în apă.

b) "Trecea o furnică sprintenă, cu o povară în spinare.

— Bună dimineața, Furnicuță.

— Bună dimineața, Fir-de-iarbă.

— Unde-ai fost?

— La muncă, duc mâncare la copilași.

— Sunt cuminți copiii tăi?

— Cuminți...

— Ca mine, Furnicuță?

— Ca tine, Fir-de-iarbă. Acum muncesc eu pentru ei. Când voi fi bătrână, au să muncească ei pentru mine.

— Așa fac copiii cuminți?

Scanned with OKEN Scanner

— Aşa.

(G.M. Zamfirescu — Lacrima unui fir de iarbă)

c) "La poalele muntelui Găina, când urci dinspre Câmpeni, pe valea îngustă a Arieşului, se află satul Vidra de Sud, care astăzi poartă numele de Avram Iancu".

(M. Mihalache — Avram Iancu)

Semnele de punctuaţie

Să revedem cunoştinţele însuşite până acum în legătură cu semnele de punctuaţie!

. Punctul — marchează pauza care se face între propoziţii sau grupuri de propoziţii legate între ele prin înţeles.

? Semnul întrebării — marchează sfârşitul unei propoziţii sau al unui grup de propoziţii legate între ele prin înţeles, prin care se întreabă ceva.

! Semnul exclamării — marchează sfârşitul unei propoziţii sau al unui grup de propoziţii legate între ele prin înţeles, prin care se exclamă ceva.

, Virgula — desparte părţi de propoziţie de acelaşi fel; se foloseşte în enumerare; desparte de restul propoziţiei numele unor fiinţe care se strigă; marchează pauze scurte făcute în cursul rostirii unei propoziţii sau a unui grup de propoziţii.

— Linia de dialog — marchează începutul vorbirii unei persoane.

- Linia de unire — se foloseşte când două cuvinte se pronunţă împreună (ne-am, te-am) sau când două cuvinte se pronunţă împreună şi din unul lipseşte o vocală şi desparte în scris două cuvinte diferite.

116. Scrieţi după dictare următorul text:

Mielul şi iepuraşul

Un miel s-a împrietenit cu iepuraşul. Ei se jucau împreună.

Într-o zi a căzut zăpadă mare. Iepurele nu mai avea ce mânca. Mielul l-a invitat între oi şi au mâncat împreună iarbă.

— Sunteţi adevăraţi prieteni! le-a spus el şi a plecat în pădure.

După câteva luni, iepurele s-a întors între oi, dar nu-şi găsea prietenul.

— Unde-o fi prietenul meu? se întreba el.

— Eu sunt prietenul tău. Nu mă mai cunoşti? îl întrebă o oaie.

— Dar tu nu eşti mielul pe care l-am cunoscut eu.

Scanned with OKEN Scanner

— Tot eu sunt, dar am crescut.

117. Explicați folosirea semnelor de punctuație.

118. Scrieți după dictare textele:

a) Tândală la doctor

Vine Tândală la doctor.

— Da ce-ai pățit?

— Mi-a spart capul.

— Cine?

— Vaca.

— Cu cornul?

— Nu. Cu coada.

— Cum așa, cu coada?

— Păi i-am legat o cărămidă de coadă, să se apere de muște.

b) Păcală și trenul

Păcală mergând pe calea ferată, a văzut trenul venind spre el. Omul s-a așezat între șine și a început să facă semn cu mâna.

Mecanicul, crezând că e ceva pe șine, a oprit trenul. Păcală, plin de bucurie, s-a dus la el și i-a zis:

— Mă rog, omule, dă-mi și mie un cărbune să-mi aprind luleaua.

c) "Păcală și Tândală au mers împreună prin lume o bună bucată de timp... În sat, oamenii se culcaseră. Nici o luminiță nu mai sclipea pe la ferestre.

— Am ajuns prea târziu! s-a oprit locului Păcală.

— Ca să mai supărăm pe cineva la ceasul acesta ar însemna să ne facem un mare păcat, și-a dat cu părerea Tândală.

— Mai bine știi ce mă gândesc? Să dormim în biserică.

— Așa e. Bine zici. Tot nu e nimeni acolo, acum, în toiul nopții...[...]

— Dar unde-o fi biserica?"

(Al. Mitru — Păcală și Tândală)

d) "Deodată, micul prinț m-a întrebat, cuprins de o mare îndoială:

— O oaie dacă mănâncă copăceii, mănâncă și florile?

— O oaie mănâncă tot ce nimerește.

— Chiar și florile cu spini?

— Da, chiar și florile cu spini.

— Atunci spinii la ce folosesc?

[.....]

Scanned with OKEN Scanner

— Spinii nu folosesc la nimic. Sunt o curată răutate din partea florilor.

— Vai!

Însă după o tăcere, mi-a strigat cu un fel de dușmănie parcă:

— Nu te cred! Florile-s plăpânde. Sunt neștiutoare. Își fac și ele curaj cum pot. Se cred grozave cu spinii lor".

(Antoine de Saint-Exupéry — Micul prinț)

e) "O piatră în geam la etajul doi nu ajunge decât dacă e înadins îndreptată într-acolo. Să fie Cosmin? Exclus! Doar plecase să-și petreacă vacanța la bunică-sa, la munte.

— Nu se poate! Ce-i cu tine, Hocus-Pocus? S-a dărâmat Caraimanul sau au dispărut Babele de pe harta țării?

— Aș! Eu am dispărut de pe harta lor.

— Și acum ce mai aștepți, scara de mătase? Hai, saltă, vira, sus!"

(Violeta Ionescu — Legendele nu se scufundă)

Adjectivul

119. Citiți propozițiile:

"**Somnoroase** *păsărele*

Pe la cuiburi se adună"

"Pe când *codrul* **negru** tace"

"Se ridică **mândra** *lună*".

Ce sunt cuvintele subliniate cu o linie?

Să revedem grupurile de cuvinte:

păsărele	somnoroase
codrul	negru
luna	mândră

Cuvintele din prima coloană sunt substanțive.

Cuvintele din a doua coloană arată însușiri ale substantivelor.

Să vedem de ce trebuie să învățăm despre aceste cuvinte care arată însușiri.

120. Citiți textele:

a) Un ieduț harnic și silitor mergea la școală. El era elev ascultător. Îi plăcea să citească. La matematică socotea pe cornițele lui mici și ascuțite. Lângă el în bancă, se afla, un ied mic, fricos și leneș. Nu vrea să citească și să socotească.

Scanned with OKEN Scanner

b) Un ied mergea la şcoală. El era elev. Îi plăcea să citească. La matematică socotea pe corniţele lui. Lângă el, în bancă, se afla un ied. Nu vrea să citească şi să socotească.

Observaţi că, dacă am scos unele cuvinte, textul de la exerciţiul **120**, punctul "b" este mai sărac. Se dau mai puţine informaţii despre cei doi iezi.

Aţi observat că acele cuvinte pe care le-am scos arată însuşiri.

ieduţ	harnic şi silitor
elev	ascultător
corniţele	mici şi ascuţite
ied	mic, fricos şi leneş

⚠ Deci cuvintele care arată însuşiri îmbogăţesc şi înfrumuseţează exprimarea.

În continuare, vom învăţa cum se numesc aceste cuvinte şi cum le folosim corect în exprimare.

121.* Alegeţi, din paranteză, cuvintele care exprimă însuşirile cele mai potrivite pentru substantivele:

cer ..... floare .....
carte ..... râu .....
toamnă ..... vulpe .....
pisică ..... iepure .....

(fricos, somnoroasă, târzie, şireată, deschisă, senin, mirositoare, limpede).

122. Găsiţi substantivele potrivite pentru cuvintele de mai jos care arată însuşiri.

..... neagră	..... fioros	..... rece
..... repede	..... interesantă	..... cristalin
..... harnică	..... înalt	..... înfoiată

123. Găsiţi pentru substantivele de mai jos cuvintele potrivite care arată însuşiri

carte ← ....

grădină ← ....

păsări ← ....

rândunică ← ....

124.* Subliniaţi cuvintele care arată însuşirile substantivelor:

a) "Se-ntorc iar zilele noroase,

Scanned with OKEN Scanner

Cu negurile somnoroase,
Şi-amurgurile timpurii —
Vin dimineţile urâte,
Şi nopţile posomorâte,
Şi lungi, şi negre, şi pustii..."

(Şt. O. Iosif — Se-ntorc iar zilele noroase...)

b) "Moşneagul îl cerceta cu ochii mici şi vioi. Străinul era trudit, cu obrazul plin de pulberile negre ale drumului. Privea trist în gol cu doi ochi verzi, sprâncene stufoase. Mustaţa creaţă, nu-i acoperea gura".

(Mihail Sadoveanu — Bordeienii)

⚠ Am aflat că aceste cuvinte care arată însuşiri le folosim în vorbire. Deci ele sunt părţi de vorbire.

☐ Partea de vorbire care arată însuşirea unei fiinţe, a unui lucru sau fenomen al naturii se numeşte *adjectiv*.

125.* Subliniaţi cu o linie adjectivele şi cu două linii substantivele pe care le determină:

a)* "Peste trei zile toată preajma era îmbrăcată în haina albă şi rece a iernii. După o ninsoare, urmă un senin ca sticla, aducând cu dânsul un ger aprig."

(I. Al. Brătescu-Voineşti — Puiul)

b)* Când zâmbea, se arătau sub mustaţă nişte dinţi lungi, cu strungă mare la mijloc".

(M. Sadoveanu — Domnul Trandafir)

c)* "Un om suia costişa spre cantină. Era un plutaş înalt, desculţ şi suflecat până la genunchi. De braţul stâng îndoit, îi atârna toporul greu, cu coada în jos".

(M. Sadoveanu — Bulboana lui Vălinaş)

d) "Margareta [...] are părul negru şi creţ, ochii verzi, obrajii măslinii şi gura mare... grozav de mare!... Gura ei mi-a amintit cutia mea de compasuri, care pe dinafară e neagră şi pe dinăuntru e roşie [...]"

(Ion Minulescu — Corigent la limba română)

e) O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului lângă poartă: şi-n aerul cel curat al serii tremurau din palat cântecele mândre şi senine.

f) Melc, melc
Codobelc,
Ghem vărgat

Scanned with OKEN Scanner

Şi ferecat!
Lasă noaptea din găoace,
Melc nătâng, şi fă-te-ncoace.
Nu e bine să te-ascunzi
Sub păreţii grei şi scunzi;"

(Ion Barbu — După melci)

g) Lângă foc, pe un covoraş cald, stă un nor de blăniţă cafenie, moale şi mătăsoasă. Este Suzi, pisicuţa delicată şi jucăuşă pe care o alintă toată familia. Lăbuţele ei catifelate, cu pernuţe moi, tresar parcă la amintirea motoceilor roşii cu care o îmbie copiii.

Din când în când, Suzi ciuleşte urechiuşele ei mici şi ascuţite, deschide ochii galbeni ca mierea şi cască prelung arătându-şi dinţii ascuţiţi, limba subţire şi roz.

126. Completaţi spaţiile punctate cu adjective potrivite.

În pădurea ..... se auzea ..... foşnetul ..... al frunzelor ..... . Vântul ..... adia printre crengile ..... .

Păsările ..... şi ..... umpleau pădurea cu glasurile lor ..... .

127. Pentru fiecare substantiv găsiţi cel puţin patru adjective potrivite.

zăpadă .....
rândunica .....
elev .....
marea .....

128. Găsiţi adjectivelor următoare substantivele potrivite: argintiu, zglobie, tristă, deasă, harnic, înalte, priceput.

129*. Transformaţi următoarele substantive în adjective: primăvară, parfum, strămoşi, român, miros, Moldova, argint, trandafir, Olt.

130*. Găsiţi substantivele de la care s-au format adjectivele:

lemnos, auriu, muntenesc, ceţos, scorburos, părintesc, tineresc, duios.

Alcătuiţi cu ele propoziţii.

131. Treceţi în locul punctelor adjective cu sens opus:

apă limpede ..... apă rece .....
brazi înalţi ..... fetiţă silitoare .....
cer senin ..... pălărie mare .....

Scanned with OKEN Scanner

132. Citiţi propoziţiile. Spuneţi la ce număr sunt substantivele subliniate.

În curtea noastră creşte un *salcâm* înalt.
În mijlocul satului se află o *casă* înaltă.
Brazii înalţi stăpânesc pădurea.
Pe malul apei au crescut *sălcii* înalte.
Eu stau într-un *bloc* înalt.
În oraşul nostru sunt *blocuri* înalte.
Din propoziţii scoatem următoarele grupe de cuvinte:
salcâm (substantiv, nr. singular) înalt;
casă (substantiv, nr. singular) înaltă;
bloc (substantiv, nr. singular) înalt;
brazii (substantiv, nr. plural) înalţi;
sălcii (substantiv, nr. plural) înalte;
blocuri (substantiv, nr. plural) înalte;

⚠ Din aceste exemple observăm că:
— acelaşi adjectiv poate însoţi substantive diferite;
— adjectivul îşi schimbă forma în funcţie de numărul substantivelor a căror însuşire o arată.

⚠ Această potrivire a adjectivului după numărul substantivului a cărei însuşire o arată se numeşte *acord*.

În exemplele noastre:
salcâm înalt
casă înaltă
brazi înalţi
sălcii înalte
adjectivele *se acordă* cu substantivele.

133*. Subliniaţi cu o linie substantivele şi cu două linii adjectivele care se acordă cu acestea.

a) "Dar în urmă-i din tufişuri,
De prin tainice-ascunzişuri,
Se ivesc, pe jumătate,
Păsărele ciufulite,
Alarmate
Şi-ngrozite."

(G. Topârceanu — Acceleratul)

b) "Peste fagi cu vârfuri sure

Scanned with OKEN Scanner

A căzut amurgul rece,
Înserarea mută trece
Furişată prin pădure."

(G. Topârceanu — Acceleratul)

134.* Scrieţi textele şi faceţi acordul între adjectivele din paranteze şi substantivele a căror însuşire o arată.

a) Pe plaja (pustiu) se zăreau câţiva pescăruşi (triste).

Valurile (înspumat) se loveau de ţărmul (înalte).

Cerul (întunecată) alungase turiştii (întârziată).

b) Cocoşul (harnici) a sculat toată curtea. Au apărut găinile (veselă), raţele (leneşă) şi gâştele (gălăgioasă). Din coteţ ies porcii (greu), iar din şopronul (înaltă) se aude glasul (răguşită) al vacii.

135. Scrieţi din nou textele şi treceţi substantivele la alt număr.

136. Construiţi câte o propoziţie în care să folosiţi următoarele adjective ca însuşiri pentru substantive la numărul plural: uşoară, rotund, argintiu, limpede, cenuşiu, înţelept, nou, singuratic.

Adjectivul în propoziţie

137. Citiţi propoziţia şi arătaţi adjectivul.

Vulpea vicleană a sosit în sat.

Ce fel de propoziţie este următoarea:

Vulpea a sosit.

Întrucât au putut lipsi din propoziţie, ce rol au cuvintele "vicleană" şi "în sat"?

Am învăţat că aceste cuvinte sunt părţi secundare pentru că pot lipsi din propoziţie. Acum trebuie să observăm altceva.

Să luăm propoziţia:

Vulpea *vicleană* a sosit.

Dacă punem întrebarea "Ce fel de vulpe?" răspundem "vicleană".

Deci cuvântul "vicleană" determină substantivul "vulpea". În această situaţie adjectivul "vicleană" este parte secundară de propoziţie pentru că determină un substantiv. În loc de a spune că o parte secundară de propoziţie "determină" se mai poate spune că o parte secundară de propoziţie "este subordonată" unui substantiv.

Scanned with OKEN Scanner

A căzut amurgul rece,
Înserarea mută trece
Furişată prin pădure."

(G. Topârceanu — Acceleratul)

134.* Scrieţi textele şi faceţi acordul între adjectivele din paranteze şi substantivele a căror însuşire o arată.

a) Pe plaja (pustiu) se zăreau câţiva pescăruşi (triste).

Valurile (înspumat) se loveau de ţărmul (înalte).

Cerul (întunecată) alungase turiştii (întârziată).

b) Cocoşul (harnici) a sculat toată curtea. Au apărut găinile (veselă), raţele (leneşă) şi gâştele (gălăgioasă). Din coteţ ies porcii (greu), iar din şopronul (înaltă) se aude glasul (răguşită) al vacii.

135. Scrieţi din nou textele şi treceţi substantivele la alt număr.

136. Construiţi câte o propoziţie în care să folosiţi următoarele adjective ca însuşiri pentru substantive la numărul plural: uşoară, rotund, argintiu, limpede, cenuşiu, înţelept, nou, singuratic.

Adjectivul în propoziţie

137. Citiţi propoziţia şi arătaţi adjectivul.

Vulpea vicleană a sosit în sat.

Ce fel de propoziţie este următoarea:

Vulpea a sosit.

Întrucât au putut lipsi din propoziţie, ce rol au cuvintele "vicleană" şi "în sat"?

Am învăţat că aceste cuvinte sunt părţi secundare pentru că pot lipsi din propoziţie. Acum trebuie să observăm altceva.

Să luăm propoziţia:

Vulpea *vicleană* a sosit.

Dacă punem întrebarea "Ce fel de vulpe?" răspundem "vicleană".

⚠ Deci cuvântul "vicleană" determină substantivul "vulpea". În această situaţie adjectivul "vicleană" este parte secundară de propoziţie pentru că determină un substantiv. În loc de a spune că o parte secundară de propoziţie "determină" se mai poate spune că o parte secundară de propoziţie "este subordonată" unui substantiv.

Scanned with OKEN Scanner

138.* Treceţi substantivele şi adjectivele din texte în tabelul de mai jos.

a)* Soarele strălucitor se află pe cerul albastru. Pe străzile mari ale oraşului au apărut maşinile. Din blocurile înalte ies grupuri dese de oameni harnici. Peste puţin timp se aud şi glasurile cristaline ale copiilor veseli.

b) Căldura amiezii învăluia natura într-un abur moale şi pufos. Soarele parcă se topise şi privea întinderile neclintite cu ochii lui mari şi aurii. Vântul călduţ de primăvară abia mai adia. Glasurile vesele şi melodioase ale păsărelelor rămăseseră doar în amintire.

Deodată, norii albi de vată dispărură, iar cei vineţii şi întunecaţi le luară locul.

Câteva picături de ploaie stropiră pământul însetat. Norii întunecaţi vesteau sosirea înspăimântătoare a artileriei cereşti.

c) "Şi-apoi să fi văzut pe neobositul părinte care umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădiţa Vasile a Ilioaiei, dascălul bisericii, un holtei zdravăn, frumos şi voinic, şi sfătuia pe oameni să-şi deie copiii la învăţătură. Şi unde nu s-au adunat o mulţime de băieţi şi fete, între care eram şi eu, un băiet prizărit, ruşinos şi fricos şi de umbra mea.

Şi cea dintâi şcoliriţă a fost însăşi Smărăndiţa popii, o zgâtie de copilă ageră la minte şi aşa de silitoare, de întrecea mai pe toţi băieţii şi din carte, dar şi din nebunii".

(Ion Creangă — Amintiri din copilărie)

Substantivul	Numărul	Adjectivul	Funcţia în propoziţie
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

⚠ Am întâlnit un om leneş.
Ce este cuvântul "leneş" ca parte de vorbire? Dar în propoziţia:
Leneşul mai mult aleargă.

⚠ Unele adjective pot deveni substantive.
Le putem verifica prin numărare:
un leneş
doi leneşi

Scanned with OKEN Scanner

139. Scrieţi după dictare. Subliniaţi cu o linie substantivele şi cu două linii adjectivele.

a) Furnica cea harnică a întâlnit un greier leneş. Furnica avea în spate un sac mare. Greierele ducea o vioară nouă.

— De ce te omori atât, furnică mică? întrebă greierele.

— Ca să pot ieşi din iarna cea geroasă.

— Eu nu mă tem de frig. Cânt toată ziua.

— Leneşul n-are ce mânca iarna.

b) În frunte păşeau un bătrânel şi-o bătrânică, cu plete albe şi cu obrazurile rumene, îmbrăcaţi în straie de muşchi. După ei, patru prichindei cu bărbi cărunte purtau un pătuţ de mlajă, împodobit cu cicori şi sulcină. Şi pe pătuţul acela, pe un tronişor de piatră, sta o domniţă mai mititică decât toţi şi bălaie ca grâul.

140. Alcătuiţi trei propoziţii în care adjectivul să se afle înaintea substantivului pe care-l determină. Transformaţi aceste propoziţii astfel încât adjectivele să devină substantive.

Exemplu:

Bătrânul om îţi dă poveţe bune.

Bătrânul îţi dă poveţe bune.

Adjectivul în exprimare

Am văzut că adjectivele îmbogăţesc exprimarea.

Dar adjectivele pot fi folosite şi în alte situaţii.

1. Citiţi propoziţia:

Ţăranul a adus o pâine *mare, mare*, cât roata carului.

⚠ Pentru a arăta mărimea neobişnuită a pâinii adjectivul s-a repetat.

141. Scrieţi trei propoziţii în care să folosiţi acest procedeu.

142. Citiţi propoziţia şi arătaţi adjectivul:

Am văzut o fetiţă frumoasă ca o zână.

⚠ Adjectivul "frumoasă" arată însuşirea "fetiţei".

Dar, pentru a se arăta mai clar frumuseţea deosebită a fetiţei, se compară cu o zână. Deci nu e vorba de o frumuseţe obişnuită ci de una deosebită.

143. Descoperiţi cu cine este comparat fulgul de nea:

„Născut din norii plumburii şi grei, alb ca spuma laptelui şi strălucitor ca un diamant, fulgul de nea trecu prin aerul de gheaţă al iernii, ca o floare albă, ca un fluturaş de vânt pe aripile vântului".

Scanned with OKEN Scanner

144. Completaţi enunţurile de mai jos pentru a accentua însuşirea deosebită.

Mama are un băiat harnica ca .....
Ionel este un băieţel fricos ca .....
Noi avem un coleg iute ca .....
Chipul mamei este frumos ca .....

145. Scrieţi o compunere scurtă în care să folosiţi repetarea unor adjective şi comparaţia.

Puteţi alege titluri ca:

— La pescuit
— În vârf de munte
— O zi într-un stup.

Adjectivul
- partea de vorbire care arată însuşirea unei fiinţe, a unui lucru sau fenomen al naturii
- se acordă cu substantivul a cărei însuşire o arată
- adjectivul poate fi parte secundară de propoziţie

Pronumele personal

146. Citiţi propoziţiile:

Ursul mănâncă miere.	El mănâncă miere.
Vulpea a ieşit din pădure.	Ea a ieşit din pădure.
Peştii se învârt în jurul undiţei.	Ei se învârt în jurul undiţei.
Rândunelele s-au adunat la cuib.	Ele s-au adunat la cuib.

Cu ce au fost înlocuite substantivele subliniate în propoziţiile din prima coloană?

Deci cuvintele el, ea, ei, ele ţin locul substantivelor ursul, vulpea, peştii, rândunelele.

Să luăm şi alte exemple!

Eu citesc o carte.	Noi citim o carte.
Tu desenezi.	Voi desenaţi.

Cuvintele "eu" şi "noi" ţin locul persoanelor care vorbesc.

Cuvintele "tu" şi "voi" ţin locul persoanelor cu care se vorbeşte.

Cuvintele "el", "ea", "ei", "ele" ţin locul persoanelor despre care se vorbeşte.

Să vedem de ce trebuie să învăţăm despre aceste cuvinte!

147. Citiţi textul.

Iezii se joacă prin casă. Iezii au uitat ce le-a spus mama lor. În casă, iezii fac gălăgie mare. Lupul a trecut pe lângă casă. Lupul a

Scanned with OKEN Scanner

auzit zgomotul. A bătut la uşă. Iezii i-au deschis. Iezii s-au speriat foarte tare.

A venit capra. Capra a căutat iezii. Nu i-a găsit. Capra era îngrijorată.

Ce vă deranjează la citirea acestui text?

Repetarea unor cuvinte e supărătoare?

Să refacem textul astfel:

Iezii se joacă în casă. Ei au uitat ce le-a spus mama lor. În casă ei fac gălăgie mare. Lupul a trecut pe lângă casă. El a auzit zgomotul. A bătut la uşă. Iezii au deschis. Ei s-au speriat foarte tare.

A venit capra. Ea a căutat iezii. Nu i-a găsit. Capra era îngrijorată.

Mai sunt repetate supărător unele cuvinte?

Cu ce cuvinte au fost înlocuite ele?

148. Copiaţi textul şi subliniaţi cuvintele care ţin locul unor substantive.

Căţelul, pisica şi iepurele au plecat la plimbare. Ei s-au urcat în autobuz.

— Tu stai jos, că eşti mai mică, spune căţelul către pisică.

— Eu nu sunt mică. Mai bine să stea iepurele.

— Eu sunt băiat. Ea să stea jos.

Discuţia a continuat până au ajuns la capătul liniei. Cei trei au coborât. Ei au luat-o spre pădure.

△ Cuvintele: eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele ţin locul unor substantive. Aceste cuvinte le folosim în vorbire.

Partea de vorbire care ţine locul unui substantiv se numeşte *pronume*.

În exemplele date de noi, pronumele a ţinut locul unor persoane. Acesta este *pronumele personal*.

În limba română sunt şi alte pronume pe care le veţi învăţa în clasele mai mari.

149.* Transcrieţi versurile şi subliniaţi pronumele învăţate.

Nicăieri nu-i ca la noi!

[.....]

Când mi-e tare dor de voi.

150.* Scrieţi după dictare textele şi subliniaţi pronumele personal

a)* Bunica priveşte în curte mirată.

Scanned with OKEN Scanner

— Tu eşti, Radule?
— Eu, bunică.
— Ai venit singur? Unde e tata?
— El n-a putut să vină. Am venit numai eu.
— N-ai o sapă, bunico?
— Am. Ce faci cu ea?
— Mă duc în grădină.
— Ai crescut, Radule!

b) "Noi ştiam c-ai să vii la noi, vorbi iar Domniţa. Am pus de pândă, la marginea pădurii, pe ţâncul pământului, şi când te-a primit răchita în căsuţa ei, el s-a coborât în peşterile noastre şi ne-a dat de ştire. Noi ieşim de multe ori, noaptea, şi petrecem cu vietăţile care fug de om".

(M. Sadoveanu — Dumbrava minunată)

c) "Dar eu nu sunt şarpe, ţi-am mai spus! îl încredinţă Alisa. Eu sunt o... eu sunt o...

— Da, sigur! Ce eşti, tu, atunci? zise Porumbelul. Văd eu că te căzneşti a născoci ceva!

— Eu... eu sunt o fetiţă — zise Alisa, cam cu îndoială, amintindu-şi de câte ori se prefăcuse în acea zi".

(Lewis Carroll — Peripeţiile Alisei în Ţara Minunilor)

d) "Schimbă-ţi numele mi-a zis
şi i-am răspuns:
tu vrei să fii altul
[.....]
Cum o să-mi schimb numele?
El mi-a spus:
Tu te-ai născut pe genunchii mei
Eu te ştiu de când te-ai născut
El nu m-a auzit, căci el
se gândea în altă parte".

(Nichita Stănescu — Lupta lui Iacob cu Îngerul)

Pronumele în propoziţie

151. Citiţi propoziţiile. Subliniaţi pronumele:
Eu citesc o carte.
Noi mergem la teatru.
Ei se joacă în poiană.

Scanned with OKEN Scanner

△ În exemplele date pronumele sunt subiecte.

152. Citiți propozițiile:

Eu, el și ea am plecat la școală.

Eu, Andrei și Ion am cules cireșe.

Ce rol au pronumele în propoziție?

△ Pronumele poate fi și subiect multiplu.

153. Citiți propozițiile:

Câinele latră spre el.	Câinele latră.
Soarele privește la ea.	Soarele privește.

Ce fel de propoziții sunt cele din coloana a doua? Ce cuvinte lipsesc în aceste propoziții?

Ce rol au pronumele în aceste propoziții?

△ Pronumele poate fi parte secundară de propoziție.

154. Alcătuiți trei propoziții în care pronumele folosite să fie subiect sau parte secundară de propoziție.

155. Construiți propoziții în care pronumele "noi" și "ele" să îndeplinească, pe rând, rol de subiect sau parte secundară de propoziție.

156. Alcătuiți o scurtă compunere în care să folosiți cât mai multe din pronumele învățate. Subliniați-le și precizați ce sunt ele în propoziție.

Pronumele
- definiție — partea de vorbire care ține locul unui substantiv
- felul pronumelui — pronume personal: eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele.
- pronumele în propoziție — parte principală – subiect; parte secundară

Numeralul

157. Citiți următoarea ghicitoare:

Am un copac cu *douăsprezece* ramuri
Pe fiecare ramură, sunt *patru* cuiburi,
În fiecare cuib, sunt *șapte* ouă.
Ghici ce e?

Ce arată cuvintele subliniate?

△ Aceste cuvinte arată numărul obiectelor.

Cuvintele subliniate le folosim în vorbire. Ele sunt părți ale vorbirii.

Scanned with OKEN Scanner

158. Scrieţi următoarele propoziţii şi subliniaţi părţile de vorbire care arată numărul.

Anul are douăsprezece luni.

Anul are trei sute şaizeci şi cinci de zile.

O lună are treizeci sau treizeci şi una de zile.

Numai luna februarie are douăzeci şi opt sau douăzeci şi nouă de zile.

⚠ Aţi observat în exemplele de până acum că aceste cuvinte care arată numărul au însoţit un substantiv.

159. Citiţi textul:

În curtea şcolii au venit zece copii. Trei au intrat în clădire, iar şapte au rămas afară.

Care sunt cuvintele care arată un număr?

Ce substantive însoţesc?

⚠ Observaţi că, uneori, aceste cuvinte nu însoţesc substantive, dar ele arată numărul fiinţelor sau lucrurilor.

☐ Partea de vorbire care arată un număr se numeşte *numeral.*

Scrierea numeralelor:

unu, doi, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt, nouă, zece, unsprezece, doisprezece, treisprezece, paisprezece, cincisprezece, şaisprezece, şaptesprezece, optsprezece, nouăsprezece; douăzeci, treizeci, patruzeci, cincizeci...; treizeci şi unu, patruzeci şi nouă...; o sută, două sute; o sută douăzeci şi trei...

160. Scrieţi cu litere: 17, 16, 21, 324, 112, 1993.

161.* Subliniaţi numeralele din textele de mai jos:

a)* Pusei una,
Găsii două;
Pusei două;
Găsii nouă;
Pusei două
Pusei nouă
Găsii nouăzeci şi nouă.

(cartofii)

b)* Merge paşa pe uliţe
Cu trei mii de suliţe

(ariciul)

(Din folclorul românesc)

c) "Nasturele meu făcea cât zece nasturi de palton, cât douăzeci de haină şi cât un pumn plin de nasturi de jiletcă.

Scanned with OKEN Scanner

A doua zi luai un alt nasture; a treia zi, asemenea... Mai erau patru nasturi pe toată mantaua"

(I. A. Basarabescu — În vacanță)

d) "Un, doi, trei,
Eu strâng foi de tei,
Patru, cinci, șase,
Florile miroase.
Șapte, opt, nouă
Florile-s cu rouă.
Am ajuns la zece,
Roua este rece!"

(Grigore Vieru — Numărătoare)

e) "Azi am cumpărat din piață
De doi lei ceva verdeață,
Castraveți de patru lei,
De cincizeci de bani ardei,
De doi lei am luat alune
Și de patru lei căpșune.
Pe o pungă de ciuperci
Am dat cinci lei șaptezeci,
Treizeci de bani pe-un chibrit
Voi știți cât am cheltuit?"

(Nicolae Taobe — La piață)

Numeralul în propoziție

162. Citiți propozițiile:
Cinci lupi au ajuns la marginea pădurii.
Trei au luat-o spre sat.
Subliniați numeralele.
Să luăm prima propoziție!
Cine au ajuns? (lupii)
Câți lupi? (cinci)

⚠ Aici numeralul "cinci" determină substantivul "lupi", deci este parte secundară de propoziție.

⚠ Să luăm a doua propoziție!
Cine au luat? (trei)

⚠ Aici numeralul este subiect.

163.* Subliniați numeralele și precizați ce sunt în propoziție.

Scanned with OKEN Scanner

a)* Din cei şaptesprezece sportivi participanţi la concurs, numai trei au primit medalii.

b) "În cele din urmă, cei trei fraţi dădură peste un palat, şi avea palatul ăsta grajduri, câte n-ai fi găsit nici în zece palate împărăteşti. Şi-n ele se aflau o mulţime de cai, toţi din piatră. Cât despre oameni, nu se zărea unul, pe nicăieri. Străbătură ei toate sălile palatului şi într-un sfârşit se pomeniră în dreptul unei uşi zăvorâte cu trei lacăte".

"Totuşi porniră la drum câteştrei şi, tot mergând ei aşa, iată că dădură peste un muşuroi de furnici".

(Fraţii Grimm — Crăiasa albinelor)

Numeralul { • definiţie — partea de vorbire care arată numărul; • numeralul în propoziţie { parte principală – subiect; parte secundară }

Verbul

164. Citiţi următoarele anunţuri:

Se apropie ursul. Albinele *au ieşit să se apere.*

— *Am venit să vă ajut*, le-*a spus* ursul!

Albinele *au stat să*-l *asculte.*

Ursul *a luat* stupul şi l-*a dus* în poiană.

— Aici *sunt* multe flori, le-*a spus* el. *Zburaţi* în voie.

⚠ Citiţi cuvintele subliniate. Ce exprimă ele?

⚠ Cuvintele "se apropie", "am venit", "a luat", "a dus", "a spus" exprimă acţiuni făcute de urs.

Cuvintele "au ieşit", "să se apere", "să asculte" exprimă acţiuni făcute de albine.

Cuvântul "au stat" exprimă starea.

Cuvântul "sunt" exprimă existenţa.

⚠ Aceste cuvinte le folosim în vorbire. Deci ele sunt părţi de vorbire.

⚠ Să vedem de ce trebuie să învăţăm aceste părţi de vorbire.

165. Scrieţi textul:

"Puhoaiele porniră la vale. Viforul şuiera, gemea şi urla în răstimpuri. Fulgere puternice spintecau văzduhul.

Acesta clocotea sub descărcările tunetelor."

(Calistrat Hogaş — Furtuna)

Subliniaţi cuvintele care exprimă acţiunea, starea sau existenţa.

Dacă scoatem aceste cuvinte, din text rămâne:

Scanned with OKEN Scanner

Puhoaiele ..... la vale. Viforul ....., ... şi ..... în răstimpuri. Fulgere puternice ..... văzduhul. Acesta ..... sub descărcările tunetelor.

⚠ Înţelegeţi ceva din ceea ce a rămas?

Putem să ne exprimăm fără aceste cuvinte?

⚠ Introducem din nou aceste cuvinte.

Puhoaiele (porni) la vale. Viforul (şuierau), (gemeau) şi (urlau) în răstimpuri. Fulgere puternice (spinteca) văzduhul. Acesta (clocoteau) sub descărcările tunetelor.

Folosind aşa cuvintele, ne exprimăm corect?

⚠ Vom învăţa, în continuare, ce sunt aceste părţi de vorbire şi cum să le folosim corect în exprimare.

166.* Citiţi textul. Subliniaţi cuvintele care exprimă acţiunea, starea sau existenţa fiinţelor, lucrurilor sau fenomenelor naturii.

"Greierele, cântăreţ neobosit al zilelor de vară, amuţise la umbra unui fir de iarbă, iar veveriţa sta sub o creangă stufoasă. Vântul nu clătina nici o frunză, nici o pasăre nu brăzda văzduhul. Era înăbuşitor de cald".

(Calistrat Hogaş — Furtuna)

Partea de vorbire care exprimă acţiunea, starea sau existenţa fiinţelor, lucrurilor, fenomenelor naturii se numeşte *verb*.

167.* Citiţi textele. Subliniaţi verbele şi spuneţi ce exprimă fiecare:

a)* "Sar deodată,
Dau cu ciocul,
Cad alături,
Schimbă locul
Bat din aripi,
Dau din gheare.
Unul cade,
Altul sare...
Iar s-atacă,
Iar se pişcă...
Dar deodată nu mai mişcă..."

(G. Topârceanu — Un duel)

b) "Cu acul ne-a crescut biata mama. Şi o dată n-am auzit-o plângându-se, ori blestemând, ori spunând vreo vorbă rea. S-a trudit sărăcuţa de ea, a învăţat singură să citească şi să scrie, ca să ne poată învăţa şi pe noi puţină carte".

(Nicolae Grigorescu — Mama)

c) "Îşi plecă ochii Iliuţă şi porneşte. Din depărtare mai priveşte o dată spre casa părintească.

Umblă prin sate. Se tocmeşte. Munceşte şi la plug, şi la semănat, taie şi lemne în pădure.

Acum are mâinile zdrelite, faţa arsă de vânt şi de arşiţă.

Scanned with OKEN Scanner

Se simte însă bine. E vesel cum n-a fost vreodată.
Şi stă aşa o lună încheiată".

(Al. Mitru — Banul muncit)

d) "Peste creştet de dumbravă
Norii suri îşi poartă plumbul
Cu podoaba zdrenţuită
Tremură pe câmp porumbul.
[.....]
De viforniţa păgână
Se-ndoiesc nucii bătrânii,
Plânge-un pui de ciocârlie
Sus pe cumpăna fântânii"

(O. Goga — Toamna)

168.* Alegeţi din paranteză verbele potrivite şi completaţi cu ele spaţiile punctate.

În văzduhul azuriu ..... vesela ciocârlie. Ea ..... ivirea zorilor. Soarele ..... orizontul cu suliţele lui de foc. Toată câmpia ..... viaţă

(străpunge, se înalţă, prinde, vesteşte).

169.* Completând spaţiile punctate cu verbele potrivite, veţi obţine proverbe cunoscute.

Cine ..... carte ..... patru ochi.
Cine ..... de dimineaţă departe .....
Cine ..... după doi iepuri ..... nici unul.

170. Citiţi cu atenţie cuvintele de mai jos. Recunoaşteţi verbele şi alcătuiţi cu ele propoziţii:

alergau, a căuta, scrisul, mândră, au plecat, a lua, strigă, mersul, harnică, hotărâsc.

171. Alcătuiţi câte două propoziţii cu fiecare din cuvintele următoare, astfel încât ele să fie pe rând verb şi substantiv: car, poartă, sare, fluier, vin, cer.

Exemplu: Eu car nisipul cu roaba.
Ţăranul a aruncat vulpea în car.

Numărul verbelor

172. Citiţi propoziţiile. Subliniaţi verbele.

Porumbelul zboară spre cerul albastru.
Copiii privesc zborul lui lin.

Scanned with OKEN Scanner

Au venit alţi porumbei. S-au aşezat pe casă.

Un copil aruncă o piatră. Porumbeii s-au speriat.

⚠ Spuneţi câte persoane fac acţiunea verbului "zboară" (una sau mai multe).

Câte persoane fac acţiunea celorlalte verbe?

173. Citiţi textele. Precizaţi câte persoane fac acţiunea verbelor.

a) Deodată se opreşte: încordează gâtul şi priveşte. Pe frunza unui nufăr, o broscuţă se bucură şi ea de frumuseţea şi răcoarea dimineţii. Când l-a văzut, biata broscuţă a încremenit pe picioruşele dinapoi: cu ochii mari, deschişi priveşte la cumplitul duşman.

b) Ele se îngrijeau de casă: torceau, ţeseau, creşteau copiii. Bărbaţii duceau la păşune herghelиile de cai, cirezile de vite şi turmele de oi, semănau grâu. În poienile pădurii creşteau albinele pentru miere, iar cei din munţi scoteau aur.

174. Citiţi propoziţiile şi observaţi forma verbelor.

Bunicul povesteşte o întâmplare.	Copiii povestesc o întâmplare
Lupul a prins o oaie.	Lupii au prins o oaie.
Iepurele se ascunde în tufiş.	Iepurii se ascund în tufiş.

⚠ Acţiunea verbelor din prima coloană este făcută de câte o persoană.

Acţiunea verbelor din coloana a doua este făcută de mai multe persoane.

Când s-a schimbat numărul persoanelor care fac acţiunea s-a schimbat şi forma verbelor.

⚠ Când acţiunea verbului e făcută de o singură persoană verbul e la *numărul singular.*

Când acţiunea verbului e făcută de mai multe persoane, verbul se află la *numărul plural.*

175.* Citiţi textele. Subliniaţi verbele. Scrieţi-le pe caiete în două grupe după numărul lor.

a)* Tudor din Vladimiri a chemat ţăranii plaiurilor oltenești. Ei au lăsat casele, au luat furci, coase şi topoare şi au pornit să răzbune chinurile şi jafurile. Tudor a vorbit oamenilor la Padeş şi aceştia i-au zis domnul Tudor.

b) "Fir-de-iarbă se gândeşte: "Bătrânii sunt oameni înţelepţi. Dau sfaturi bune: cine ascultă pe bătrâni află multe lucruri frumoase. Şi eu am să-i ascult şi să-i cinstesc. Ei au trecut prin multe piedici, au adunat multe roade în coşul lor cu poveşti şi îndemnuri bune".

(George Mihail Zamfirescu — Lacrima unui Fir-de-iarbă)

Scanned with OKEN Scanner

c) "— Vezi oamenii aceia pe combine? Acum ţi-o pregătesc... Băiatul aşteptă până ce mecanicii ajunseră în dreptul său, dar combinele, pufăind şi duduind, se întoarseră în grabă.

— Nu-mi dau pâine! strigă băiatul cu lacrimi în glas.

— Pâinea nu creşte pe masă, răspunse liniştită masa. Sunt mii şi mii de mâini care o pregătesc cu trudă, cu răbdare".

(Mircea Sântimbreanu — Şi eu am două mâini)

d) "Doar izvoarele suspină,
Pe când codrul negru tace;
Dorm şi florile-n grădină —
Dormi în pace!

(Mihai Eminescu — Somnoroase păsărele)

Verbul în propoziţie

176. Citiţi textul. Subliniaţi subiectele şi predicatele:

Vodă a poruncit/ca poporul să fugă de turci/femeile şi copiii să se ascundă în pădure,/iar bărbaţii să pârjolească totul în calea lor./

177. Completaţi tabelul după modelul dat:

Subiect	Prin ce este exprimat	Predicat	Ce sunt aceste cuvinte ca părţi de vorbire
vodă	substantiv	a poruncit	verb
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

Ce sunt cuvintele cu funcţia de predicat ca părţi de vorbire?

⚠ Predicatul se exprimă prin verb.

⚠ Din propoziţiile de mai sus eliminaţi verbele cu rol de predicat. Se pot forma propoziţii fără predicat?

⚠ Predicatul condiţionează existenţa propoziţiei.

⚠ Vedeţi cât de important este să cunoaştem şi să folosim corect verbele cu funcţia de predicat?

⚠ Duceţi câte o săgeată de la subiect la predicatul potrivit. Transcrieţi apoi propoziţiile obţinute

Scanned with OKEN Scanner

Copiii	toţi aerul plin de mireasma brazilor.
Ajunge	coboară gălăgioşi.
Băieţii şi fetele	autocarul la Sinaia.
Respiră	au plecat în excursie la munte.

178. Formaţi propoziţii în care verbele: povestesc, citeşte, aleargă, stă, să fie predicate.

⚠ Verbul, sub anumite forme, poate fi şi parte secundară în propoziţie. Despre acestea veţi învăţa în clasele mai mari.

Acordul predicatului cu subiectul

179. Citiţi textul. Scoateţi subiectele şi predicatele şi treceţi-le în tabelul de mai jos:

Copiii au ajuns la stop. A apărut culoarea verde. Ei păşesc pe zebră. Pietonii traversează liniştiţi. Maşinile aşteaptă. A apărut culoarea roşie pentru pietoni. Oamenii s-au oprit. Maşina a pornit.

Subiectul	Prin ce este exprimat	Numărul	Predicatul	Prin ce este exprimat	Numărul
.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....

⚠ Priviţi tabelul pe care l-aţi completat. Comparaţi rubricile referitoare la număr. Ce observaţi?

⚠ Când partea de vorbire prin care este exprimat subiectul este la numărul singular, verbul care este predicat este tot la numărul singular.

Când partea de vorbire prin care este exprimat subiectul este la numărul plural, verbul care este predicat este tot la numărul plural.

⚠ Deci, predicatul se acordă cu subiectul în număr.

180.* Copiaţi textul şi treceţi predicatele din paranteze la forma corespunzătoare cerută de numărul părţii de vorbire prin care este exprimat subiectul.

Copiii (a pune) un măgăruş la căruţ. Ei (a umple) căruţul cu nisip. Măgăruşul nu (a trage). El (a lovi) cu picioarele. Andrei (a lua) o undiţă. El (a pune) fân în cârlig. Mihai (a ţine) fânul în faţa măgăruşului. Măgăruşul (a trage) căruţul cu uşurinţă.

Scanned with OKEN Scanner

181.* Copiaţi textul şi puneţi în locul punctelor verbele din paranteză la forma corespunzătoare.

Oile ..... în poiană. Câinii le ..... cu grijă. Ei ..... urechile ridicate. Dintr-un tufiş ..... lupul. Oile ..... speriate. Câinii ..... . Lupul ..... în pădure.

(latri, priveşte, pasc, apar, are, păzeşte, fuge).

182. Puneţi în locul punctelor predicatele potrivite care răspund la întrebările din paranteze:

Razele soarelui (ce fac?) ..... pământul. Vântul cald (ce face?) ..... printre frunze. Întreaga natură (ce face?) ..... la viaţă. Gândăceii de tot neamul şi albinele (ce fac?) ..... printre petalele florilor.

183.* Subliniaţi verbele care sunt predicate. Transcrieţi versurile schimbând numărul substantivelor care sunt subiecte. Fiţi atenţi la acordul predicatului cu subiectul.

"Ursul prin pădure umblă/
Ursuleţul stă la umbră/
Şi bea apă din ulcior"

(Grigore Vieru — Ursul)

184. Construiţi o propoziţie dezvoltată în care verbul "a privi" să fie predicat şi să se afle la începutul propoziţiei.

Scrieţi din nou propoziţia trecând verbul care este predicat la numărul plural.

Folosirea verbelor în exprimare

185. Citiţi următoarele enunţuri:

a) Andrei s-a întors de la şcoală. El pune ghiozdanul pe scaun, se schimbă de hainele pentru şcoală, mănâncă din mâncarea pe care i-a lăsat-o mama şi pleacă la joacă, pe terenul din faţa blocului.

b) Ionuţ s-a întors de la şcoală. El pune ghiozdanul pe scaun, se schimbă, mănâncă şi pleacă la joacă.

⚠ După ce aţi citit cele două texte, care băiat ni se pare că are ritmul mai rapid al acţiunilor?

Cum sunt, ca întindere propoziţiile din primul text faţă de cele din al doilea text?

La ce distanţă, unele de altele, se găsesc verbele din primul text faţă de cele din al doilea text?

Scanned with OKEN Scanner

◬ Dacă vrem să prezentăm acţiuni care se desfăşoară într-un ritm mai rapid, folosim verbele unele după altele.

Exemplu: "Aci o puseră să robotească din greu, de dimineaţa şi până cădea noaptea: *să se scoale* până-n ziuă, *să care* apă, *să aprindă* focul, *să facă* de mâncare şi *să spele* rufele".

(Fraţii Grimm — Cenuşăreasa)

◬ În alte situaţii, verbele se repetă pentru a transmite anumite situaţii.

Exemple:

"Mircea însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare, Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare". (M. Eminescu — Scrisoarea III)	pentru a arăta iuţeala cu care se deplasează armata, precum şi numărul mare al ostaşilor.
Bunica torcea, torcea fus după fus.	pentru a arăta hărnicia bunicii
"Fuga-fuga cu fuguţa Iese-afară săniuţa."	— iuţeala cu care ies la joacă copiii;
"Ninge, ninge, ninge Şi-a rămas în pom o minge!"	— ninsoare mare, cantitate mare de zăpadă.

(Grigore Vieru — Iarna)

186. Scrieţi o compunere scurtă în care acţiunile se desfăşoară într-un ritm accelerat.

187. Scrieţi o compunere scurtă în care să repetaţi unele verbe pentru a transmite o anumită situaţie.

Verbul
- partea de vorbire care exprimă acţiunea, starea sau existenţa fiinţelor, lucrurilor, fenomenelor naturii
- numărul verbelor { singular / plural }
- funcţia verbului în propoziţie — predicat.

188.* Subliniaţi verbele din textul de mai jos şi spuneţi la ce număr sunt.

a)* Pe muşchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos lângă iedul ei. Acesta a întins capul cu botul mic, catifelat şi umed, pe spatele mamei lui.

b) Deodată, peste firea întreagă se dezlănţui furtuna. Ploaia turna. Viforul şuiera, gemea şi urla. Fulgere puternice spintecau văzduhul.

189. Treceţi verbele din coloană la alt număr. Alcătuiţi propo-

Scanned with OKEN Scanner

ziţii cu patru din verbele găsite de voi.

mănânc .....
stă .....
alergau .....
citeşti .....
povestim .....
zideşte .....
ascultăm .....

190. Grupaţi verbele cu înţeles asemănător. Formaţi propoziţii cu cele rămase în afara grupelor: merge, înoată, aleargă, circulă, zidesc, au fugit, umblăm, înalţă, înnodăm, au construit, împrejmuiesc.

191. Găsiţi verbe cu înţeles contrar celor date:

închide .....
plecau .....
au adormit .....
vor decola .....
s-au îmbrăcat .....
sosiseră .....

192. Subliniaţi substantivele şi pronumele din textul următor. Analizaţi-le şi motivaţi repetarea lor.

"Fata moşneagului la deal, fata moşneagului la vale; ea după găteje prin pădure, ea cu tăbuieţul în spate la moară, ea, în sfârşit, în toate părţile după treabă. Cât era ziulica de mare, nu-şi mai strângea picioarele..."

(Ion Creangă — Fata babei şi fata moşneagului)

193.* Subliniaţi substantivele şi adjectivele din versurile următoare. Precizaţi funcţia lor în propoziţie:

"Un fir de iarbă verde, o rază-ncălzitoare,
Un gândăcel, un flutur, un clopoţel în floare,
După o iarnă lungă şi-un dor nemărginit,
Aprind un soare dulce în sufletul uimit".

(Vasile Alecsandri — Sfârşitul iernii)

194.* Recunoaşteţi părţile de vorbire învăţate. Spuneţi tot ce ştiţi despre ele.

a)* "Iezii începură să care la repezeală bolovani şi îndesară în burduhanul dihaniei cât mai mulţi încăpură.

b) După ce se sătură el bine de somn, se ridică anevoie în picioare, şi cum bolovanii din burtă îi pricinuiau o sete grozavă, porni către o

fântână, cu gândul să-şi potolească setea".

(Fraţii Grimm — Lupul şi cei şapte iezi)

c) Florile se plecau la suflarea vântului... Valuri adânci şi strălucitoare se săpau în fâneţele înalte până dincolo de hotarele vederii; iar fluturii mici şi albaştri... se răspândeau în aerul cald. Numai pe alocuri poteca se încreţea în suişuri şi coborâşuri".

(Calistrat Hogaş — Pe drumuri de munte)

- Părţile de vorbire
  - substantivul
    - felul substantivelor: comune / proprii
    - numărul substantivelor: singular / plural
    - funcţia în propoziţie: subiect / parte secundară
  - adjectivul: se acordă cu substantivul a cărui însuşire o arată / funcţia în propoziţie — parte secundară
  - pronumele
    - felul — pronume personal
    - funcţia în propoziţie: subiect / parte secundară
  - numeralul — funcţia în propoziţie: subiect / parte secundară
  - verbul
    - numărul: singular / plural
    - funcţia în propoziţie — predicat

Exerciţii de scriere

195. Scrieţi după dictare:

Andrei a ajuns primul acasă. Sora sa nu venise. El se frământa. Nu ştia ce să facă. Era ziua surorii sale.

S-a dus repede la piaţă, a cumpărat un buchet cu flori şi s-a întors acasă. Când a văzut florile, sora sa s-a bucurat mult.

⚠ Scriem "sa" când poate fi înlocuit cu "ei" sau "lui".

Scriem "s-a" când sunt două cuvinte ("se" şi "a") care se rostesc împreună, lipseşte vocala "e" şi nu le putem înlocui cu "ei" sau "lui".

⚠ Urmăriţi scrierea cuvintelor subliniate:

Să-i dăm un buchet cu flori

A vorbit cu colegii *săi*.

⚠ Se scrie "săi" când cuvântul se poate înlocui cu "lui".

Se scrie "să-i" când sunt două cuvinte care se pronunţă împreună ("să" şi "îi") lipsind vocala "î".

Scanned with OKEN Scanner

196. Scrieţi după dictare:

Irina s-a sculat mai devreme ca oricând. S-a spălat, s-a îmbrăcat şi s-a dus să culeagă legume din grădina bunicii. Vrea să o ajute pe mama sa la pregătirea prânzului. Doreşte să-i facă o surpriză. Fraţii săi nu o ajută deloc.

197. Într-o după-amiază, Nicolae ieşi în grădină.

O pupăză îşi făcuse cuib într-un tei foarte bătrân.

⚠ Cuvintele: într-o, într-un, dintr-o, dintr-un, printr-o, printr-un se scriu întotdeauna cu linioară pentru că sunt două cuvinte care se pronunţă împreună.

198. Scrieţi după dictare:

Într-o dimineaţă însorită, Nicu, George, Viorel şi Andrei au pornit spre păduricea de la marginea satului. Erau veseli şi nerăbdători. Dintr-o grădină le zâmbea cu drag o bătrână.

George ţinea într-o mână tablele. Într-un rucsac, Viorel ducea cu grijă mâncarea.

Au ajuns într-o poieniţă unde băieţii au încins un joc cu mingea. Dintr-un tufiş a sărit speriat un iepuraş.

După prânz, cerul s-a acoperit cu nori.

Copiii au început să strângă în mare grabă lucrurile. Printr-o minune au scăpat de stropii repezi ai ploii, ascunzându-se într-o scorbură mare.

199. Citiţi cu atenţie enunţurile:

S-au sculat devreme, s-au adunat afară şi s-au jucat cu zăpadă.

Valeriu sau Sorin a aruncat cu bulgări.

Ceilalţi s-au speriat. Nu ştiau de unde vin bulgării.

⚠ Scriem "sau" când putem înlocui acest cuvânt prin cuvântul "ori".

Scriem "s-au" când sunt două cuvinte care se rostesc împreună ("se" şi "au").

200. Scrieţi după dictare:

a) Cristina şi Alexandra s-au întors de la şcoală. Pe drum, fiecare s-a lăudat cu rezultatele obţinute în acea zi.

— Pentru amândouă a fost o zi plină de evenimente, zice Cristina.

— Să o sărbătorim la cofetărie sau la cinematograf, spune Alexandra.

— Mai bine să mergem la cofetărie. Vom alege o prăjitură cu frişcă sau o îngheţată cu alune.

Scanned with OKEN Scanner

Cele două fete s-au îndreptat fericite către cofetărie.

b) De mulţi ani oamenii de ştiinţă s-au gândit cum să supună puternicul fluviu, iar imensa lui forţă să o transforme în izvoare de lumină.

În faţa barajului s-a format un lac mare iar apele s-au înălţat faţă de vechiul nivel.

Omul s-a angajat cu mult curaj în lupta sa cu natura, iar Dunărea s-a închinat supusă în faţa lui, ascultând poruncile.

201. Scrieţi câte o propoziţie în care să folosiţi cuvintele: s-a, s-au, într-o, într-un, dintr-o, dintr-un, printr-o.

Scrierea unei poezii

Când scrieţi o poezie aveţi în vedere următoarele:

- titlul îl scrieţi la mijlocul rândului;
- pe rândul următor, în partea dreaptă, treceţi numele autorului;
- fiecare vers îl scrieţi cu alineat;
- în cazul în care un vers nu încape pe un rând al caietului, scrieţi cuvintele care au rămas pe rândul următor, cât mai spre dreapta;
- între strofe lăsaţi un rând liber.

8. Scrieţi din memorie o strofă dintr-o poezie.

Cuvinte care se scriu cu litere duble

⚠ În limba română sunt cuvinte care se scriu cu litere duble. Trebuie să fim atenţi cum le rostim, ca să le scriem corect.

Citiţi textul şi observaţi scrierea cuvintelor subliniate.

Împăcarea

În ziua aceea toţi copiii erau în curte. Corina a venit cu mama ei. Dânsa a privit spre noi.

— Cu cine s-a certat *fiica* mea?

— Cu mine, răspunde ruşinat Mihai.

— *Fiindcă* ai recunoscut, nu sunt supărată pe tine.

— Am o *idee*, spune Andrei.

— Ce *idee*? întreabă ceilalţi.

— Corina e o fată *cuviincioasă*. Mihai şi-a cerut scuze, ceea ce ne-a bucurat pe toţi. Să-i considerăm împăcaţi.

— Bravo! strigă ceilalţi copii.

Scanned with OKEN Scanner

202. Scrieţi propoziţii în care să folosiţi cuvintele: înfiinţează, miime, ştiinţă, licee, alee, fiinţă.

203. Scrieţi câte o propoziţie cu cuvintele: accent, accelerat, înnorat, înnegrit, înnoptează, înnegurează, succes, acces, zoologic, alcool.

204. Alcătuiţi câte două propoziţii cu cuvintele: înalt, înainte, îneca.

205. Scrieţi după dictare:

Doamna învăţătoare i-a spus:

— Ia creionul şi treci la loc!

— Eu iau creionul, dar lui Mihai i-am dat o cutie.

— Am avut două creioane şi i-am dat şi lui Andrei unul.

— Bine, zice doamna învăţătoare. O să le iau pe toate înapoi.

⚠ Cuvintele "ia", "iau" se scriu într-un cuvânt când sunt forme ale verbului "a lua".

206. Scrieţi după dictare:

La librărie era animaţie. Se aduseseră multe cărţi interesante şi rechizite frumoase. Acolo era şi colegul meu, Virgil. Venise să ia un bloc de desen şi acuarele.

Vânzătoarea i-a recomandat să ia şi pensule.

Iau şi eu două creioane şi mă opresc la cărţi. Nu ştiu ce să iau. Toate îmi plac.

— Ia "Culegerea de gramatică"! A apărut acum, îmi spune Virgil.

207. Observaţi scrierea cuvintelor subliniate!

Ionel cântă la <u>nai</u>.

<u>N-ai</u> adus cărţile!

⚠ Se scrie "nai" când cuvântul este substantiv.

Se scrie "n-ai" când sunt două cuvinte care se pronunţă împreună ("nu" şi "ai").

208. Scrieţi după dictare:

N-ai trecut astăzi pe la mine. Am primit de la vărul meu, Nae, un nai adevărat. Îmi plac mult cântecele lui Gheorghe Zamfir. De aceea mă voi strădui să învăţ cât mai repede să cânt la nai.

209. Observaţi scrierea cuvintelor subliniate.

— Ionel, te rog *să-mi* dai cartea! spune Emil.

— O *să-ţi* dau un telefon, răspunde Ionel. Am dat-o unei colege *să-şi* facă lecţiile.

Scanned with OKEN Scanner

⚠ Cuvintele "să-mi", „să-ţi", "să-şi" se scriu cu linie de unire pentru că sunt două cuvinte care se pronunţă împreună. ("să" şi "îmi"..).

210. Scrieţi după dictare:

a) "Cosmin se aşează mai bine, îşi luă "poza" cea mai importantă şi începu:

— Mai întâi te rog să te gândeşti bine şi să-mi spui dacă tu, la viaţa ta, ai făcut vreo descoperire... epocală...

Ovidiu făcu ochii mari, apoi îi veni ideea să iasă din încurcătură printr-o poantă:

— Cum să nu! Am descoperit, de exemplu, cum se orientează ouăle cu polii pe direcţia Nord-Sud, ca să iasă puii deştepţi!

— Dacă baţi câmpii, nu o să-ţi mai spun nimic.

— Bine... Trebuie să-şi facă dumnealui tot numărul, până să afli ceva".

(Violeta Ionescu — Legendele nu se scufundă)

b) Noi mergem *la* şcoală.

El l-a citit pe Ion Creangă.

În primul exemplu "la" însoţeşte un substantiv.

În al doilea exemplu "l-a", linia de unire uneşte în scris două cuvinte diferite dar care se pronunţă împreună.

211. Scrieţi după dictare:

a) Învăţătoarea îşi aminti cum l-a luat de mână şi l-a dus să vadă o sală de clasă. Băiatul s-a aşezat într-o bancă şi a stat la fel ca un şcolar adevărat.

La plecare, ea i-a dat o carte cu multe ilustraţii.

b) "Deodată, Ovidiu se opri, trăgându-şi răsuflarea.

— Mai bine te-ai gândi de unde facem rost de un dicţionar!

Cosmin se opri şi el, într-o poziţie caraghioasă.

— Cum, domnul Ovidiu, nu l-a luat?

— În grabă, am uitat...

— Bravo, suflete, plecăm la vânătoare fără gloanţe!"

(Violeta Ionescu — Legendele nu se scufundă)

Părţi de vorbire Părţi de propoziţie

212. Recunoaşteţi părţile de vorbire din prima coloană şi transformaţi-le în coloana a doua astfel încât ele să devină substantive, adjective, verbe.

Scanned with OKEN Scanner

a) *substantive*

vesel ..veselul.....
vechi ..vechiul.....
nou ..nou.....
luminoasă ..lumina.....

b) *adjective*

gură ..gurii.....
întuneric ..întunecos.....
cruzime ..crud.....

c) *verbe*

vedere ..a vedea.....
conducător ..a conduce.....
tăcere ..a tăcea.....
răspuns ..a răspunde...

213. Scrieţi o propoziţie simplă în care subiectul să fie substantiv propriu. Dezvoltaţi propoziţia construită adăugând două substantive comune: unul la numărul singular şi altul la numărul plural.

214. Construiţi două propoziţii simple în care subiectul să fie exprimat prin pronume.

Dezvoltaţi una dintre propoziţii adăugând încă un pronume care să fie parte secundară.

215. Scrieţi două propoziţii simple.

a) Dezvoltaţi una dintre propoziţii prin adăugarea unui substantiv înaintea substantivului care este subiect.

b) Dezvoltaţi a doua propoziţie prin adăugarea unui adjectiv după substantivul care este subiect.

216. Alcătuiţi câte două propoziţii în care numeralele cinci şi doisprezece să îndeplinească, pe rând, funcţia de subiect sau parte secundară.

217. Alcătuiţi câte trei propoziţii în care predicatele să se afle la începutul, în interiorul şi la sfârşitul propoziţiei.

218. Se dau verbele: a coborî, a asfinţi, a repara.

a) Găsiţi altele care au înţeles asemănător;

b) Găsiţi altele care au înţeles opus.

Construiţi propoziţii cu verbele găsite de voi.

Scanned with OKEN Scanner

219. Alcătuiţi propoziţii combinând în diferite feluri cuvintele:

elevii ei ele	scriu învaţă	lecţiile

220. Alcătuiţi o compunere în care să folosiţi următoarele verbe: au ajuns, străluceşte, curge, strigă, au prins, ţopăie, alergau, trag, pescuiesc.

Daţi-i titlul potrivit.

221. Alcătuiţi o compunere cu titlul "Vacanţa" în care să folosiţi cel puţin zece verbe.

222. Alcătuiţi o compunere scurtă în care să folosiţi toate părţile de vorbire învăţate.

Subliniaţi-le şi precizaţi ce sunt ele în propoziţii.

Scanned with OKEN Scanner

CLASA A IV-A

Să ne amintim ce am învăţat în clasa a III-a!

1. Puneţi semnele de punctuaţie potrivite şi scrieţi corect, cu literă iniţială mare cuvintele din textul următor:

Şcoala a început elevii s-au aliniat în curtea şcolii clopoţelul sună ei intră în ordine în clasă.

2. Transcrieţi textul şi scrieţi semnele de punctuaţie corespunzătoare:

Tatăl a adus celor trei băieţi câte un măr. Seara i-a întrebat
Ce-aţi făcut cu merele
Cel mare a răspuns
Le-am mâncat Am păstrat seminţele Când va fi timpul potrivit le voi semăna
Vei fi un gospodar bun a spus tatăl

3. Formulaţi propoziţii cu ajutorul cuvintelor de mai jos. Aşezaţi-le în ordinea desfăşurării acţiunilor şi alcătuiţi un text:

grădini, din, livezi, sunt, roadele, strânse, şi, toamnei;
pleacă, spre, păsările, ţările, călătoare, calde;
toamnă, e;
frunzele, s-au îngălbenit, copacilor;
moale, ele, pe, pământul, cad.

4. a) Scrieţi un fragment din lecţia de citire

b) "— Unde fugi tu, valule?
— Către mare, malule!
— Unde vrei tu, pomule?
— Către soare, omule!
— Ce aştepţi tu, pragule?
— Tot pe tine, dragule!
— Mulţumesc, prăguţule!
— Sărut picioruţele!"

(Grigore Vieru — Unde fugi tu, valule?)

5. Scrieţi, din memorie, o strofă dintr-o poezie cunoscută.

Scanned with OKEN Scanner

6.* Transcrieţi următoarele propoziţii şi subliniaţi subiectele şi predicatele.

Se aude glasul cald al doamnei învăţătoare.

O pădure de mâini a apărut în clasă.

Apele spun poveşti.

Grădinile strălucesc de hărnicia părinţilor mei.

7. Alcătuiţi trei propoziţii în care subiectele să fie la începutul, în interiorul sau la sfârşitul acestora.

8.* Completaţi spaţiile punctate cu subiectele potrivite din paranteză.

..... au acoperit cerul. ..... a început. ..... mari şi grei lovesc în geam. ..... priveşte la vijelia de afară. ..... s-au ascuns în adăposturile lor.

(stropi, ploaia, norii, animalele, băiatul).

9.* Subliniaţi predicatele din propoziţiile următorului text:

"Pe sub tavanul scund al clasei treceau eroii altor vremuri, în cununile lor de neguri./Îi urmăream înfiorat,/auzeam freamătul luptelor/şi, acasă, îi visam o noapte întreagă"./

(Mihail Sadoveanu — Domnu Trandafir)

10. În locul punctelor, scrieţi predicatele potrivite din coloana a doua, la forma cerută de text.

Elevii ..... o serbare. La serbare ei ..... o melodie nouă. Unii ..... poezii, alţii ..... din minunatele noastre dansuri populare.	a prezenta a recita a cânta a pregăti

11. Transcrieţi propoziţiile. În locul punctelor scrieţi subiectele potrivite.

..... a răsărit.

A început .....

Susură ..... limpezi.

Bate ..... călduţ.

..... se joacă în parc.

12.* Subliniaţi substantivele din următorul enunţ şi arătaţi felul şi numărul lor.

În clasa noastră sunt elevi harnici.

În fiecare zi, fetele udă florile şi şterg praful. Ionuţ şi Emil udă bureţii şi pregătesc creta la tablă.

---

* Exerciţiile cu steluţă au rezolvarea la pagina 165.

Scanned with OKEN Scanner

Când vine doamna învăţătoare totul este pregătit pentru începerea orelor.

13.* Recunoaşteţi verbele din următorul text şi arătaţi numărul lor.

Copiii au întâlnit prieteni din toate colţurile ţării. În munţi, eu am petrecut seri de neuitat. La focuri de tabără am învăţat jocuri noi şi am cunoscut minunate obiceiuri.

14. Copiaţi următoarele propoziţii şi subliniaţi pronumele şi numeralele învăţate.

Eu am sosit la şcoală.
La poartă am întâlnit patru colegi.
Copiii stau în bănci. Ei sunt cuminţi.
Doamna învăţătoare e cu noi.
Doi i-au oferit flori.

15.* Copiaţi textul. În locul punctelor scrieţi câte unul din următoarele cuvinte: sau, s-au, la, l-a, s-a, sa, într-un, într-o, i-a, ia.

..... zi, nişte copii ..... înţeles să plece în pădure. Ionel nu era hotărât: să meargă ..... să nu meargă. Până ..... urmă ..... lămurit Andrei. Ei ..... dus înainte. Au ajuns ..... luminiş. Andrei ..... o frunză şi începe să cânte. El ..... dat una şi lui Ionel. Acesta ..... chinuit să scoată un sunet, dar nu a reuşit. Frunza ..... parcă refuza să cânte.

TEXTUL

16. Citiţi propoziţiile:

Păcală stătea la marginea unei păduri.
În trăsură erau boierul, cucoana şi vizitiul.
Vizitiul mâna caii.
El se gândea.
El se uită pe drum.
Păcală se scoală.
El ia un trunchi mare de copac.
Îl ridică drept în sus.
Păcală vede o trăsură venind spre el.

⚠ Dacă aşezăm propoziţiile în ordinea desfăşurării acţiunilor obţinem:

Scanned with OKEN Scanner

Păcală stătea la marginea unei păduri.

El se gândea.

El se uită pe drum.

Păcală vede o trăsură venind spre el.

Păcală se scoală.

El ia un trunchi mare de copac.

Îl ridică drept în sus.

În trăsură erau boierul, cucoana şi vizitiul.

Vizitiul mâna caii.

⚠ Dacă realizăm legături între propoziţii obţinem:

Păcală stătea la marginea unei păduri şi se gândea ce să mai facă. Şi când se uita pe drum vede o trăsură venind spre el. Repede se scoală, ia un trunchi mare de copac şi-l ridică drept în sus.

În trăsură erau boierul, cucoana şi vizitiul care mâna caii.

⚠ Observăm că propoziţiile au legătură între ele, iar acţiunile au o ordine firească. Putem să-i dăm titlul "Păcală şi boierul".

⚠ Astfel am obţinut un *text*.

Textul poate avea mărimi diferite în funcţie de numărul propoziţiilor care-l alcătuiesc.

17. Alexandra a compus două texte. Ea le-a cerut colegilor să găsească titluri potrivite.

Voi ce sugestii i-aţi da?

a) Grădina bunicii s-a acoperit cu spuma de argint a florilor şi împrăştie o mireasmă fină, călduţă, parcă şi dulce.

Zarzării au împânzit pământul cu petale albe şi parfumate. În vârful ramurilor de liliac cresc, văzând cu ochii, doi muguraşi ce stau faţă în faţă ca nişte fraţi gemeni. Din covorul ţesut cu colţi înverziţi de iarbă au răsărit flori gingaşe. Lalelele şi-au deschis potirele roşii, iar narcisele au împrumutat parcă din culoarea soarelui. Roiuri de musculiţe se rotesc ici-colo, ţesându-se într-un joc grăbit; sticlesc în lumină, pe urmă dispar. Zumzăitul albinelor se aude ca un cântec al hărniciei. Un grangur stă nemişcat pe o ramură de corcoduş întinsă spre soare.

În curând, în grădină se va răspândi mirosul îmbietor al fructelor coapte, iar cireşul se va împodobi cu mărgele roşii. Primăvara, grădina îşi trăieşte viaţa intens.

b) Ne-am ridicat în stol. Două păsări mai mari ne conduceau. Am zburat peste câmpii verzi, peste dantela albă a florilor din livezi, peste ogoare pe care ţăranii harnici munceau cu spor, peste sate din

Scanned with OKEN Scanner

care căsuţele ne dădeau bineţe cu căciuliţele lor din ţiglă roşie. Când oboseam, făceam popasuri pe malurile lacurilor, pe văile râurilor. Unele rândunele ostenite s-au oprit mai des şi nu au mai putut ajunge stolul din urmă.

Vremea a fost schimbătoare: uneori a plouat cu stropi mari, argintii, alteori un soare ucigător ţintea cu razele sale pământul.

A fost o călătorie lungă... şi obositoare...

Şi rândunica adormi cu căpşorul ei firav sub aripioară. A adormit fericită.

PROPOZIŢIA

18. Citiţi propoziţiile şi spuneţi care sunt predicatele.

Frunzele gorunului freamătă.

Ele şoptesc numele lui Horea.

⚠ Observaţi că, prin aceste propoziţii, noi am spus, am comunicat ceva despre frunze. Fiecare propoziţie este deci o comunicare. Câte predicate se află în fiecare comunicare?

Să ne amintim definiţia propoziţiei.

☐ *Propoziţia* este o comunicare spusă sau scrisă făcută cu un singur predicat.

19. Subliniaţi verbele din următorul text:

"Acolo s-a născut Fram, în insula înconjurată de sloiuri. S-a născut noaptea. Noaptea durează acolo o jumătate de an. O jumătate de an nu mai răsare soarele. Sclipesc numai stelele pe cerul îngheţat".

(Cezar Petrescu — Fram, ursul polar)

⚠ Ce sunt aceste verbe în propoziţii?

Deci, câte propoziţii are textul nostru?

Cine determină numărul propoziţiilor?

⚠ Predicatul marchează existenţa propoziţiei.

20.* Transcrieţi textele. Subliniaţi verbele. Stabiliţi ce sunt ele ca părţi de propoziţie. Spuneţi câte propoziţii sunt.

a)* "Bunica a venit ca un nour cu grindină.

Bunicul umblă în birou, la casa de fier.

Gura bunicăi s-a ascuţit de tăcere; ochii fulgeră; nasul împunge. Bate Crivăţul dinspre bunica".

(Ionel Teodoreanu — În casa bunicilor)

Scanned with OKEN Scanner

b) "Soarele aprinde curcubeie în norul de pulbere. Pădurea răsună ca de o fanfară".

(Al. Vlahuță — România pitorească)

c) "Spre apusul de jăratic,
Cu livezi scăldate-n aur,
Trece un nour singuratic,
Alb și mare cât un taur".

(G. Topârceanu — Aeroplanul)

Părțile principale de propoziție

Predicatul verbal

Să ne amintim ce am învățat în clasa a III-a în legătură cu predicatul!

21. Copiați propozițiile. Subliniați predicatele cu o linie și subiectele cu două. Spuneți la ce întrebare răspunde fiecare predicat.

a) "Tu torci./Pe vatra veche ard,
Pocnind din vreme în vreme
Trei vreascuri rupte dintr-un gard/
Iar flacăra lor geme./"

(G. Coșbuc — Mama)

b) "Pădurea fumegă. Negurile se lasă. Păsările se rotesc din înalt..."

(Emil Gârleanu — Nedespărțite)

⚠ Observați că fiecare predicat din aceste propoziții arată ce face subiectul și răspunde la întrebarea "ce face?" pusă subiectului.

22. Scrieți următoarele propoziții. Subliniați predicatele.

Poiana răsuna de cântecul păsărelelor.

Două veverițe jucau volei cu alunele strânse pentru iarnă.

Ariciul se rostogolea prin iarbă.

Animalele pădurii se bucură de ziua senină.

23. Prin ce este exprimat fiecare predicat din propozițiile de la exercițiile **21** și **22**?

⚠ Fiecare predicat este exprimat prin verb.

Predicatele exprimate prin verb se numesc *predicate verbale.*

⚠ Predicatul exprimat prin verb arată ce face subiectul și răspunde la întrebarea "ce face?" pusă subiectului.

Scanned with OKEN Scanner

b) "Soarele aprinde curcubeie în norul de pulbere. Pădurea răsună ca de o fanfară".

(Al. Vlahuță — România pitorească)

c) "Spre apusul de jăratic,
Cu livezi scăldate-n aur,
Trece un nour singuratic,
Alb și mare cât un taur".

(G. Topârceanu — Aeroplanul)

Părțile principale de propoziție

Predicatul verbal

Să ne amintim ce am învățat în clasa a III-a în legătură cu predicatul!

21. Copiați propozițiile. Subliniați predicatele cu o linie și subiectele cu două. Spuneți la ce întrebare răspunde fiecare predicat.

a) "Tu torci./Pe vatra veche ard,
Pocnind din vreme în vreme
Trei vreascuri rupte dintr-un gard/
Iar flacăra lor geme./"

(G. Coșbuc — Mama)

b) "Pădurea fumegă. Negurile se lasă. Păsările se rotesc din înalt..."

(Emil Gârleanu — Nedespărțite)

⚠ Observați că fiecare predicat din aceste propoziții arată ce face subiectul și răspunde la întrebarea "ce face?" pusă subiectului.

22. Scrieți următoarele propoziții. Subliniați predicatele.

Poiana răsuna de cântecul păsărelelor.

Două veveriţe jucau volei cu alunele strânse pentru iarnă.

Ariciul se rostogolea prin iarbă.

Animalele pădurii se bucură de ziua senină.

23. Prin ce este exprimat fiecare predicat din propozițiile de la exercițiile **21** și **22**?

⚠ Fiecare predicat este exprimat prin verb.

Predicatele exprimate prin verb se numesc *predicate verbale.*

⚠ Predicatul exprimat prin verb arată ce face subiectul și răspunde la întrebarea "ce face?" pusă subiectului.

Scanned with OKEN Scanner

24.* Subliniaţi predicatele din textul următor:

Stolul mai ocoli de vreo două ori iazul,/apoi se înălţă/ şi porni încet/să lunece spre asfinţit./

Copilaşul privi lung stolul/apoi duse mânuţele la ochi/şi plânse.

25. Puneţi în locul punctelor, predicatele potrivite din paranteze.

Vârfurile acestea stâncoase ..... la cer ca nişte falnice turnuri de cetăţi. Munţii ne-..... din multe primejdii. Aici ..... aproape o mie de ani strămoşii noştri, când, prin şesurile Dunării, ... puhoaiele de barbari. Aici ..... tăria şi unitatea neamului românesc. Ei ne-..... în zilele grele.

(s-au ascuns, curgeau, -au scăpat, -au ocrotit, s-au închegat, se înalţă)

26.* Grupaţi următoarele cuvinte astfel încât fiecare grupă să cuprindă pe cele cu înţeles asemănător: a călăuzi, a invada, a cerceta, a hotărî, a examina, a învinge, a conduce, a năvăli, a verifica, a stabili, a studia, a izbândi, a arăta, a cotropi, a câştiga.

27. Formulaţi propoziţii cu cinci dintre cuvintele de mai sus. Ele să fie predicate verbale.

28. La cuvintele din prima coloană alăturaţi cuvintele potrivite din coloana a doua şi alcătuiţi propoziţii. Subliniaţi predicatele cu o linie şi subiectele cu două linii. Arătaţi la ce număr sunt substantivele cu funcţie de subiect şi verbele care au funcţie de predicat.

Gorunul	(a legăna) frunzele
Vântul	(a creşte) semeţ
Oamenii	(a se jertfi) pentru libertatea ţării
Strămoşii	(a iubi) trecutul

29. Formulaţi propoziţii cu următoarele verbe: au hotărât, au plecat, s-au întâlnit, au ajuns, au cules, s-au jucat, s-au întors. Spuneţi ce sunt ele ca părţi de propoziţie.

30. Scrieţi o compunere scurtă în care să folosiţi şi propoziţiile de la exerciţiul nr. **28.**

Predicatul verbal exprimat prin verbul "a fi"

31. Citiţi următoarele propoziţii:

Cartea este pe masă.

Caietul este în ghiozdan.

Copiii sunt în curte..

Scanned with OKEN Scanner

Vrăbiile au fost pe gard.

⚠ Puneţi întrebările:

Ce se spune despre "carte"?	există, se află, se găseşte
Ce se spune despre "caiet"?	există, se află, se găseşte
Ce se spune despre "copii"?	există, se află, se găseşte
Ce se spune despre "vrăbii"?	există, se află, se găseşte

32. Înlocuiţi verbele din propoziţiile de la exerciţiul **31** cu cele din coloana a doua.

⚠ Predicatul este exprimat prin diferite forme ale verbului "a fi" şi poate fi înlocuit cu unul din verbele: a exista, a se afla, a se găsi. În aceste situaţii predicatul exprimat prin verbul "a fi" este *predicat verbal.*

33.* Transcrieţi propoziţiile şi subliniaţi predicatele:

În grădină sunt flori. Albinele zboară în jurul lor. Pe o frunză este un fluture multicolor. De jur-împrejurul grădinii sunt copaci. Ei se leagănă în bătaia vântului.

Pe straturi au fost înainte morcovi. Acum, vor fi ardeii pe mijlocul straturilor.

34. Scrieţi trei propoziţii în care verbul "a fi" să fie predicat verbal.

35. Scrieţi textul şi puneţi în locul punctelor predicatele care răspund la întrebările din paranteză.

În poiana din mijlocul pădurii (ce se spune despre?) ..... iarbă verde. Păsările (ce fac?) ..... pe crengile copacilor. Pe margine, copacii (ce se spune despre?) ..... ca nişte soldaţi de strajă. Vulpea (ce se spune despre?) ..... în tufiş. Ea (ce face?) ..... cu atenţie.

36.* Subliniaţi predicatele. Spuneţi prin ce sunt exprimate:

a)* "Printre ierburi, lunecoasă,
Trece ca un şarpe-o coasă.
Fraga tremură la soare:
— Unde sunt copiii oare?!"

(Grigore Vieru — Fraga)

b) "În dreapta casei era o grădină plină de verdeţuri şi pepeni galbeni.

În spatele casei se aşternea o pajişte/unde erau grajdul, staulul şi coteţul. Vacile şi oile păşteau iarba,/păsările ciuguleau tot felul de gângănii./

Nu prea departe de casă, la poalele muntelui, se întindea un câmp

Scanned with OKEN Scanner

mare cu porumb, orez şi grâu,/iar apa limpede şi zglobie a unui râu trecea pe lângă casă;/soarele era şi el pe cer/şi privea".

(Tabloul fermecat — poveste populară chineză)

c) "A fost odată într-un colţ de ţară un potcovar, pe nume Petcu. Toată lumea îl cunoştea. Petcu trudea din zori până-n noapte;/nu se da-napoi de la vreo muncă".

(Alexandru Mitru — Banul muncit)

Predicatul nominal

37. Citiţi propoziţiile:

Bucureşti *este capitala* ţării noastre.

Andrei *era un jucător* bun.

Străbunii noştri *au fost oameni* îndrăzneţi.

Colegii mei *sunt elevi* harnici.

⚠ Care este subiectul fiecărei propoziţii?

⚠ Observaţi dacă verbul "a fi" poate fi înlocuit cu "a exista", "a se afla", "a se găsi", "a se petrece", "a se întâmpla".

⚠ Deci verbul "a fi" în aceste situaţii nu este predicat verbal.

Puneţi subiectului din fiecare propoziţie una din întrebările: "ce este?", "ce era?", "ce au fost?" "ce sunt?" "cine era?"

Cine răspunde la aceste întrebări?

Ce sunt aceste cuvinte în propoziţie?

Ce arată ele?

⚠ Predicatul arată "ce este" subiectul.

Să luăm alte propoziţii!

Tănase era un actor mare.	În clasa a III-a băiatul era harnic.
Ion Creangă este un scriitor apreciat.	Ziua a fost frumoasă.
Fotbaliştii sunt băieţi tineri.	Florile sunt vesele.

⚠ Citiţi cu atenţie cuvintele subliniate. Prin ce sunt exprimate ele? Ce sunt ca parte de propoziţie?

Verbele: "era, este, sunt" sunt forme ale verbului "a fi".

⚠ Predicatele din aceste propoziţii sunt formate din forme ale verbului "a fi" şi un substantiv sau un adjectiv.

☐ Predicatul format din verbul "a fi" şi alte părţi de vorbire se numeşte **predicat nominal**.

38. Citiţi propoziţiile:

Câmpia *este frumoasă.*

Cerul *a fost întunecos.*

Scanned with OKEN Scanner

Bradul *este înalt.*

Cuvintele subliniate sunt predicate nominale. Prin ce părți de vorbire sunt exprimate?

⚠ În aceste exemple, predicatul nominal răspunde la întrebarea "cum este?"

39. Citiți propozițiile:

Ursul este un animal sălbatic.

Uliul este o pasăre răpitoare.

Ce întrebări puneți subiectului ca să aflați predicatul?

Prin ce părți de vorbire sunt exprimate predicatele?

⚠ Predicatul nominal se află cu întrebarea "ce este?"

40. Observați predicatele propozițiilor:

Ștefan cel Mare *a fost un domnitor* viteaz.

Alpiniștii *sunt îndrăzneți.*

⚠ Predicatele sunt exprimate prin verbul "a fi" și substantive sau adjective.

⚠ Părțile de vorbire care, împreună cu verbul "a fi", formează predicatul nominal sunt *nume predicative.*

⚠ Deci predicatul nominal este format din verbul "a fi" și un nume predicativ.

41. Transcrieți textul. Treceți în locul punctelor predicate nominale formate din verbul "a fi" și nume predicativ exprimat prin adjectiv.

A sosit toamna./Păsările călătoare se pregătesc de plecare./Ele (cum sunt?) ..... /că părăsesc locurile natale./Zilele (cum sunt?) ..... ,/iar nopțile (cum sunt?) ..... ./Copacii au rămas fără frunze./Ei (cum sunt?) ..... ./

Băiatul privește copacii/și (cum este?) ..... /Frunzele (cum sunt?) ..... /și cad pe pământ.

42. Subliniați predicatele din următoarele propoziții:

Locul meu natal este un sat de munte. Acolo, în diminețile de vară, cerul este străveziu.

Bunicii mei sunt oameni harnici.

Printre brazii înalți, casa lor este mică.

43.* Subliniați predicatele. Spuneți felul lor și prin ce sunt exprimate. Scrieți, deasupra acestora, întrebările cu care le-ați aflat.

a)* "Timpul era frumos la țară./Secara era galbenă ca aurul,/ovăzul era verde./"

Scanned with OKEN Scanner

b) "Am plecat capul. Era o mustrare dureroasă în glasul prietenului meu. Atuncea abia mi-am revenit. Mi-a năvălit sângele ruşinii în obraz;/eram ticălos şi mic".

(M. Sadoveanu — Întâia iubire)

c) "Zările erau gângave de fulgere. Deasupra livezii, albastrul cerului răcorea zăduful soarelui. Era o înfricoşare grea".

(Ionel Teodoreanu — Uliţa copilăriei)

d) "Cântecul ciocârliei l-am auzit din copilărie. E un cântec de demult... L-au auzit toţi părinţii, moşii şi strămoşii mei [...]

E un cântec melodios. Acolo strămoşii strămoşilor noştri au văzut lumina zilei. Câte mii şi mii de ani sunt de atunci?"

(M. Sadoveanu — Ciocârlia)

e) "Liniştea-i deplin stăpână
Peste câmpii arşi de soare,
Lunca-i goală...
[.....]
Un cuptor e roşul soare,
Şi cărbune sub picioare
E nisipul".

(G. Coşbuc — În miezul verii)

⚠ Numele predicative pot fi exprimate prin mai multe substantive sau mai multe adjective.

Exemple: Adrian este elev şi paraşutist.

Ştefan cel Mare a fost viteaz, îndrăzneţ şi drept.

În aceste cazuri spunem că predicatul nominal are numele predicativ multiplu.

⚠ Propoziţii ca: "Ştefan, Maria, Cornelia şi eu suntem harnici, cinstiţi şi curajoşi" sunt propoziţii simple, formate numai din subiect şi predicat.

44. Alcătuiţi trei propoziţii în care predicatul nominal să aibă nume predicative multiple.

45. Alcătuiţi, în scris, un dialog în care propoziţiile să aibă cel puţin trei predicate nominale.

46. Citiţi cu atenţie textele de mai jos. Subliniaţi subiectele şi predicatele scriind deasupra lor întrebările cu care le-aţi aflat.

a) "Era odată un moşneag şi o babă. [...] Fata babei era slută, leneşă, ţâfnoasă şi rea la inimă. [...] Fata moşneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare şi bună la inimă.

(I. Creangă — Fata babei şi fata moşneagului)

Scanned with OKEN Scanner

b) "La noi sunt codri verzi de brad
Şi câmpuri de mătasă;/
La noi atâţia fluturi sunt,
Şi-atâta jale-n casă./"

(Octavian Goga — Noi)

c) Valea din dreapta este largă, pietroasă, pustie. În stânga, stejarii, fagii şi brazii şi-au înălţat vârfurile spre cer. Pădurea este deasă, întunecoasă şi tăcută.

⚠ Din toate exerciţiile de până acum am aflat că predicatul arată ce face, ce este, cum este şi ce se spune despre subiect.

☐ *Predicatul* este partea principală de propoziţie care arată ce face, ce este, cum este, cine este sau ce se spune despre subiect.

47.* Subliniaţi predicatele din textul următor şi precizaţi felul lor.

"Duşmanii veneau de la Bârlad,/trecuseră de Vaslui/şi acum ei apucau spre Iaşi,/unde erau curţi domneşti din timpuri mai noi./ Unde pârâul Racovăţului se varsă în Bârlad,/şi face o mlaştină între păduri,/trecerea era primejdioasă".

(Nicolae Iorga — Lupta de la Podul Înalt)

48.* Scrieţi după dictare următoarele texte şi subliniaţi predicatele:

a) "Când l-au trimis părinţii la învăţătură,/uliţa l-a întovărăşit până la colţ./De-acolo l-a privit o clipă/şi s-a întors spre casă [...]

Uliţa avea şi-un felinar./În fiecare seară, un moşnegel ghebos venea până la felinar;/îi vorbea ceva la ureche/şi felinarul îi răspundea cu o lacrimă./A doua zi felinarul era stins./Ochii copilului se dumireau.

(Ionel Teodoreanu — Uliţa copilăriei)

b)* "Trăiau demult, într-o colibă de pe munte, trei fraţi./Erau feciorii unei văduve: văduva Criş./Unul se numea Alb,/căci el avea pieliţa feţii albă ca spuma laptelui./Celălalt se numea Negru,/pentru că ochii îi erau întunecaţi./Iar cel din urmă se numea Repede,/deoarece avea o fire furtunoasă/şi era iute la mânie./

Tustrei se ocupau cu vânătoarea./Colindau codrii./Şi primeau apoi la câmpie bucate în schimbul banilor".

(Al. Mitru — Cei trei fraţi Criş)

49. Construiţi o propoziţie în care predicatul să fie la începutul ei şi să răspundă la întrebarea "cum este?"

Scanned with OKEN Scanner

50. Alcătuiţi o propoziţie cu subiectul la începutul ei. Predicatul să răspundă la întrebarea "ce este?"

51. Formaţi o propoziţie în care subiectul să se afle în interiorul ei. Predicatul să răspundă la întrebarea "ce au făcut?"

⚠ În clasele mai mari veţi învăţa că mai sunt verbe care nu pot forma singure predicatul. Ele formează predicatul împreună cu alte părţi de vorbire.

Exemple: Ionel *devine fotbalist.*
Andrei *se face actor.*
Mihai *iese doctor.*
Lucian *ajunge inginer.*
Se *numea Alb.* Se *numea Negru.* Se *numea Repede.*

⚠ Cuvintele subliniate sunt predicate nominale.

Predicatul
- definiţie — partea principală de propoziţie care arată ce face, ce este, cum este, cine este sau ce se spune despre subiect;
- predicatul condiţionează existenţa propoziţiei;
- întrebările cu care se află: ce face? ce este? cum este? ce se spune despre?
- felul predicatului { predicat verbal / predicat nominal }
- se exprimă prin verb
- predicatul nominal este format din verbul "a fi" şi nume predicativ exprimat prin substantiv sau adjectiv.

Subiectul

Să ne amintim ce-am învăţat în clasa a III-a despre subiect!

52. Subliniaţi predicatele cu o linie şi subiectele cu două. Spuneţi prin ce sunt exprimate.

a) "Iarna vine,/vara trece/
Şi pădurea s-a rărit./

(V. Alecsandri — Cântec haiducesc)

b) Fluieră mierlele./Cucul îşi strigă singur numele./Adie vântul/şi pădurea vuieşte./

c) Copiii au intrat în bibliotecă. Ei s-au aşezat la mese. Noi i-am salutat prieteneşte.

⚠ Subiectul este exprimat prin substantiv sau pronume.

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul poate fi la începutul, în interiorul sau la sfârşitul propoziţiei.

⚠ Să învăţăm şi altceva despre subiect!

53. Citiţi propoziţiile:

Cucul	cântă.
Caii	trag.
Plugul	ară.

⚠ Ce se spune despre fiecare din subiectele propoziţiilor? Cu ajutorul cui se spune?

⚠ Despre fiecare subiect se spune ceva cu ajutorul predicatului.

☐ Partea principală de propoziţie despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului se numeşte *subiect*.

54. Subliniaţi cu o linie predicatele şi cu două linii subiectele.

"Zările, de farmec pline,
Strălucesc în luminiş;/
[.....]
Cu un glas domol de clopot
Sună codrii mari de brad;/
[.....]
Zboară mierlele-n tufiş/
Şi din codrii noaptea vine
Pe furiş./"

(G. Coşbuc — Noapte de vară)

55.* Subliniaţi subiectele şi predicatele. Completaţi tabelul de mai jos:

În nucul stufos de la marginea curţii, găinile dorm cu capul sub aripi./La o parte stă cocoşul./Departe, în zare, se desluşeşte lumina zorilor./În depărtare se văd dealurile/Cocoşul îşi caută cu ochii tovarăşele./

Subiectul	Prin ce este exprimat	Predicatul	Prin ce este exprimat

56. Scrieţi propoziţii în care următoarele cuvinte să fie subiecte: iarna, gheţuşul, Viorel, doctorul, băiatul, strada, autobuzele, şcoala.

Scanned with OKEN Scanner

57. Scoateţi dintr-un text şi scrieţi cinci propoziţii în care subiectele să fie exprimate prin substantive sau pronume.

58. Alcătuiţi o compunere scurtă în care să folosiţi subiectele de la exerciţiul **57.**

59. Copiaţi propoziţiile. Subliniaţi predicatele şi găsiţi subiectele cu ajutorul întrebărilor puse predicatelor.

a) Stejarii, brazii, fagii şi paltinii îşi înalţă capul lor spre cer. Au plecat berzele, cocorii şi rândunelele în ţările calde.

b) Au apărut viorelele, toporaşii şi ghioceii.

c) Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu şi Liviu Rebreanu sunt scriitori de seamă ai literaturii române.

⚠ Întrebările se pun numai predicatului, nu şi celorlalte părţi ale propoziţiei.

⚠ Între cuvintele din care este format subiectul multiplu se pune virgulă dacă nu se află cuvântul "şi".

⚠ Între subiect şi predicat nu se pune virgulă.

⚠ Se pot întâlni şi astfel de situaţii:

"Ostenit, din aripi bate,
Ca un vis pribeag, un graur".

(O. Goga — Toamna)

Predicatul este verbul "bate" şi subiect este substantivul "graur". Între cele două părţi principale s-a pus virgulă, dar nu pentru a le despărţi, ci pentru că între ele se află părţile secundare "ca un vis pribeag".

60. Citiţi următoarele propoziţii. Subliniaţi subiectele.

Băiatul se scoală,/se spală cu apă rece,/mănâncă,/îşi ia ghiozdanul în spate/şi pleacă la şcoală./

⚠ Subiectul din prima propoziţie este substantivul "băiatul". În propoziţiile următoare, subiectul este tot substantivul "băiatul" care nu a mai fost repetat.

⚠ Când subiectul este cunoscut în prima propoziţie, nu se mai repetă în propoziţia următoare. El se subînţelege. Uneori, substantivul prin care este exprimat subiectul se înlocuieşte, în propoziţia următoare, cu pronumele.

Exemplu: Băiatul se scoală. El se spală cu apă rece.

61. Subliniaţi subiectele. Motivaţi lipsa lor din unele propoziţii.

a) "Pe ramul verde tace
O pasăre măiastră./
Cu drag şi cu mirare

Scanned with OKEN Scanner

Ascultă limba noastră./”

(Grigore Vieru — Frumoasă-i limba noastră)

b) “Ciocănitoarea se caţără cu ghearele de trunchiul unui mesteacăn/şi-l ciocăneşte de jos până sus./Apoi trece la alt copac şi la altul.”/

(E. Gârleanu — Cioc! Cioc! Cioc!)

c) Veveriţa este un animal mic şi graţios. Este zveltă. Ea sare cu agerime de pe o creangă pe alta.

Acordul predicatului cu subiectul

62. Citiţi propoziţiile. Subliniaţi predicatele şi subiectele. Completaţi tabelul.

a) Ionel pleacă la teatru.

b) Emil şi Cristina au plecat la teatru.

c) Băiatul merge la şcoală.

d) Băieţii merg la şcoală.

e) Privighetoarea cântă în pădure.

f) Cucul şi privighetorile cântau în pădure.

Propoziţia	Subiectul	Prin ce este exprimat	Numărul	Predicatul	Prin ce este exprimat	Numărul
a.						
b.						
c.						
d.						
e.						
f.						

⚠ Cuvintele prin care sunt exprimate subiectele şi predicatele au acelaşi număr.

⚠ Predicatul se acordă cu subiectul în număr.

⚠ În propoziţia cu subiect multiplu, predicatul este la numărul plural.

2. Transcrieţi textul. Scrieţi cuvintele din paranteză la forma corespunzătoare.

Seara, caierul de lână (a prinde) culori vrăjite. Fusul (a sfârâi) adormitor. Bunica (a istorisi) năzdrăvăniile lui Nică. Vrăjit de lumea minunată a basmelor lui Creangă, (a adormi). (A porni) pe urmele

Scanned with OKEN Scanner

pașilor marelui povestitor. Chipul bălai al lui Ionică (a trăi) în fiecare ungher.

63.* Transcrieți textele. Scrieți litera S desupra subiectelor și P deasupra predicatelor. Motivați acordul predicatului cu subiectul.

a)* "Un fir de iarbă verde, o rază-ncălzitoare,
Un gândăcel, un flutur, un clopoțel în floare
[.....]
Aprind un soare dulce în sufletul iubit".

(V. Alecsandri — Sfârșitul iernii)

b) Bate vânt de primăvară/și pe margini îi deschide;/
Vântul bate,/frunza crește/și voioasă lumea râde./
Sub verdeața drăgălașă dispar crengile pe rând/
Și sub crengile umbroase mierla sare șuierând./

(V. Alecsandri — Lunca din Mircești)

c) "O noapte cu lună, o melodie de privighetoare, o margine de apă cu luncă n-au pentru ei nici un înțeles".

(M. Sadoveanu — Pe Razelm)

d) "De îndată ce văzu soarele strălucind pe cer, deasupra pădurii, fata cea mare porni la drum cu o oală plină cu ciorbă./Dar vrăbiile de câmp și de pădure, ciocârliile, cintezoii mierlele și ereții ciuguliseră de mult boabele de mei,/ așa că fata nu mai găsi drumul./O porni atunci la întâmplare./[...]/Copacii foșneau în întunericul nopții,/bufnițe scoteau tot soiul de țipete/și fata se înfricoșă."/

(Frații Grimm — Căsuța din pădure)

Subiect
- partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului
- felul: simplu / multiplu
- se exprimă prin: substantiv / pronume / numeral
- între subiect și predicat nu se pune virgulă

Părțile secundare de propoziție

64. Citiți propozițiile:

Păsările pleacă.
Păsările călătoare pleacă.
Păsările călătoare pleacă în țările calde.

⚠ Prima propoziție este formată din subiect (păsările) și predicat (pleacă).

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul şi predicatul sunt părţi principale de propoziţie. Ele nu determină alte părţi de vorbire.

În propoziţia a doua apare şi cuvântul "călătoare".

În propoziţia a treia apar şi cuvintele "în ţările" şi "calde".

⚠ Să luăm propoziţia a doua:

Păsările călătoare pleacă.

Dacă punem întrebarea "care?" substantivului "păsări" obţinem răspunsul "călătoare".

Care "păsări?" călătoare

⚠ Deci cuvântul "călătoare" determină substantivul "păsări". El este parte secundară de propoziţie.

⚠ Să luăm propoziţia a treia!

Dacă punem întrebarea "unde?" verbului "pleacă", răspunsul este "în ţările".

⚠ Cuvîntul "ţările" determină verbul "pleacă".

⚠ Dacă substantivului "ţările" îi punem întrebarea "ce fel de ţări?", răspunsul este "calde".

⚠ Părţile secundare de propoziţie determină substantive sau verbe.

⚠ Propoziţia se poate dezvolta mai mult, prin adăugarea altor părţi secundare.

Exemplu:

Toamna aceasta, păsările călătoare din satul nostru pleacă în ţările calde de pe alte continente, mai devreme.

☐ Părţile secundare de propoziţie determină (sunt subordonate) unele părţi de vorbire (în exemplele noastre substantiv sau verb).

Să facem o schemă ca să vedem mai bine această subordonare. Părţile de propoziţie din primul nivel sunt principale. Ele nu depind de alte părţi de vorbire. Cele din rândurile următoare depind de alte părţi de vorbire.

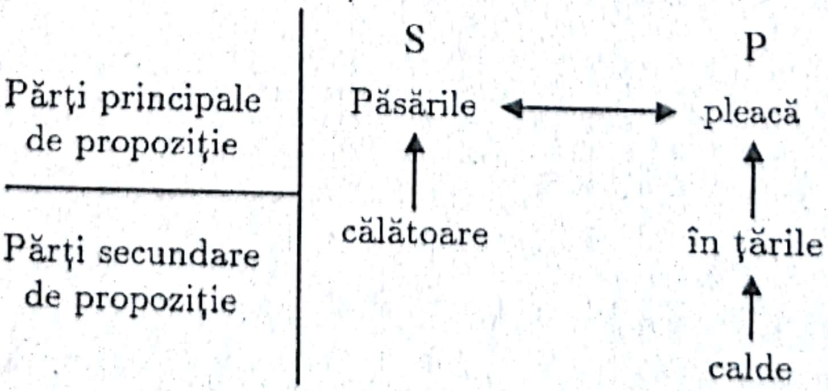

Scanned with OKEN Scanner

65.* Transcrieţi propoziţiile şi subliniaţi cu o linie predicatele, cu două linii subiectele şi cu o linie şerpuită părţile secundare de propoziţie.

Munţii înalţi şi trufaşi au scăpat poporul din primejdii multe.

În munţi, s-au închegat tăria şi unitatea neamului.

În şipotul izvoarelor şi în freamătul codrilor a răsunat frumoasa noastră doină.

66. Scrieţi trei propoziţii dezvoltate în care substantivele: cartea, munţii, limba să fie subiecte.

67. Scrieţi alte trei propoziţii în care aceste substantive să fie părţi secundare.

68.* Citiţi propoziţiile. Subliniaţi părţile secundare de propoziţie şi completaţi pe caiete tabelul.

*Oltul primeşte apele limpezi ale Lotrului.

Sub o piatră veche se odihneşte Mircea cel Bătrân.

La Dunăre se întinde o câmpie cu sate, cu lanuri nesfîrşite de grâu, porumb, ovăz sau floarea-soarelui.

Dunărea părăseşte o ţară frumoasă şi istoria unui popor harnic, cutezător şi curat.

Parte secundară de propoziţie	Ce parte de vorbire determină
.....	.....
.....	.....
.....	.....

69. Scrieţi patru propoziţii simple. Dezvoltaţi aceste propoziţii, adăugând părţi secundare.

70. Alcătuiţi trei propoziţii simple în care substantivele: floare, copil, parc să fie subiecte şi alte trei propoziţii în care aceleaşi substantive să fie părţi secundare.

71. a) Compuneţi un text scurt cu titlul "O veveriţă se pregăteşte pentru iarnă". Subliniaţi subiectele şi predicatele.

b) Scrieţi forma pe care o ia textul dacă titlul va fi "Veveriţele se pregătesc pentru iernat". Subliniaţi părţile secundare de propoziţie.

Atributul

72. Citiţi propoziţia. Observaţi schema ei.

⚠ Sub fiecare cuvânt am scris ce parte de vorbire este.

Scanned with OKEN Scanner

Elevul harnic a citit o carte frumoasă.

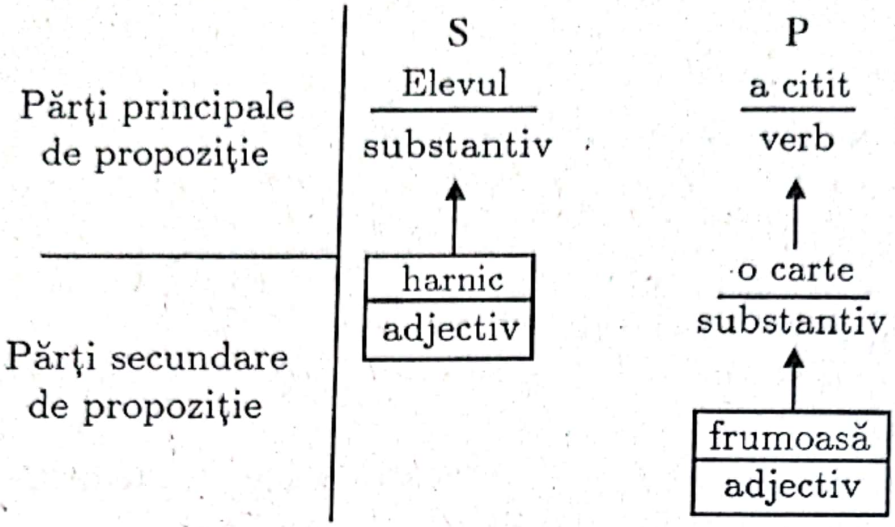

⚠ Observaţi părţile secundare din chenar. Ce constataţi?

⚠ Deci, aceste cuvinte sunt părţi secundare şi determină un substantiv.

⚠ Şi cuvântul "o carte" este parte secundară, dar nu determină un substantiv.

⚠ Cuvintele "harnic" şi "frumoasă" sunt adjective ca părţi de vorbire.

73. Citiţi propoziţiile şi observaţi schema.

Cărţile elevului se află pe masă.

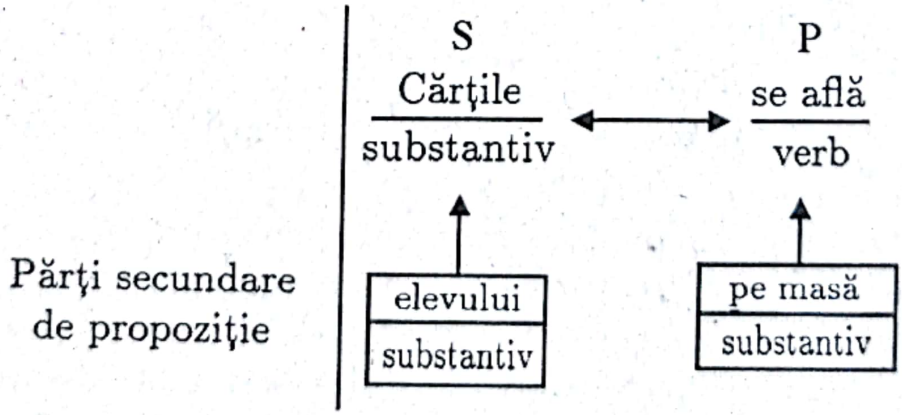

⚠ Cuvântul "elevului" este parte secundară de propoziţie şi determină un substantiv. Ca parte de vorbire este substantiv.

⚠ În bibliotecă citeau zece elevi.

Scanned with OKEN Scanner

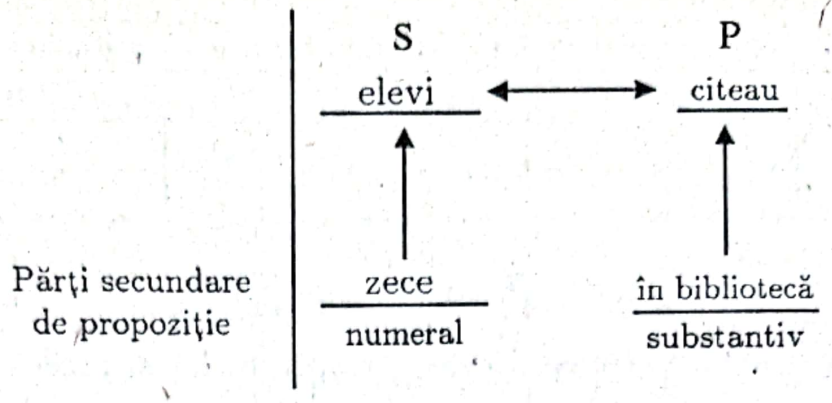

⚠ Cuvântul "zece" determină substantivul "elevi". Ca parte de vorbire este numeral.

73. Citiți propozițiile. Subliniați părțile secundare care determină substantive. Spuneți prin ce sunt exprimate.

Casa pădurarului se află pe malul lacului.

În pădure s-a așternut zăpada albă.

Ursul mare doarme în bârlogul cald.

Iepurele fricos își ridică urechile lungi.

La întrecere participă opt concurenți.

Partea secundară de propoziție care determină un substantiv se numește *atribut*.

⚠ Atributul poate fi exprimat prin adjectiv, substantiv sau numeral.

⚠ Atributele pot determina (lămuri) orice substantiv din propoziție, nu numai pe cel cu rol de subiect.

74. Subliniați atributele și spuneți prin ce sunt exprimate.

Soarele neclintit își arată discul alb de lumină topită.

Greierele neobosit amuțise la umbra unui fir de iarbă.

Grămezi de nori posomorâți se iviră pe bolta cerului.

⚠ Atributele se află cu întrebările: care? ce fel de? câți? câte? (a, al, ai, ale) cui? puse substantivelor pe care le determină.

75.* Scrieți, după dictare, versurile următoare. Subliniați atributele învățate și completați tabelul după modelul dat.

"A trecut întâi o boare
Pe deasupra viilor/
Și-a luat de prin ponoare
Puful păpădiilor./
Cu acorduri lungi de liră
I-au răspuns fânețele,/
Toate florile șoptiră
Întorcându-și fețele./

(G. Topârceanu — Rapsodii de toamnă)

Scanned with OKEN Scanner

Atributul	Prin ce parte de vorbire este exprimat	Pe cine determină

⚠ **76.** Citiți propozițiile și observați punctuația.

Bucuria se citea pe fețele elevilor, părinților și profesorilor.

În clasă sunt copii harnici, îndrăzneți și inventivi.

⚠ Atributele care determină același substantiv și sunt exprimate prin aceleași părți de vorbire se despart prin virgulă, dacă între ele nu se află cuvintele: "și", "sau", "ori".

77. Dintr-un text literar cunoscut, scrieți cinci propoziții în care să existe atribute.

78. Scrieți câte o propoziție după fiecare din următoarele scheme: S A P; S A A P; P S A A;

S — subiect
P — predicat
A — atribut

79. Scrieți o propoziție simplă care să aibă predicat nominal cu numele predicativ exprimat prin substantiv. Dezvoltați această propoziție adăugând două atribute.

80. Scrieți o scurtă compunere cu titlul "În parc" în care să folosiți cel puțin cinci atribute exprimate prin adjective și cinci atribute exprimate prin substantive.

81.* Transcrieți textele și subliniați cu o linie întreruptă atributele. Indicați printr-o săgeată substantivele pe care acestea le determină.

a)* "Vântul nu adia. Pretutindeni plutea neclintită mireasma proaspătă a pământului arat. [...] O codobatură cu pene cenușii sălta în zbor neliniștit, [...]. Treceam încet pe țărâna neagră".

(M. Sadoveanu — Într-o zi de primăvară)

b) "Miresme dulci, îmbătătoare, de sulcină și de dumbravnic, se împrăștie în aer de pe fânețele bătute de soare. Un vânt căldicel adie și grânele coapte își leagănă spicele ca de vraja unui cântec. În depărtare se pierd liniile încâlcite ale dealurilor întunecate de desimea codrilor".

(Al. Vlahuță — România pitorească)

Scanned with OKEN Scanner

82. Alcătuiți propoziții combinând cuvintele astfel încât cele din prima coloană să fie atribute care determină substantivele din a II-a coloană.

al treilea	fata
harnică	vânt
falnic	candidat
al școlii	elev
de primăvară	stejar

Atributul
- definiție — partea secundară de propoziție care determină un substantiv
- este exprimat prin: substantiv / adjectiv / numeral
- răspunde la întrebările: care? ce fel de? câți? câte? al (a, ai, ale) cui? puse substantivului

Complementul

83. Citiți propozițiile. Observați schemele.

Pe crengile copacilor s-au așezat vrăbiile.

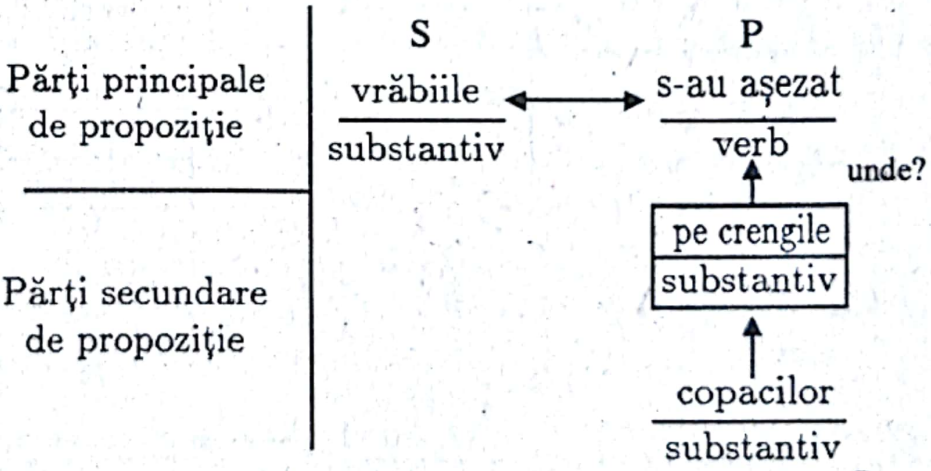

⚠ Dacă punem întrebarea "unde" verbului "s-au așezat" obținem răspunsul "pe crengile". Substantivul "pe crengile" determină un verb. El este parte secundară de propoziție care răspunde la întrebarea "unde?"

Andrei citește lecția.

Scanned with OKEN Scanner

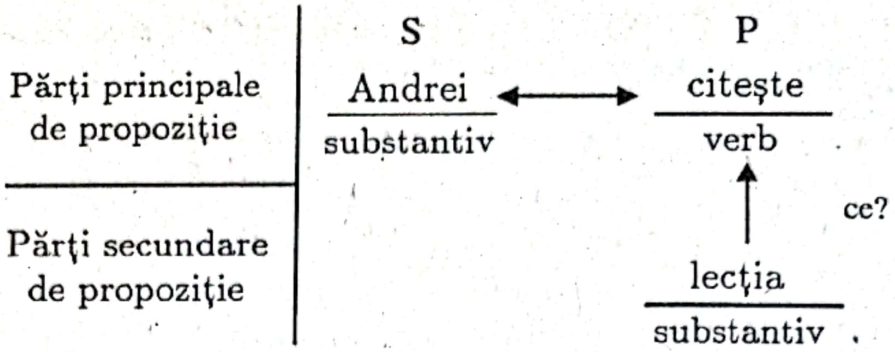

Mircea a plecat cu noi.

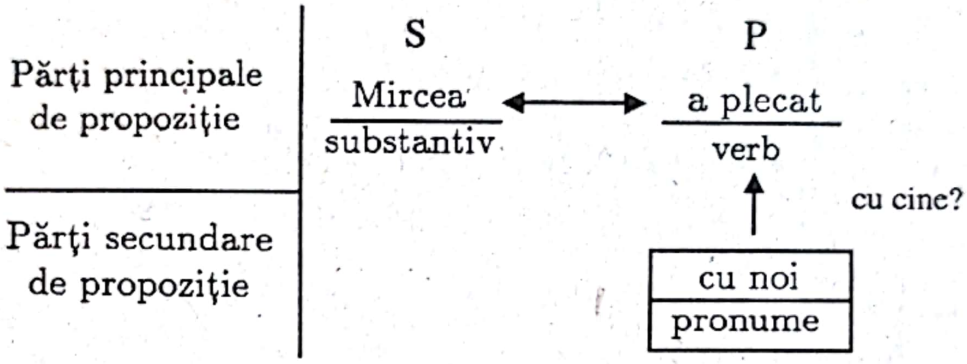

⚠ Să facem schema ultimei propoziții din textul: Copiii au plecat la pescuit./Ei au prins pește/ Ștefan a prins zece.

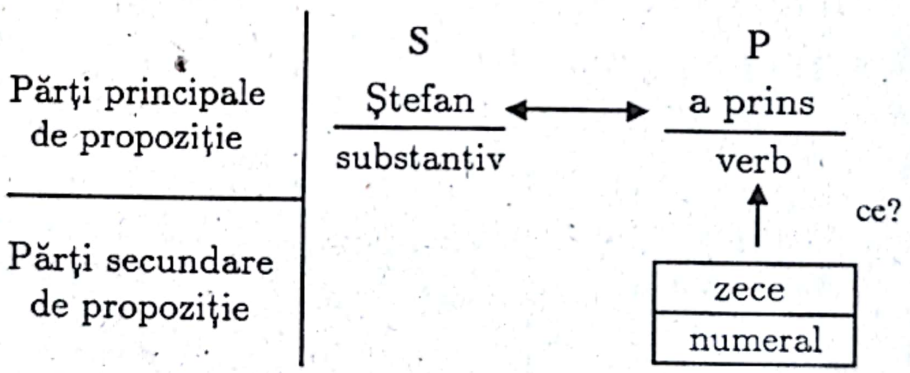

⚠ Învățătorul cheamă pe Ionel la tablă.

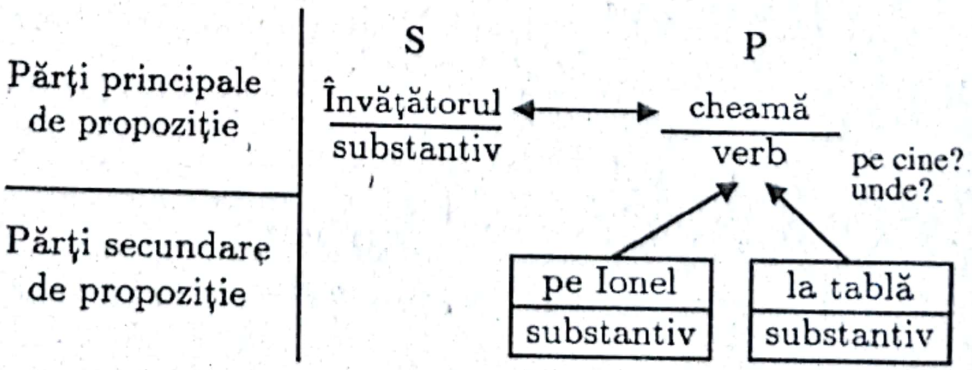

Scanned with OKEN Scanner

84. Folosiţi întrebările din partea dreaptă ca să aflaţi părţile secundare de propoziţie.

⚠ Dacă privim cu atenţie aceste scheme observăm că acele cuvinte aflate în chenar:

— sunt părţi secundare de propoziţie;

— determină (lămuresc) un verb.

Partea secundară de propoziţie care determină un verb se numeşte **complement**.

⚠ Complementul poate fi exprimat prin: substantiv, pronume, numeral.

⚠ Complementul răspunde la întrebările: pe cine, ce? unde? când? cum? pentru cine? pentru ce? despre cine? despre ce? şi altele.

85.* Citiţi propoziţiile şi subliniaţi complementele învăţate. Spuneţi la ce întrebări răspund şi prin ce sunt exprimate.

a)* Căpitanii lui Ştefan s-au adunat sub stejar. Ei îl judecă pe han. Ştefan ascultă părerea oştirii. Se auzeau strigătele oştenilor învingători.

b) Capra cheamă iezii. Ei îşi ascultă mama. Iezii închid uşa/şi trag zăvorul.

Mezinul se vârâ în horn/şi tace ca peştele.

c) Eu şi Adrian am plecat la meci. După noi a venit Lucian. Cu el a ajuns Andrei. Eu am stat lângă ei.

86. Subliniaţi complementele. Scrieţi deasupra întrebările la care răspund.

a) "Apoi se sting luminile şi se aprinde luna cu trandafiri a nopţilor din iatac. Motanul se culcă la picioarele bunicului. Nepotul sărută mâna bunicilor. Închide uşa. Deschide gura sobei".

(Ionel Teodoreanu — În casa bunicilor)

b) În vacanţa de vară mergem la mare sau la munte.

Pădurea răsuna de cântecele şi glasurile dulci ale păsărelelor.

⚠ Între complementele care lămuresc acelaşi verb şi răspund la aceeaşi întrebare se pune virgulă, dacă nu există cuvintele "şi" ori "sau".

Scanned with OKEN Scanner

87. Scrieţi litera C deasupra cuvintelor care sunt complemente.

Grămezi de nori posomorâţi se iviră fără veste.

Un tunet răzleţ răscoli nemărginirile.

Un ropot nedesluşit vestea artileria cerească şi furtuna.

88. Scrieţi propoziţiile şi completaţi spaţiile punctate cu complemente care răspund la întrebările din paranteze.

Copiii s-au adunat (unde?) ..... Ei încep (ce?) ..... de fotbal. Au organizat (ce?) ..... Mihai a intrat (în ce?) ..... lui Mircea. Meciul a început (cum?) ..... Copiii aleargă (după ce?) ..... Mihai loveşte(ce?) ..... (cum?) ..... Mingea ajunge (unde?) .....

89. Căutaţi în textele citite de voi cinci propoziţii. Scoateţi complementele şi completaţi tabelul pe caiete.

Complementul	Pe cine determină	Întrebarea la care răspunde	Prin ce este exprimat
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

90. Scrieţi două compuneri scurte în care să aveţi cât mai multe complemente exprimate prin substantive, pronume, numerale. Puteţi alege ca titluri "În excursie", "La mare", "În crâng".

Complementul
- definiţie — partea secundară de propoziţie care determină un verb
- este exprimat prin substantiv, pronume, numeral
- răspunde la întrebările: pe cine? ce? cum? unde? când? cu cine? cu ce? pentru cine? pentru ce? despre cine? despre ce? şi altele puse verbului

Scanned with OKEN Scanner

Părţile de propoziţie

(recapitulare)

Părţile de propoziţie

- **Părţile principale de propoziţie**
  - **Predicatul**
    - partea principală de propoziţie care arată ce face, ce este, cum este, cine este sau ce se spune despre subiect;
    - felul predicatului: verbal / nominal
    - este exprimat prin verb sau prin verbul "a fi" şi nume predicativ;
    - răspunde la întrebările: ce face? ce este? cum este? ce se spune despre? puse subiectului.
    - determină existenţa propoziţiei.
  - **Subiectul**
    - partea principală de propoziţie despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului;
    - felul subiectului: simplu / multiplu
    - este exprimat prin substantiv, pronume, numeral.
    - răspunde la întrebările cine? ce? puse predicatului.
- **Părţile secundare de propoziţie**
  - **Atributul**
    - partea secundară de propoziţie care determină un substantiv;
    - răspunde la întrebările: care? ce fel de? (a, al, ai, ale) cui? puse substantivului.
    - este exprimat prin substantiv, adjectiv sau numeral.
  - **Complementul**
    - partea secundară de propoziţie care determină un verb;
    - răspunde la întrebările: pe cine? ce? cum? unde? când? cu cine? cu ce? pentru cine? pentru ce? despre cine? despre ce? şi altele puse verbului.
    - este exprimat prin substantiv, pronume, numeral.

Scanned with OKEN Scanner

91.* Citiţi textul. Scoateţi predicatele, subiectele, atributele şi complementele şi scrieţi prin ce sunt exprimate.

Într-un sat erau doi fraţi./Fratele cel mare era harnic./ Fratele cel mic era sărac./Norocul fugea de el,/căci era sărac./Nevasta săracului era bună şi harnică./Nevasta bogatului era zgârcită şi rea./

92. Scrieţi patru propoziţii dezvoltate din textele literare cunoscute. Scrieţi deasupra părţilor de propoziţie literele corespunzătoare:

P — predicat; A — atribut
S — subiect; C — complement

93. Citiţi propoziţiile. Arătaţi ce este cuvântul "patrie" ca parte de propoziţie. Explicaţi de ce.

Patria noastră se numeşte România.

Locuitorii patriei sunt harnici.

Noi ne iubim patria.

România este patria noastră.

94. Alcătuiţi câte trei propoziţii în care cuvintele: şcoală, oraş, muzeu să fie pe rând subiecte, atribute, complemente şi nume predicative.

95. Găsiţi în textele literare cunoscute patru complemente împreună cu verbele pe care le determină. Alcătuiţi cu ele alte propoziţii.

96. Alcătuiţi o propoziţie simplă cu predicatul nominal; numele predicativ să fie substantiv.

Dezvoltaţi propoziţia prin adăugarea unui substantiv după subiect şi unul după numele predicativ. Ce fel de părţi de propoziţie sunt aceste substantive?

97. Alcătuiţi o propoziţie dezvoltată în care să fie cel puţin două substantive din care unul să fie subiect, iar altul nume predicativ.

98. Construiţi două propoziţii în care să aveţi câte patru substantive care să fie: subiect, atribut, nume predicativ şi complement.

99. Găsiţi într-un text literar cinci cuvinte care să fie atribute. Folosiţi-le într-o compunere scurtă.

100.* Alcătuiţi schemele următoarelor propoziţii:

În vacanţa de vară, Ionel a citit cărţi frumoase şi interesante.

Noaptea a lăsat oblonul de întuneric peste oraş.

Soarele de primăvară revarsă peste poiană căldura lui mângâietoare.

Peste pădurea întunecoasă trec stoluri de păsări ostenite de drumul lung de întoarcere.

Scanned with OKEN Scanner

101. Construiţi propoziţii după schemele:

S A P C; S P C C; P C C S A; C A P S A.

102. Transcrieţi textele următoare. Subliniaţi cu o linie predicatele, cu două linii subiectele, atributele cu o linie întreruptă (_ _ _), iar complementul cu o linie punctată (. . . .)

a) Vuietele văilor se amestecau cu mugetele tunetului;/prin pânza luminoasă şi repede a fulgerelor, cădea ploaia cu găleata./Şuvoaiele crescute deodată se rostogoleau din măruntaiele munţilor, mânioase;/ în drumul lor nebun şi rătăcit duceau bucăţi de stâncă şi brazi întregi, desrădăcinaţi de vijelie. . ./

(Alecu Russo — Piatra Teiului)

b) De la gârlă-n pâlcuri dese
Zgomotoşi copiii vin;/
Satul e de vuiet plin;/
Fumul alb alene iese
Din cămin./

(G. Coşbuc — Noapte de vară)

Părţile de vorbire

Substantivul

Să ne amintim ce am învăţat în clasa a III-a despre substantiv!

103. Daţi exemple de propoziţii în care se află substantive.
Spuneţi ce denumesc ele.
Ce se numeşte substantiv?
Câte feluri de substantive cunoaşteţi? Daţi exemple.
Care sunt numerele substantivului?

104. Citiţi textul. Scoateţi substantivele şi scrieţi felul şi numărul lor.

"În zilele de vară, Onu adoarme sub nucul cel bătrân, îndată ce-şi leapădă sarcina de lemne şi scapă de copiii de pe uliţă.

Şi teama lui nu e fără temei, căci bunica din vecini îl păzeşte de multe ori din umbra casei, de după gard, până ce Onu rămâne singur".

(I. Agârbiceanu — Onu)

105. Treceţi următoarele substantive la alt număr:
case, urs, câine, vulpi, copac, maşini, cutii, fiu, creion.

Scanned with OKEN Scanner

106. Subliniaţi substantivele din textele următoare şi grupaţi-le după număr.

a) "Inul era în floare; se împodobise cu floricele albastre, gingaşe ca aripile gâzelor, ba chiar şi mai străvezii. Soarele îşi arunca razele blânde asupra lui şi norii de ploaie îl udau; şi asta îi pria tot mai mult, cât îi priește copilului sărutul mamei; copiii devin astfel mai frumoşi — şi inul de asemenea".

(Hans Cristian Andersen — Crăiasa zăpezii)

b) "Asfinţise soarele; amurgul de toamnă se lăsa rece. Focuri ardeau la bordeie. Se auzeau mugete de vite, lătrături de câini, glasuri felurite de oameni. Într-un răstimp de linişte, sunară tropote de cai, apoi chemări prelungi pe coasta dealului".

(M. Sadoveanu — Într-o zi de primăvară)

⚠ Să ne însuşim alte cunoştinţe despre substantiv!

Ştim că substantivul este partea de vorbire care denumeşte fiinţe, lucruri, fenomene ale naturii, localităţi, ape etc.

⚠ Acestor fiinţe, lucruri, fenomene ale naturii, localităţi, ape etc. le putem spune, într-un cuvânt, *obiecte*.

Atunci definiţia substantivului este:

☐ Partea de vorbire care denumeşte obiecte se numeşte substantiv.

107. Citiţi propoziţia. Scoateţi substantivele şi număraţi-le.

Exemplu: carte o carte — două cărţi

Din cărţile acestea, aşezate pe rafturi am citit multe despre patria şi poporul nostru, despre câmpiile şi luncile roditoare, despre munţii înalţi şi despre râurile şi marea cea mare.

Lângă fiecare substantiv este un adjectiv.

Exemplu: carte frumoasă.

⚠ Substantivele se numără şi pot fi însoţite de adjective.

⚠ Sunt substantive care nu pot fi numărate (aer, lapte, grâu), dar pot primi adjective.

Exemple: aer curat, lapte acru, grâu galben.

108. Recunoaşteţi cinci substantive dintr-un text citit de voi şi verificaţi dacă se pot număra şi dacă primesc adjective.

109. Scrieţi cinci propoziţii. Scoateţi substantivele şi scrieţi felul şi numărul lor.

110. Citiţi textul şi recunoaşteţi substantivele.

Veveriţa trăieşte în pădurile noastre. Ea îşi face provizii pentru timpul friguros. În scorbură adună ghinde, alune şi conuri de brad. Blăniţa ei este roşcată.

Scanned with OKEN Scanner

111. Formaţi propoziţii în care să folosiţi următoarele substantive: minge, copii, joc, jucării.

112. Treceţi următoarele substantive la numărul singular şi folosiţi-le în propoziţii: oraşe, autobuze, şcoli, lecţii.

⚠ Cele mai multe substantive au forme deosebite pentru singular şi plural.

⚠ Multe substantive au aceeaşi formă şi pentru singular şi pentru plural.

un ochi	un pui	o muncitoare
doi ochi	doi pui	două muncitoare

⚠ Unele substantive au numai formă de singular. Exemple: aur, argint, plumb, brânză, cânepă, cositor, făină, fier, fân, fontă, griş, in, mălai, miere, piper, tutun, sodă, fotbal.

⚠ Sunt substantive care au numai formă de plural: icre, zori, Bucegi, Carpaţi, Vâlcele etc.

113. Construiţi patru propoziţii cu substantive care au numai formă de singular şi patru care au formă numai de plural.

Genul substantivelor

114. Subliniaţi substantivele şi număraţi-le.

"A-nceput de ieri să cadă
Câte-un fulg, acum a stat,
Norii s-au mai răzbunat..."

(G. Coşbuc — Iarna pe uliţă)

⚠

Numărul singular	Numărul plural
un fulg	doi fulgi
un nor	doi nori

115. Daţi alte exemple de substantive care se numără la singular cu "un" şi la plural cu "doi".

Construiţi propoziţii cu ele.

⚠ Substantivele care se însoţesc la singular cu "un" şi la plural cu "doi" sunt de *genul masculin.*

116. Număraţi substantivele din următoarea propoziţie:

Cartea este pe masă.

Numărul singular	Numărul plural
o carte	două cărţi
o masă	două mese

Scanned with OKEN Scanner

⚠ Substantivele care se însoțesc la singular cu "o" și la plural cu "două" sunt de *genul feminin.*

117. Dați exemple de cel puțin șase substantive care se numără la singular cu "o" și la plural cu "două".

Construiți propoziții cu trei dintre ele.

118. Numărați substantivele din propoziția:

Tractoarele ară pe câmp.

Numărul singular	Numărul plural
un tractor	două tractoare
un câmp	două câmpuri

⚠ Substantivele care se însoțesc la singular cu "un" și la plural cu "două" sunt de *genul neutru.*

119.* Subliniați substantivele. Treceți-le pe caiete și scrieți la ce gen sunt.

a)* "Vântul trecea prin frunzele nucului.

Gânduri mocneau să-i împresoare fruntea, dar Măriuca le alunga ca pe niște păsări.

Soarele o îndemna să se uite la el, trimițând săgeți de lumină în coroana copacului. [...]

Bunicul intrase în sat. Văzu casele arse. Rămăseseră pereții negri."

(Călin Gruia — Măriuca)

b) "Văzduhul era încărcat de aburi; de pe colnice vedeam zările cufundate în perdele nelămurite, într-o ceață pătrunsă de o slabă lumină, ca fumul cu răsfrîngeri de flăcări al unui incendiu nevăzut".

(M. Sadoveanu — Într-o zi de primăvară)

c) "I-a făcut leagăn dintr-o coajă de alun, saltea din petale albastre de toporași, iar plapuma era o petală de trandafir. Aici ședea noaptea, dar ziua se juca pe masă. Femeia pusese o farfurie plină de apă și, de jur împrejur, pe marginea farfuriei, așezase flori cu lujerele în apă. Pe apă plutea o petală mare de lalea pe care ședea Degețica și umbla de la o margine la alta a farfuriei".

(H. Ch. Andersen — Degețica)

120. Formulați patru propoziții în care să folosiți substantive la cele trei genuri.

121. Subliniați substantivele și completați pe caiete tabelul după modelul dat.

a) "Un graur sta nemișcat pe o ramură de fag întinsă spre soare; îi sticleau penele ca gălbenușul oului; întindea din vreme în vreme

Scanned with OKEN Scanner

gâtul şi da drumul unei fluierături gâlgâite, care trezea un răsunet lung în urmă, în ramurile pădurii."

b) Păsări mărunte, stropite cu felurite culori, se chemau de pe vârfuri de nuieluşe mlădioase; erau sticleţi cu pete de sânge, piţigoi rotunzi cu pene cenuşii şi negre.

c) Zboruri de gâze cu aripi străvezii, aripioare albastre se încrucişau, fluturii jucau pe deasupra ierbii dese, în care începeau să se îngrămădească miresme calde.

(M. Sadoveanu — În pădurea Petrişorului)

Substantivul	Felul	Genul	Numărul
graur	comun	masculin	singular
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

122. Daţi câte trei exemple de substantive la singular pentru fiecare gen. Treceţi-le la plural. Construiţi propoziţii cu acestea.

123. Găsiţi cinci substantive într-un text literar cunoscut de voi. Folosiţi-le într-o compunere scurtă.

124. Alcătuiţi o scurtă compunere în care să vă referiţi la şcoala în care învăţaţi. Folosiţi cel puţin opt substantive.

⚠ Unele substantive au forme deosebite pentru masculin şi feminin: bărbat-femeie; băiat-fată; capră-ţap; cal-iapă.

Altele se formează prin adăugarea unui grup de sunete la sfârşitul cuvântului: lup-lupoaică; urs-ursoaică; raţă-răţoi.

Unele substantive au doar o singură formă şi pentru masculin şi pentru feminin.

elefant, rândunică, ţânţar, veveriţă, râs, uliu, cuc

Funcţia substantivului în propoziţie

125. Subliniaţi substantivele şi spuneţi ce funcţie au în propoziţie (ce sunt ca părţi de propoziţie).

În trăsura boierului erau cucoana şi vizitiul.

Trăsura boierului s-a oprit lângă Păcală. El era un om ciudat.

Scanned with OKEN Scanner

Substantivul	Funcţia în propoziţie
în trăsura	complement
boierului	atribut
cucoana şi vizitiul	subiect multiplu
trăsura	subiect
lângă Păcală	complement
un om	nume predicativ

⚠ În propoziţie, substantivele pot avea funcţii de: subiect, atribut, nume predicativ şi complement.

126. Formulaţi câte trei propoziţii în care substantivele: carte, bibliotecă, scriitor să îndeplinească pe rând, funcţia de subiect, atribut şi complement.

127. Subliniaţi substantivele şi completaţi pe caiete tabelul după modelul dat.

a) "Neghiniţă opri caii şi sări în palma unchiaşului. Cum îl văzu, negustorul se gândi să ducă împăratului aşa minune.

b) Împăratul era la mare şi la greu sfat cu toţi cărturarii, că bântuia seceta şi molima. Şi dacă negustorul îi spuse că are un copil ca o neghiniţă, împăratul rămase înmărmurit, învăţaţii împărăţiei căscară ochii mari şi se traseră de bărbile lungi".

(B. Şt. Delavrancea — Neghiniţă)

Substantivul	Felul	Numărul	Genul	Funcţia în propoziţie
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....

⚠ Am învăţat în clasa a III-a că atunci când spunem ce ştim despre un cuvânt ca parte de vorbire şi ca parte de propoziţie, facem *analiza gramaticală* a acestuia.

128*. Subliniaţi substantivele şi faceţi analiza lor.

a)* Iată-mă culcat în pridvorul bunicilor.

b) "Se opreau călătorii grăbiţi, să admire bucuria de nedescris a câinelui care-şi revedea stăpânul după trei luni; iar după ce plecam, îmi scria mama cum intra în fiecare zi în odaie să miroasă şi să mângâie hainele mele spânzurate în cuier."

(I. Al. Brătescu-Voineşti — Moartea lui Castor)

129. a) Construiţi două propoziţii simple cu subiect multiplu

Scanned with OKEN Scanner

exprimat prin trei substantive comune la numărul singular. Predicatul să fie nominal cu numele predicativ exprimat prin substantiv comun, numărul plural.

b) Dezvoltaţi propoziţiile prin adăugarea a câte două substantive unul cu funcţie de complement, iar celălalt cu funcţie de atribut.

130. Alcătuiţi câte o propoziţie în care substantivele: copil, floare, casa să îndeplinească funcţiile de subiect, nume predicativ, atribut şi complement.

Scrierea substantivelor

⚠ Substantivele "copii" şi "fii" se scriu cu doi "i" când sunt formate din două sau o silabă. Se scriu cu trei "i" când sunt formate din trei sau două silabe.

Substantivele proprii se scriu cu literă iniţială mare, indiferent unde se găsesc în propoziţie: la începutul, în mijlocul, sau la sfârşitul propoziţiei.

Substantivele care denumesc întreprinderi sau instituţii se scriu cu litere iniţiale mari.

Exemple: Şcoala Nr. 142, Şcoala Nr. 117, Şcoala Normală Bucureşti, Ministerul Învăţământului.

⚠ Se scriu cu literă iniţială mică.

— numele zilelor săptămânii: luni, marţi, miercuri, joi, vineri, sâmbătă, duminică;

— numele lunilor anului: ianuarie, februarie, martie, aprilie, mai, iunie, iulie, august, septembrie, octombrie, noiembrie, decembrie;

— numele obiectelor de învăţământ: limba română, matematică, istorie, etc;

— denumirea unor funcţii: director, director adjunct;

— denumirea punctelor cardinale: est, vest, nord, sud (dacă se prescurtează se scriu cu litere mari, fără punct: E V N S).

⚠ Substantivele care arată o strigare sau o chemare se despart prin virgulă de restul propoziţiei.

Exemple:

— Ionele, să vii acasă!

— Să vii acasă, Ionele!

Scanned with OKEN Scanner

— Vino, Ionele, acasă!
— La revedere, vacanță!
— Bun găsit, școală!
— Te-am văzut, Emile, în fața școlii!

⚠ Completați silaba care lipsește:

o mănu**șă**	nouă	o gogoa__	caldă
o cirea__	crudă	o bro__	frumoasă
o curelu__	nouă	o u__	deschisă
o cocoa__	de cămilă	o căma__	nouă

⚠ Citiți cu atenție cuvintele și pronunțați clar pe "ă" după "j"
coa-jă; cân-jă; pla-jă; vra-jă; gri-jă.

Substantivul
- partea de vorbire care denumește obiecte;
- felul substantivului: comun / propriu
- numărul substantivului: singular / plural
- genul substantivului: masculin / feminin / neutru
- funcția în propoziție: subiect / atribut / complement / nume predicativ

Adjectivul

Să ne reamintim ce am învățat în clasa a III-a în legătură cu adjectivul!

131. Citiți textele. Subliniați adjectivele. Spuneți ce arată ele.

"Vorbele frumoase nu sunt decât vorbe frumoase, iar faptele bune prețuiesc cu mult mai mult.

Munca cinstită, viața curată, acestea înseamnă patriotism, nu vorbe deșarte".

(M. Sadoveanu — Drapelul)

132. Grupați adjectivele de la exercițiul **131** cu substantivele a căror însușire o arată.

⚠ Să ne însușim cunoștințe noi despre adjectiv!

⚠ Am învățat că substantivul este partea de vorbire care denumește obiecte (ființe, lucruri, fenomene ale naturii).

Scanned with OKEN Scanner

Partea de vorbire care arată însuşirea unui obiect se numeşte *adjectiv*.

133* Subliniaţi adjectivele din următoarele texte:

a) "Aici, apele pârâului liniştite aşteptau ceasul să umfle undele Bistriţei. Ş-aici era singurătate şi linişte. Pe sub luciul verde al iazului, fulgerau când şi când păstrăvi ca nişte andrele argintii".

(M. Sadoveanu — Bulboana lui Vălinaş)

b) "S-a ridicat, deodată, din prăpastia întunecoasă, umedă a munţilor falnici. A întins aripile deasupra brazilor bătrâni. [...]

Şi i se făcu dor de răcoarea dulce a undei şerpuitoare. Stropii reci îl acoperiră, deodată, ca nişte pietre scumpe, şi întinzând gâtul gol, bău îndelung".

(Emil Gârleanu — Vulturul)

c) "Prin nouraşii de praf luminos care ne urmăreau în vârtejuri, priveam ogoarele verzi, satele liniştite cu biserici albe, sclipiri depărtate ale apelor... Din când în când ne întâlneam cu băieţandri care-şi păşteau în şanţuri boulenii albi cu coarnele lucii.

(M. Sadoveanu — Cântecul amintirii)

d) "Încep să se desfăşoare bogatele holde, nesfârşitele lanuri din Teleorman, unul din cele mai mănoase ţinuturi ale ţării. O lină suflare de vânt adie peste grânele coapte. Întinsa pădure de spice se-ndoaie în valuri sclipitoare".

(Al. Vlahuţă — România pitorească)

134. La substantivele: antenă, televizor, actor, film alăturaţi adjectivul potrivit. Scrieţi propoziţii în care să folosiţi aceste grupe de cuvinte.

135. Găsiţi pentru fiecare din următoarele substantive cel puţin două adjective potrivite: oameni, avion, sportiv, rachetă.

136. Subliniaţi cu o linie adjectivele şi cu două linii substantivele a căror însuşire o arată. Folosiţi aceste cuvinte într-o compunere scurtă.

"Dincolo de ţârâitul lor subţire de aripi şi de frunzele înfiorate şi tremurătoare nu străbătea nici un sunet deslușit. Singurătatea aceea solemnă şi tăcută a codrului amuţit mă învăluia".

(Cezar Petrescu — Năluca)

⚠ Observaţi forma adjectivelor din următoarele grupe de cuvinte:

Scanned with OKEN Scanner

om mic	fetiţă mică	
oameni mici	fetiţe mici	creion mic
om harnic	fetiţă harnică	creioane mici
oameni harnici	fetiţe harnice	

Cuvântul "mic" arată însuşirea unui obiect, iar cuvântul "mici" arată însuşirea mai multor obiecte.

⚠ Dacă s-a schimbat numărul substantivului s-a schimbat şi forma adjectivului.

⚠ Cuvântul "mic" arată însuşirea unui substantiv de genul masculin, iar cuvântul "mică" arată însuşirea unui substantiv de genul feminin.

⚠ Adjectivele au acelaşi număr şi gen ca şi substantivele a căror însuşire o arată.

Adjectivul se acordă în gen şi număr cu substantivul pe care îl determină.

137. Scrieţi în locul punctelor adjectivele potrivite.

A venit primăvara ..... , cu ghiocei ..... şi brânduşe ..... . Pe crengile copacilor au apărut muguri ..... . Din ei vor creşte frunzele .....

138. Scrieţi textul punând adjectivele din paranteze la forma potrivită.

"Pe muşchiul (groase), (calde) ca o blană a pământului, căprioara sta jos, lângă ied. Acesta şi-a întins capul cu botul (mică), (catifelată) şi (umedă).

Căprioara îl linge şi limba ei (subţiri) culcă uşor blana (moi), (mătăsoase) a iedului."

(Emil Gârleanu — Căprioara)

⚠ Unele adjective au aceeaşi formă la toate genurile.

Exemple:

copac verde	copaci verzi
iarbă verde	ierburi verzi
caiet verde	caiete verzi

139. Scrieţi trei substantive la toate genurile, cărora să li se potrivească adjectivele: uşoară, dulce, albastru.

Treceţi fiecare pereche la numărul plural şi construiţi apoi propoziţii cu ele.

140. Găsiţi adjective cu înţeles opus celor date: limpede, ieftin, codaş, subţire, mititel.

Alcătuiţi un text scurt cu adjectivele găsite.

Scanned with OKEN Scanner

141. Găsiţi adjective cu înţeles asemănător celor date: ordonat, nesfârşit, trainic, ascultătoare. Alcătuiţi propoziţii dezvoltate cu adjectivele găsite.

Funcţia adjectivului în propoziţie

142. Subliniaţi adjectivele şi spuneţi ce sunt ca parte de propoziţie.

a) "Peste câmpiile viitoare,
vor străluci curcubeie mai mândre/
În strălucitoare ogoare
pluguri de-argint au să cânte"/

(Magda Isanos — Peste câmpiile viitoare)

b) "Moşneagul însă era foarte bogat. El şi-a făcut case mari şi grădini frumoase".

(I. Creangă — Punguţa cu doi bani)

⚠ În propoziţie, adjectivele îndeplinesc funcţiile de atribut şi nume predicativ.

⚠ Atributul exprimat prin adjectiv se acordă în gen şi număr cu substantivul pe care-l determină.

Transcrieţi textul şi faceţi acordul atributelor din paranteză cu substantivele pe care le lămuresc.

"Pe la amiază poposim într-un sat (mari) şi (frumoase), revărsat pe valea râului Motru. (Vrednic), (cuminte) şi (bune) gospodari trebuie să fie oamenii. Văd căruţele lor (vesel) şi (curat), livezile (îngrădit), curţile (plin) de păsări, vitele (gras) şi copiii (rumen) la faţă."

(Al. Vlahuţă — La umbră)

Folosirea adjectivului în exprimare

143. Citiţi textul. Subliniaţi adjectivele.

"În aer e o răcoare dulce şi un miros sănătos de câmp şi pădure. Pământul doarme încă în lumina umedă şi nehotărâtă a dimineţii".

(Alexandru Vlahuţă — Pe Colibaşi)

⚠ Observaţi că aceste adjective arată însuşiri deosebite ale obiectelor.

Scanned with OKEN Scanner

În exemplul: "floare frumoasă" însuşirea florii este obişnuită, dar dacă spunem "floare veselă" însuşirea atribuită florii este neobişnuită.

2. Daţi trei exemple de substantive cu însuşiri neobişnuite.

144.* Subliniaţi însuşirile neobişnuite din textul:

"Codrul cântăreţii-şi culcă.
Doarme trestia bolnavă".
[.....]
"S-a oprit trudita moară
Doarme apa la ierugă".

⚠ Uneori adjectivele sunt folosite pentru a realiza comparaţii. Exemplu: Acestea sunt păsări înotătoare cu labele picioarelor late ca nişte lopeţi.

sau: Trec peşti subţiri şi argintii ca lamele de cuţit.

145. Scrieţi trei comparaţii pornind de la un adjectiv. Folosiţi aceste comparaţii într-o compunere scurtă.

146. Subliniaţi comparaţiile din textele următoare:

"Dintre toţi colegii mei de clasă, Chiostec este cel mai temut, dar şi cel mai iubit. Este încăpăţânat ca un catâr şi mucalit ca un Păcală. Când se ceartă cu cineva, este în stare să dea foc oraşului întreg. Dar după ce se împacă, se înmoaie ca un gogoloi de pâine caldă. Râde ca un castan roşu înflorit şi plânge ca o lumânare de ceară."

(I. Minulescu — Corigent la limba română)

"E mică şi subţire ca un ac de gămălie şi tristă ca o copertă de carte, decolorată de soare..."

(I. Minulescu — Corigent la limba română)

Adjectivul
- partea de vorbire care arată însuşirea unui obiect;
- numărul: singular / plural
- genul: masculin / feminin / neutru
- se acordă în gen şi număr cu substantivul pe care-l determină
- funcţia în propoziţie: atribut / nume predicativ

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele personal

147. Citiți textul și subliniați pronumele:

Copiii sunt la joacă. Ei au organizat două echipe. Noi suntem în prima echipă. Meciul a început. Eu dau primul cu piciorul în minge. Ea sare spre poarta adversarilor.

— Tu ai dat prea tare! îmi spune Ionel.

— Dar nici voi nu dați mai încet, i-am răspuns eu.

⚠ Pronumele personale pe care le-am învățat în clasa a III-a le putem grupa astfel:

eu, noi	arată persoana care vorbește	persoana I
tu, voi	arată persoana cu care se vorbește	persoana a II-a
el, ea, ei, ele	arată persoana despre care se vorbește	persoana a III-a

⚠ Pronumele care arată persoana care vorbește este la persoana I (eu, noi).

Pronumele care arată persoana cu care se vorbește este la persoana a II-a (tu, voi).

⚠ Pronumele care arată persoana despre care se vorbește este la persoana a III-a (el, ea, ei, ele).

eu	ține locul	noi	ține locul mai multor persoane
tu	unei	voi	
el, ea	persoane	ei, ele	

⚠ Pronumele care arată o persoană este la numărul singular.

Pronumele care arată mai multe persoane este la numărul plural.

Pronumele la persoana I și a II-a au aceleași forme pentru genul masculin și genul feminin.

Pronumele la persoana a treia are formele "el, ei", pentru genul masculin și "ea, ele" pentru genul feminin.

148. Scrieți câte o propoziție cu fiecare din pronumele personale învățate.

149.* Subliniați pronumele personale învățate și arătați la ce număr și persoană este fiecare.

a)* "[.....]

Iarăși e concert, copii;
Merg și eu, și tu să vii,
Mergem împreună.
[.....]
Vom cânta și noi ce-om ști,
Cântece din carte.

Scanned with OKEN Scanner

Şi de va putea veni
Vântul, şi el va doini,
Că e dus departe"

(G. Coşbuc — Concertul primăverii)

b) "Ştiu eu, mama şi-a zis că mă nasc
într-o zodie bună,
Ea mă vedea cum în şa voi sălta împreună
Cu îndrăzneaţa fecioară — a pământului, brună".

(Nicolae Labiş — Biografie)

150.* Scoateţi pronumele personale învăţate şi scrieţi persoana, numărul şi genul acestora.

a)* "Scutură tu, că nici nu-mi pasă, zic eu. Dar pe urmă am văzut că el nu scutură. El se suia în brăduţ. [...] Însă eu atuncea nu ştiam. [...] Până atunci tăcusem şi mă strânsesem ghem şi vorbeam eu singur. [...] Tăcuse el."

(M. Sadoveanu — Ursul)

b) "— Ar trebui să-l iei în coarne, zise bivolul ceacâr, sfredelindu-şi cu limba nările.

— De ce n-o faci tu? i-o întoarse taurul.

— Eu, vezi, am coarnele teşite".

(Vasile Voiculescu — Revolta dobitoacelor)

151. Copiaţi textul şi scrieţi în locul punctelor pronumele potrivite.

La şcoală ..... am învăţat despre albine. Mă gândeam mereu cum poate fi într-un stup. După un timp, ... am adormit. Visam că am intrat în stup. Acolo erau multe albine. ..... lucrau cu spor. Se umpleau cămările cu miere. Am gustat puţină. ..... era dulce. Stupul avea o conducătoare. ..... supraveghea toată munca. ..... eram uimit de tot ceea ce vedeam.

152. Scrieţi textul. În locul parantezelor treceţi pronumele corespunzătoare.

Suntem la Grădina Zoologică. Aici trăiesc multe animale. (pers. a III-a, plural, feminin) sunt bine îngrijite. Ne aflăm în faţa ursului. (pronume, pers. a III-a singular, masculin) se joacă tot timpul cu un pui. (pron., pers. I, plural) ne uităm şi ne distrăm. (pron., pers. III, plural, masculin) nici nu ne bagă în seamă. (pron., pers. I, singular) îi fac semn cu o nuia. Se apropie puiul. (pron., pers. a III-a, singular) miroase nuiaua apoi o trage cu colţii.

Scanned with OKEN Scanner

⚠ Pronumele personal mai are şi alte forme în afară de cele învăţate de noi până acum. Iată toate formele pronumelui personal:

Persoana I

Singular	Plural
eu, mie, îmi-, mi-, mine, -mă, m-, -m-	noi, nouă, -ne-, -ni-

Persoana a II-a

Singular	Plural
tu, ţie, îţi, ţi, tine, -te-	voi, vouă, vă, vi-, -v-

Persoana a III-a

Singular	Plural
el, ea, lui, (a, al, ai, ale) ei îl, îi, i, i-, -i, -i-, l, -l, -l-	ei, ele, lor, le, li, îi, i, -i, i-, -i-

153. Transcrieţi textul şi subliniaţi pronumele. Scrieţi deasupra fiecărui pronume persoana şi numărul.

"Cum nu era s-o doară în suflet, când îl avea numai pe el, să şi-l vadă aşa, plecând în străini, fie chiar pentru învăţătură? Statul îi răsplătea meritele. [...] Înainte de toate, ea era mamă, în dragostea-i nemărginită pentru copilul ei, s-ar fi lipsit de toate bunurile cu care-l împovărau acum profesorii, numai să şi-l ştie lângă ea, să-i mângâie părul mătăsos, să-l deştepte dimineaţa în dezmierdări şi să-l adoarmă seara în poveşti minunate, cum îi era drag lui."

(I. A. Basarabescu — În vacanţă)

154. Scrieţi după dictare textele. Scoateţi pronumele personale verificându-vă cu tabelele de mai sus şi scrieţi persoana şi numărul fiecăruia.

a) "— Moş Ion, eu văd că stă cuminte şi se uită la mine.

— Apoi nu ţi-am spus cât îi de şiret? El numai când îs eu aici te poate suferi să stai acolo, mai la o parte. Şi chiar pentru asta cere să-i aduci oleacă de tutun cât ai lua într-o mână. Dar să nu te vadă nimeni.

— Da dumitale ce să-ţi aduc?

— Mie să-mi aduci o bucăţică de zahăr. Lui Mocanu îi place tutunul şi mie zahărul.

— Îi place tutunul?

— Straşnic, dar să nu spui mamei.

— Mamei am să-i spun că-i plac numai căciulile şi pantalonii. În aceeaşi clipă calul smulse iar cuşma vizitiului".

(M. Sadoveanu — Băieţel)

b) "Pinocchio se uită lung la pahar, strâmbă niţel din nas, apoi întreabă cu glas miorlăit:

Scanned with OKEN Scanner

— E dulce, ori amară?

— Amară, dar o să-ţi facă bine.

— Dacă e amară, nu-mi place!

— Bea, şi după ce bei, am să-ţi dau o bucăţică de zahăr, ca să-ţi îndulceşti gura.

— Dar unde e bucăţica de zahăr?

— Uite-o aici, spuse zâna, scoţând-o dintr-o zaharniţă de aur".

(C. Collodi — Pinocchio)

c) "— Să-mi dai jucăria aceea pe care o ai legată de lanţ.

— Nu se poate, băieţelule. Aista-i un cuţit. L-am legat cu lanţ, pentru că are obicei de muşcă.

L-am privit cu neîncredere. Am încercat să-l conving pe moşu Vasile că eu nu mă tem.

— Da, ştiu că eşti mata viteaz şi nu te temi; dar am apucat a-l lega şi nu-i mai pot da drumul. Dacă vrei, pot să-ţi fac cu el o jucărie".

(M. Sadoveanu — Cuţitul)

Funcţia pronumelui în propoziţie

⚠ **155.** Citiţi propoziţiile. Subliniaţi pronumele personal învăţat. Ce funcţie are în propoziţie.

Noi pregătim o piesă de teatru.

Cu noi lucrează Andrei.

⚠ În propoziţie, pronumele personal poate fi subiect sau complement.

156.* Scrieţi textul după dictare. Scoateţi pronumele personale şi scrieţi persoana, numărul şi funcţia lor în propoziţie.

— Ce cauţi tu în împărăţia mea?/se răsteşte el./

— Tu eşti în împărăţia mea!/îi răspunse întruchiparea cea albă.

— Chiar adineaori am vorbit cu firul de iarbă/şi i-am spus/că eu sunt mai alb./

— Sunt şi mai pufos!/ adăugă el./

157. Scrieţi câte o propoziţie în care pronumele personal să fie subiect şi complement.

158. Construiţi câte două propoziţii în care pronumele personal, persoana a II-a (singular şi plural) să îndeplinească pe rând funcţiile de subiect şi complement.

Scanned with OKEN Scanner

159. Scoateţi pronumele din următoarele texte şi scrieţi persoana, numărul şi funcţia în propoziţie.

a) "De-ţi potriveşti pe suflet un vis prea lung şi greu
Dorind să-l urci cu tine sub cerul de amiază,
El cade-n falduri strâmbe, împleticit de pas
Ca un veşmânt străin te ruşinează".

(Nicolae Labiş — Balada obişnuită)

b) "Dacă trimite Dumnezeu, luăm pe el şi-l punem la ştiubei... Ne petrece apoi la umbră, pe prispă, ne scoate din beci unt proaspăt şi pâne neagră. Se uita la ndi cum gustăm roadele grădinii, mana vitelor, şi pâinea, şi părea bucuros, şi ne privea cu frăţie..."

(M. Sadoveanu — Un cântec)

160. Alcătuiţi o scurtă compunere în care să folosiţi cât mai multe din pronumele învăţate.

Subliniaţi-le şi precizaţi apoi funcţia pe care o au în propoziţie.

Pronumele personal
- partea de vorbire care ţine locul unei persoane
- persoanele pronumelui { I, a II-a, a III-a }
- numărul { singular, plural }
- genul { masculin, feminin } — pronumele personal la pers. a III-a
- funcţia în propoziţie { subiect, complement }

Numeralul

Să ne reamintim ce am învăţat în clasa a III-a despre numeral!

161. Subliniaţi numeralele din următorul text. Spuneţi ce arată ele.

A venit vacanţa. Zece copii din clasa noastră au plecat în excursie. Cincisprezece s-au hotărât să meargă în tabără la munte. Nouă au ales marea.

162.* Subliniaţi cuvintele care exprimă numere din textele:

a)* "O sută de greieri într-un câmp par o sută de mii de glasuri care se frâng şi se întind neîncetat, ca nişte degete de sârmă şi cleştar cu zece falange.

(T. Arghezi — Greierașul)

Scanned with OKEN Scanner

b) "Plecat-am nouă din Vaslui
Şi cu sergentul zece
Şi nu-i era, zău, nimănui
În piept inima rece.
[.....]
Şi tunuri sute bubuiau
Se clătina pământul.
Şi mii de bombe vâjâiau
Trecând în zbor ca vântul.

(V. Alecsandri — Peneş Curcanul)

c) "Cea de-a treia încercare era însă cea mai grea: dintre cele trei domniţe adormite, flăcăul trebuia s-o recunoască pe cea mai tânără şi mai frumoasă".

(Fraţii Grimm — Crăiasa albinelor)

⚠ Să ne însuşim alte cunoştinţe despre numeral!

163. Citiţi textul:

Patru copii au hotărât să ajute un bătrân în gospodărie. Eu am fost al patrulea pe listă. S-a stabilit ca primul să taie lemne, *al doilea* să aducă apă, *a treia*, fiind fetiţă, să măture prin casă, iar *al patrulea*, adică eu, să care lemnele.

Cuvântul "patru" arată numărul copiilor. Cuvintele subliniate exprimă prin numărare ordinea obiectelor.

164. Scrieţi propoziţii cu numeralele: al cincilea, al zecelea, primul, al patrulea.

165. Scrieţi trei propoziţii în care să folosiţi numeralele care exprimă numărul sau ordinea prin numărare.

☐ Partea de vorbire care exprimă un număr sau ordinea prin numărare a obiectelor se numeşte *numeral*.

166.* Subliniaţi numeralele din următoarele texte. Grupaţi-le într-o coloană pe cele care exprimă un număr şi-n altă coloană pe cele care reprezintă ordinea prin numărare.

a*) "Eram cinci inşi la precupeaţa Lenca Linchici şi aveam două paturi şi o masă, iară Huţu se culca pe jos, fiindcă taică-său îi adusese o saltea cu paie, două perini, o velinţă, trei rânduri de albituri, două pâini mari, un săculeţ de fasole, unul cu făină de mămăligă şi-o bucată de slănină, ca să-i fie pe două săptămâni".

(I. Slavici — Budulea Taichii)

b) "Nouă ceasuri şi nouă minute...
Peste şase minute pleacă trenul.

Scanned with OKEN Scanner

Un minut încă şi se-nchide casa".

(I. L. Caragiale — Bubico...)

c) "A doua zi luăm în sus Valea Tazlăului Sărat şi, după al treilea ceas de urcuş printre stânci, cârmim la stânga".

(Al. Vlahuţă — România pitorească)

Funcţia numeralului în propoziţie

167. Subliniaţi numeralele şi scrieţi, pe linia punctată, funcţia lor în propoziţie.

Zece elevi au plecat la teatru.	.....
Elevul al treilea merge pe trotuar.	.....
Doi au rămas în urmă.	.....
Al patrulea îi face semn.	.....
Eu merg lângă al treilea.	.....

168.* Subliniaţi numeralele şi arătaţi funcţia lor în propoziţie.

a)* "A fost odată o muiere văduvă,/îi murise adică bărbatul/şi ea rămase cu trei copii: doi feciori şi-o fetiţă./

(Ioan Pop-Reteganul — Pipăruş Petru şi Floarea Înflorit)

b) "Aveam mai puţin de şase ani, mă chema tot Băieţel şi mă uitam mirat la lume cu aceiaşi ochişori de gânsac. Părinţii mei îşi mutaseră gospodăria în sat, la doi kilometri de târg".

(M. Sadoveanu — În noaptea când grăiesc dobitoacele)

Numeralul
- partea de vorbire care exprimă un număr sau ordinea prin numărare.
- funcţia în propoziţie: subiect / atribut

Verbul

Să ne amintim ce am învăţat despre verb!

169. Citiţi textele şi subliniaţi verbele.

a) "Am venit la această serbare militară, ca să văd, la cimitirul eroilor, mormântul copilului meu care a căzut lângă mine".

(M. Sadoveanu — Drapelul)

b) Fluturele cel alb se aşezase pe o aşchie vânătă de bazalt. Era un fluture guraliv care se lăuda toată ziua cu frumuseţea lui.

Verbul este partea de vorbire care exprimă acţiunea, starea sau existenţa obiectelor.

170. Citiţi textul. Scoateţi verbele şi scrieţi la ce număr sunt.

Scanned with OKEN Scanner

"Câtă vreme ştiuse de urma lui Dumitru, muncise cu râvnă, să-i crească averea, să aibă feciorul cu ce se-ncălzi, unde se odihni, după ce se va întoarce".

(I. Agârbiceanu — Pentru pace)

Să ne însuşim alte cunoştinţe despre verb!

Persoana verbului

171. Citiţi propoziţiile. Observaţi de cine este făcută acţiunea verbului.

Eu *citesc.* Noi *citim.*	acţiunea este făcută de persoana care vorbeşte sau de persoanele care vorbesc.	persoana I
Tu înveţi. *Voi învăţaţi.*	acţiunea este făcută de persoana sau persoanele cu care se vorbeşte.	persoana a II-a
El povesteşte. *Ei povestesc.*	acţiunea este făcută de persoana sau persoanele despre care se vorbeşte.	persoana a III-a

⚠ Verbul are trei persoane.

172. Scrieţi trei propoziţii în care verbele să fie la persoane diferite.

173.* Subliniaţi verbele şi spuneţi la ce persoană sunt.

a)* "Şi, în timp ce toţi copiii scotoceau prin bănci şi în ghiozdane, şi-a smuls mantaua de pe umeri şi s-a îndreptat spre tablă. [...] Îl priveam înmărmuriţi, în timp ce el, la tablă, scria cu greutate, strâmb şi prelung, rând după rând. Învăţătorul nostru nu avea mâna dreaptă".

(Mircea Sântimbreanu — Elev)

b) "Ridică spre mine ochi trişti învăluiţi ca-ntr-o umbră cenuşie şi-şi scoase cu anevoie din cap pălărioara veche pleoştită ca o ciupercă. Îmi dădu bună-ziua c-un glas moale în care parcă suna o suferinţă timpurie".

(M. Sadoveanu — Un om necăjit)

Timpurile verbului

⚠ **174.** Citiţi propoziţiile. Subliniaţi verbele şi observaţi în ce moment al vorbirii se desfăşoară acţiunea (acum — în momentul

Scanned with OKEN Scanner

vorbirii; înainte de momentul vorbirii sau după momentul vorbirii).

Mihai scrie temele.

Mihai a scris temele.

Mihai va scrie temele.

⚠ *Scrie* — acțiunea verbului se desfășoară în momentul vorbirii, deci în prezent;

a scris — acțiunea verbului se desfășoară înainte de momentul vorbirii, deci în trecut;

va scrie — acțiunea verbului se petrece după momentul vorbirii, deci în viitor.

⚠ **175.** Subliniați verbele și spuneți când se desfășoară acțiunea verbului.

La ora de lucrări practice, toți copiii lucrează. Aurel taie la traforaj. Ileana modelează fructe din plastilină, Oana decupează o floare și Mihai bate cuie.

⚠ Când acțiunea se desfășoară în momentul vorbirii, verbul este la *timpul prezent.*

⚠ **176.** Subliniați verbele și spuneți când se desfășoară acțiunea verbului.

Lecțiile s-au terminat. Când a ajuns mama, copiii plecaseră din clasă. Ionel ieșise din curte.

⚠ Când acțiunea verbului s-a desfășurat înainte de momentul vorbirii, verbul este la *timpul trecut.*

⚠ Observați când se desfășoară acțiunea verbelor.

Eu lucram la mașinuță.

Tu ai lucrat la mașinuță.

Eu lucrai la mașinuță.

Eu lucrasem la mașinuță.

⚠ Acțiunea verbelor se desfășoară tot în trecut. La timpul trecut verbele au forme diferite (lucram, am lucrat, lucrai, lucrasem).

⚠ **177.** Subliniați verbele și spuneți când se desfășoară acțiunea lor.

Elevii din clasa Marinei vor termina clasa a IV-a. Ei vor pleca în vacanță. Când vor veni la școală vor fi în clasa a V-a. Marina va sta în banca întâi.

⚠ Când acțiunea verbului se desfășoară după momentul vorbirii, verbul este la *timpul viitor.*

178.* Subliniați verbele și treceți-le în tabel.

Scanned with OKEN Scanner

a)* "Departe hăt, Motrul scapă-n luminiș și, după ce soarbe undele Coșustei, se îndoaie pe la capătul dealului Colibași și trece domolit și gânditor pe sub zidurile mânăstirii Strehaia, unde-a văzut într-o noapte pe Mihai Viteazul".

(Al. Vlahuță — România pitorească)

Verbul	Persoana	Numărul	Timpul
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

b) "Mi-au spus mie cine l-a văzut că Ion a luat-o".

(I. Creangă — Amintiri din copilărie)

c) "Dacă vei merge cu mine, [...] te voi sluji cum am slujit și pe tatăl tău.

(P. Ispirescu — Ileana Sânziana)

179.* Subliniați verbele, scoateți-le pe caiete și faceți analiza lor.

a) "Mama mă trimise cu fiul cel mare al portarului să mă plimbe pe bulevardul orașului. Pe la jumătatea drumului, când treceam pe lângă un car cu lemne, ce sta în fața unei prăvălii, auzii pe cineva."

(Edmondo de Amicis — Camaradul meu Coretti)

b) "— Vine, vine acuma, puișorul mamii! răspunde cucoana. Și sărută pe nepoțel, apoi îi potrivește pălăria".

(I. L. Caragiale — D-l Goe...)

c)* "Când vom ajunge la palatul tatălui tău, să te așez de vei voi să rămâi măcar un ceas".

(P. Ispirescu — Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte)

Funcția verbului în propoziție

180. Citiți propozițiile. Subliniați verbele și precizați ce funcție au în propoziție.

Emil merge la mare.

Cristina a plecat la munte.

Alexandra va pleca în tabără.

Ei sunt copii silitori și ascultători.

Scanned with OKEN Scanner

⚠ În propoziţie, verbele care au forme diferite pentru a indica persoana pot avea funcţia de predicat.

Sunt forme ale verbelor care nu au funcţia de predicat, dar au alte funcţii. Le veţi învăţa în clasele mai mari.

Exemple:

Copiii au învăţat cântecul.

Ei au cântat învăţând cântecul.

181. Transcrieţi un fragment dintr-un text. Subliniaţi verbele şi analizaţi-le precizând funcţia lor în propoziţii.

182. Daţi trei exemple de propoziţii ale căror predicate să fie exprimate prin verbe la timpul trecut.

183. Treceţi următoarele verbe la persoana a II-a şi apoi la persoana a III-a: lucrez, citesc, merg. Formulaţi cu ele propoziţii.

184. Treceţi următoarele verbe la timpul viitor: scriem, repar, am alergat. Formulaţi cu ele propoziţii.

185. Scrieţi o compunere scurtă despre o excursie în care să folosiţi verbele: a anunţa, a aduna, a sosi, a pleca, a cânta.

186. Scrieţi după dictare textul. Subliniaţi verbele, faceţi analiza lor, precizând şi funcţia în propoziţie.

"Mihai îi zăreşte şi-alege vreo doi,
Se-ntoarce şi pleacă spre gloată,
Ca volbura toamnei se-nvârte el roată
Şi intră-n urdie ca lupu-ntre oi,
Şi-o vântură toată.

(G. Coşbuc — Paşa Hassan)

Verbul
- partea de vorbire care exprimă acţiunea, starea sau existenţa
- numărul verbului: singular, plural
- persoana verbului: I, a II-a, a III-a
- timpul verbului: prezent, trecut, viitor
- funcţia în propoziţie — predicat

Scrierea verbului şi a pronumelui

187. Citiţi propoziţiile şi spuneţi la ce timp sunt verbele:

Scanned with OKEN Scanner

El a desenat un avion.
Eu am scris tema.
Tu ai trimis o scrisoare.
Voi aţi jucat împreună.
Eu am citit opera lui Ion Creangă.

⚠ Observaţi că verbul la timpul trecut este format din cuvintele: a, am, ai, aţi, au şi verbul propriu-zis.

⚠ Uneori aceste cuvinte care însoţesc verbul se rostesc împreună cu unele pronume. Grafic aceste cuvinte se scriu cu linie de unire.

Exemple:
Eu mi-am scris tema.
El i-a desenat un avion.
Tu i-ai scris o scrisoare.
Tu le-ai dat un telefon.
Voi v-aţi jucat împreună.
Ei i-au citit opera lui Creangă.

⚠ În clasele mai mari veţi învăţa mai multe despre aceste cuvinte şi scrierea lor.

188. Scrieţi, după dictare, următoarele texte:

a) Maria s-a întors de la şcoală. Ea se gândea cum să facă o bucurie mamei. L-a întâlnit în faţa casei pe Florin.

— Bine că te-am găsit! spune Maria.
— Dar ce s-a întâmplat?
— M-am gândit să-i fac o bucurie mamei.
— Foarte bine! Şi eu v-am rugat ieri să ne sfătuim, spune Florin.
— L-am ascultat pe Iulică... N-a fost bine că ne-am dus la film.
— V-am spus eu! Mai bine învăţam! Notele bune sunt cele mai mari bucurii pentru părinţi.

b) Glasul lui dintr-o dată scăzuse într-un tremur de lacrimi.

— Şi pe omul care ţi-a pălit oaia nu-l cunoşti?
— Nu-i din sat de la noi, nu-l cunosc.
— De ce nu te-ai întors repede să-i spui lui tatu-tău?
— Tătuca nu-i acasă; a ieşit la arat cu cei mari.
— Şi de ce spui că ţi-o lăsase mămucă-ta ţie?
— Apoi nu ştii? Eu n-am mamă"

(M. Sadoveanu — Un om năcăjit)

189. Citiţi propoziţiile:
El ţi-a dat o carte.
Tu ţi-ai luat cartea.

Scanned with OKEN Scanner

Eu ţi-am dat cartea.
El te-a chemat.
Tu te-ai dus la şcoală.
Eu te-am lăudat.
Ei te-au certat.

⚠ Grupurile de cuvinte: ţi-a, ţi-ai, ţi-am, ţi-au, te-a, te-ai, te-am, te-au se scriu cu linie de unire pentru că sunt două cuvinte care se pronunţă împreună, dar se scriu despărţite.

În aceeaşi situaţie sunt grupurile: n-a, n-am, n-ai, n-aţi, şi-a, şi-ai, şi-aţi.

190. Scrieţi după dictare:

Colegii

— Cristian ţi-a dat un telefon? întreabă Mihai pe Aurel.

— Da! răspunde Aurel. Ţi-ai amintit bine. De fapt ţi-am spus şi eu, ţi-au spus şi colegii mei.

Mihai n-a lăsat lucrurile nelămurite şi face alte precizări.

— Eu n-am uitat că trebuie să mergem la derdeluş. Nici tu n-ai uitat, dar n-aţi adus sanie. Te-a anunţat Cristian?

— Nu!

— Nu te-ai gândit că trebuie? Eu te-am căutat ca să te anunţ.

— N-am fost acasă.

⚠ **191.** Citiţi propoziţiile:

El v-a adus o carte	vă a adus
Eu v-am chemat la telefon	vă am chemat
Voi v-aţi luat la întrecere.	vă aţi luat

Observaţi scrierea cuvintelor "v-a"

⚠ El v-a adus o carte
El va aduce cartea.

Când verbul este la timpul viitor se scrie "va".

Când verbul este la timpul trecut se scrie "v-a".

⚠ Cuvintele v-a, v-am, v-aţi se scriu cu o linie de unire pentru că sunt două cuvinte care se pronunţă împreună şi lipseşte o vocală.

În aceeaşi situaţie sunt grupurile de cuvinte: mi-ai, mi-a, mi-am, mi-aţi, m-a, m-au, m-ai, m-aţi.

192. Scrieţi după dictare.

La muzeu

a) Clasa noastră a plecat la muzeu. În autobuz am întâlnit alţi colegi.

Scanned with OKEN Scanner

— V-a chemat și pe voi doamna învățătoare? întreabă un băiat.

— Nu! Eu v-am spus că în fiecare zi merge o clasă, precizează un copil. Voi v-ați pregătit pentru azi, iar noi vom merge mâine.

Un băiat din primul rând îl completează:

— Mie mi-a spus doamna învățătoare că e foarte interesant la muzeu. De fapt mi-ai spus și tu, Andrei.

— Așa este. Mi-au povestit și mie colegii care au fost.

— Pe mine m-ați anunțat foarte târziu! sare supărată o fetiță. Nu mi-ați spus de ieri ca celorlalți.

— Așa este. Îmi cer scuze! răspunde Andrei. Pe mine m-au anunțat și mai târziu.

b) "Iarna a țesut o ie,
Numai fir și broderie.
N-avea ață, n-avea ac.
Și n-avea model pe plac.
N-avea nici un fir de in,
Să-nceapă lucru puțin."

(Paul Anghel — Iarna)

Cuvinte de legătură

193. Citiți propozițiile. Spuneți ce funcție au în propoziție cuvintele subliniate.

"Fusul îmi sfârâie *pe la* urechi. Mă uitam *la* cer *printre* frunzele dudului".

(Barbu Ștefănescu Delavrancea — Bunica)

⚠ Observați că s-au folosit cuvintele subliniate în enunțurile:

"sfârâie *pe la* urechi"

"mă uitam *printre* frunzele"

"mă uitam *la* cer".

⚠ Cuvintele subliniate leagă complementele de verbele pe care le determină.

⚠ În propoziția:

Am văzut casa *de* piatră *din* sat.

Scanned with OKEN Scanner

⚠ Aici, cuvintele subliniate leagă atributele de substantivele pe care le lămuresc.

⚠ Cuvintele: pe la, printre, la, de, din și altele sunt *cuvinte de legătură.*

Ele leagă atribute sau complemente de cuvintele determinate.

⚠ Să încercăm să înlăturăm cuvintele de legătură din exprimare.

Am văzut casa piatră sat.

⚠ Fără aceste cuvinte comunicarea nu se înțelege.

194. Citiți propozițiile:

Ionel *și* Irina sunt colegi.

Mihai *sau* Andrei a plecat.

⚠ Observați între ce părți de propoziție s-au folosit!

⚠ Cuvintele subliniate leagă părți de propoziție de același fel.

Cuvintele de legătură sunt:

a) de, după, de pe, pe, pe la, prin, fără, între, lângă, pentru, până, spre, sub și altele;

b) și, iar, dar, însă, sau, ori, ci, nici, deci, și altele.

195.* Subliniați cuvintele de legătură din următoarele texte precizând ce părți de propoziție leagă.

a)* În aer e o răcoare dulce și un miros sănătos. Un zgomot, o mișcare și o adiere de vânt se simt.

b) "Plugul zace-n lan pe coastă, iar un mândru flăcăuaș
Mână boii la izvoare și îi paște la imaș."

(Vasile Alecsandri — Plugurile)

c) "Niță Lepădatu era trudit de drum lung și de suflarea secetei; dar apa și hodina în bordei, precum și mâncarea gătită de fața moșneagului, îl mai înviorară".

(M. Sadoveanu — Bordeienii)

d) "Stăpânul lui mergea adesea călare, și a-l însoți constituia una din principalele îndatoriri ale lui Colț-Alb. În ținuturile de la miazănoapte își dovedise credința trăgând la ham; dar în sud nu erau nici sănii, și câinii nici nu cărau poveri în spate".

(Jack London — Colț-Alb)

Scanned with OKEN Scanner

Părţile de vorbire
(recapitulare)

Substantivul
(partea de vorbire care denumeşte obiecte)

- felul
  - comun
  - propriu
- genul
  - masculin
  - feminin
  - neutru
- numărul
  - singular
  - plural
- funcţia în propoziţie:
  - părţi principale
    - subiect
    - nume predicativ
  - părţi secundare
    - atribut
    - complement

Adjectivul
(partea de vorbire care arată însuşirea unui obiect)

- acordul adjectivului cu substantivul determinat (în număr şi gen)
- funcţia în propoziţie
  - atribut
  - nume predicativ

Pronumele
(partea de vorbire care ţine locul unui substantiv)

- felul — pronume personal
  - persoana
    - I
    - a II-a
    - a III-a
  - numărul
    - singular
    - plural
  - genul
    - masculin
    - feminin
- funcţia în propoziţie
  - subiect
  - complement

Numeralul
(partea de vorbire care exprimă un număr sau ordinea prin numărare)

- felul
  - unele exprimă numărul obiectelor
  - altele exprimă ordinea obiectelor prin numărare
- funcţia în propoziţie
  - parte principală — subiect
  - parte secundară
    - atribut
    - complement

Verbul
(partea de vorbire care arată acţiunea, starea sau existenţa)

- persoana
  - I
  - a II-a
  - a III-a
- numărul
  - singular
  - plural
- timpul
  - prezent
  - trecut
  - viitor
- funcţia în propoziţie
  - predicat verbal
  - predicat nominal format din verbul "a fi" şi nume predicativ

Scanned with OKEN Scanner

Cuvintele de legătură
- unele leagă atribute sau complemente de cuvintele determinate
- altele leagă două părți de propoziție de același fel

196.* Analizați cuvintele din următoarele propoziții:

Ciobănașul era un băiețel deștept și vrednic.

Lăzi de lemn scump erau acasă.

197. Transcrieți textul și puneți semnele de punctuație corespunzătoare.

Radu a venit la școală. Din ușă l-a întâmpinat Mihai

Radule te-ai pregătit pentru meci

Care meci Mihai

Meciul cu clasa a IV-a B

Știu Nu trebuie să mă pregătesc

Bravo Radule

198. Explicați de ce s-au pus semnele de punctuație în următorul text:

Cristina, Alexandra, Andreea și Ioana sunt prietene bune.

Ele au plecat în pădure după mure.

La marginea pădurii, Andreea le oprește:

— Știu eu un loc bun unde sunt multe fructe.

— Ce spui, Andreea? sare Cristina. Locul acela îl știm amândouă.

— Putem umple coșurile? întreabă Alexandra.

— Dacă o să fim harnice!

— Hai să mergem! le îndeamnă Ioana.

199. a) Scoateți substantivele din textul de la exercițiul **198** și analizați-le;

b) Scoateți verbele din același text și analizați-le.

200. Scrieți o compunere scurtă despre o lecție de educație fizică. Subliniați adjectivele, pronumele și numeralele.

201. Scrieți după dictare:

a) "Acolo, într-o peșteră, la lumina unui opaiț, văzu un bătrân cu barba albă, care îl privi cu ochii plini de bunătate și începu să-l descoase, părintește:

— Știi de ce te-am chemat aici?

— De unde vrei să știu?

— E adevărat că te-au prins zilele trecute niște tâlhari?

— Adevărat!

— Și te-au întrebat unde sunt vacile satului?

Scanned with OKEN Scanner

— M-au întrebat.
— Şi tu ce le-ai spus?
— Eram prost să le spun?
— Ţi-a tras unul o palmă, sau ba?
— Două palme!
— Şi tot n-ai spus?"

(Victor Eftimiu — Fluierul ciobănaşului)

b) "— Să zicem că s-a tăiat fiecare pâne în câte trei bucăţi deopotrivă de mari; câte bucăţi ai fi avut dumneata, care spui că avuşi două pâini?
— Şase bucăţi aş fi avut, domnule judecător.
— Dar tovarăşul dumitale, care spui că avu trei pâni?
— Nouă bucăţi ar fi avut, domnule judecător.
— Acum câte fac la un loc: şase bucăţi şi cu nouă bucăţi?"

(I. Creangă — Cinci pâni)

Părţile de vorbire Părţile de propoziţie

202. Analizaţi cuvintele ca părţi de propoziţie şi ca părţi de vorbire.

a) "Învăţătorii şi învăţătoarele îşi strigau premianţii/şi copiii spuneau poezii.

b) El se opri în faţa catedrei."

(Marin Preda — Morometii)

Exemplu: învăţătorii — subiect exprimat prin substantiv comun, numărul plural, genul masculin.

c) "Doi oameni cunoscuţi călătoreau odată, vara, pe drum./
Unul avea în traista sa trei pâni/şi celălalt avea două pâni."

(I. Creangă — Cinci pâni)

d) "Atunci află că cer un bob de grâu pentru cea dintâi căsuţă a acestei table de joc, două boabe pentru a doua căsuţă, patru pentru a treia, opt pentru a patra şi tot aşa, dublând numerele până în a şaizeci şi patra căsuţă."

(M. Sadoveanu — Divanul persian)

203. Găsiţi în texte cunoscute cinci grupuri de substantive cu adjective. Formulaţi cu ele propoziţii.

204. Formulaţi propoziţii cu verbele: a săpa, a îngriji, a sădi, a aduna. Treceţi verbele la timpul trecut şi scrieţi din nou propoziţiile.

Scanned with OKEN Scanner

205. Alcătuiți propoziții cu cuvântul elev, astfel încât acesta să fie subiect, atribut, complement și nume predicativ.

206.* Copiați textul și treceți verbele la timpul prezent.

a)* "Când l-a găsit, când i-a văzut aripa ruptă, a înțeles că era pierdut; dar și-a ascuns durerea, ca să nu-l deznădăjduiască și pe el [...]"

b) "În inima bietei prepelițe era o luptă sfâșietoare. Ar fi vrut să se rupă în două: jumătate să plece cu copiii sănătoși, care sufereau de frigul toamnei înaintate, iar jumătate să rămâie cu puiul schilod, care se agăța de ea cu disperare."

(Ion Al. Brătescu-Voinești — Puiul)

207. Analizați următoarea propoziție după tabelul de mai jos:

Pescarii harnici și curajoși au străbătut delta mare și frumoasă.

Cuvântul	Ce este ca parte de vorbire	Felul	Genul	Numărul	Timpul	Persoana	Funcția în propoziție

208. Copiați propozițiile. Scrieți deasupra fiecărui cuvânt ce funcție are în propoziție (S, A, P, C) și, dedesubt, prin ce este exprimat. (s — substantiv; a — adjectiv; p — pronume; n — numeral, v — verb).

a) "Dar pe coastă la urcuș,
Din căsuța lui de humă
A ieșit un greieraș".

(G. Topârceanu — Balada unui greier mic)

b) "În prima noapte păzi mărul întâiul fecior al împăratului".

(P. Ispirescu — Prâslea cel voinic și merele de aur)

209. Alcătuiți propoziții după următoarele scheme:

$$\frac{S\ A\ P\ C}{s\ a\ v\ s};\quad \frac{S\ A\ P}{s\ s\ v+a};\quad \frac{C\ A\ P\ C}{s\ s\ v\ s}.$$

210. Redactați o compunere scurtă despre o excursie, în care să folosiți, pe lângă alte părți de vorbire, substantive proprii, verbe la timpul viitor, adjective și pronume.

Scanned with OKEN Scanner

REZOLVAREA CERINȚELOR UNOR EXERCIȚII

CLASA A II-A

Ex. 2 — Avionul zboară la mare înălțime.
Racheta cosmonauților se îndreaptă cu viteză spre cer.
Iepurele fricos se ascunde în tufișul des.

Ex. 3 — Calul fuge pe poiană.
Pisica blândă zgârâie rău.
Andrei a citit o carte.
Clasa noastră este frumoasă.
Bunicul spune o poveste.
Buturuga mică răstoarnă carul mare.

Ex. 4 — Fetițele și băieții clasei noastre pregătesc o expoziție.
Marcela și Mihai pictează un peisaj.
Copiii și părinții admiră frumusețile naturii.

Ex. 12 — Vânătorul s-a oprit lângă tufiș. El pune pușca la ochi. Sare un iepure. Câinele aleargă după iepure. Vânătorul nu poate trage. L-a scăpat.

Ex. 13 — Într-o zi am plecat cu tata pe câmp. Priveliștea era încântătoare. Soarele strălucea deasupra noastră.

Iarba moale ne gâdila picioarele. Am observat ceva în fața noastră.

Rămânem pe loc. Iarba se culca singură. Ce să fie? Apar două urechi lungi.

Ex. 17 — Astăzi am venit la școală cu plăcere. Este o zi însorită de primăvară. Elevii clasei noastre au adus cazmale, greble și stropitori. Puieții de castani și tei ne așteaptă să-i plantăm. Toți muncim cu plăcere. Au venit și părinții noștri. Ei ne ajută să plantăm puieții.

Ex. 47 — a) Prietenii mei sunt:
b) În coș am pus:
c) Învățătoarea întreabă:
Elevul răspunde:
d) Era foarte fericit:

Scanned with OKEN Scanner

Ex. 59 nume de fiinţe; nume de lucruri; fenomene ale naturii; însuşiri; acţiuni.

Ex. 65

fiinţe sau lucruri	fenomene ale naturii	însuşiri	acţiuni
mugurii	soarele		strălucea
izvoarelor			
mestecenilor			se arătau
cărare			
gânsacul			îşi ducea
lac			
bobocii			mergeau
bobocii			smulgeau
firè de iarbă			

Ex. 71 ne { gativ / goţ } dez { lipi / noda } anti { cameră / tanc }

Ex. 72 băieţel; fetiţă; bundiţă.

Ex. 74 aviator carte / motor parte

Ex. 82 a-vi-a-tor; e-li-cop-ter; o-mul.

Ex. 87 mare, car, salon, cort, voi, tac.

Ex. 91 "e" şi "in"

Ex. 125 ci-, -gi-, ci-, -ce-, -ge-, -ce-.

Ex. 126 torci, fugi, mergi, tragi, alergi.

Ex. 131 dealuri, gâfâia, făcea

Ex. 137 co*oa*dă; po*oa*rtă;
b*oa*lă; co*oa*lă;
şco*oa*lă; culo*oa*re;
flo*oa*re; secerăto*oa*re;

Ex. 139 poieni; vieţi;
pietre; butoaie;

Ex. 141 ta-*ie;* bomfa-*ie*r; p*ie*-triş; p*ie*-di-că; p*ie*p-te-ne; p*ie*-să.

CLASA A III-A

Ex. 7 în + negură
în + nămol
în + noapte
în + nou

Scanned with OKEN Scanner

în + nod

Ex. 12 Albinele zboară din floare-n floare.
Florile şi-au deschis petalele spre soarele cald.
Copiii se bucură de sosirea primăverii.
Mierla fluieră în zăvoi.

Ex. 13 Vulpea prinde găini.
Iepurele fuge pe cărare.
În pădure cântă cucul.

Ex. 21

Părţi principale	*Părţi secundare*
Pomii înfloresc.	
Albinele adună.	harnice miere
Ţăranii lucrează.	pe câmp
Copiii merg.	la şcoală

Ex. 23 Lizuca auzi. Glasul umplea. Patrocle hămăi. Căţelul se repezi.

Ex. 26 frigul; păsărelele; frunzele; nori; zăpada.

Ex. 28 uliul; rândunelele; uliul; rândunelele; copiii.

Ex. 29 băiatul; săgeata; oamenii; copacii; animalele.

Ex. 30 a) Arcul se afla în peşteră. Ursul păzea peştera. Ştefan se luptă cu ursul. Băiatul îl loveşte cu ghioaga. Animalul cade.

b) Vremea s-a încălzit. Soarele străluceşte cu putere. Cerul este senin. În văzduh se rotesc stoluri de cocori. Florile îşi leagănă petalele la adierea vântului de primăvară. În crângul înverzit roiesc fluturi multicolori.

Ex. 31 fulgul; copacii; vântul; iarna.

Ex. 34 abur; furnicile; ferestre; soarele; vântul.

Ex. 36 scrie; îngrijeşte; cântă.

Ex. 37 Ionuţ merge la biserică. Preotul îl priveşte cu dragoste. El se roagă la Dumnezeu. Ionuţ sărută icoanele.

Ex. 39 suflă; a acoperit; încălzeşte; merg.

Ex. 40 au plecat (în interior); s-au adunat (la sfârşit); au venit (la început); a început (la sfârşit).

Ex. 45 a) pământul şi apa; oameni şi animale.
b) cântecele, zumzetele, glasurile.

Ex. 51 **iarnă** *cerne*
plopii *se pierd*
satele *se văd*

Ex. 53 Elevii clasei noastre pleacă la stadion.
Băieţii formează două echipe de fotbal.

Scanned with OKEN Scanner

Fetele fac galerie. Jocul începe. Mingea zboară de la o echipă la alta. Jucătorii aleargă după minge.

Ex. 54

P.	S.
fluieră	mierlele
cântă	cucul
adie	vântul
vuieşte	pădurea
aleargă	norii.

Ex. 58

P.	S.
a domnit	Mihai Viteazul
a intrat	el
a unit	Mihai Viteazul
a ajuns	vestea
a cântat	poporul

Ex. 59 a) Iarba, frunzele şi crengile.

Săndel, Corina, Alexandra şi Sorin.

Vaporaşul şi bărcile.

b) Prefectul, primarul şi generalul.

c) stejarii, brazii şi fagii.

Ex. 63 Rândunelele străbat.

Apare uliul.

Stolul năvăleşte.

Uliul dispare.

Ex. 64 se zăresc, iese, latră.

Ex. 65 Andrei, Valentin şi Lucian au plecat la scăldat. Pe drum s-au alăturat Iulian, Cristian şi Mihai. Au ajuns la râu, s-au dezbrăcat, au intrat în apă şi au început să înoate.

Iulian strigă cu satisfacţie:

— Ce apă minunată!

— E caldă şi bună, spune Lucian.

Ex. 74

	Cuvinte care denumesc fiinţe sau lucruri	Cuvinte care exprimă acţiuni	Cuvinte care arată însuşiri
a)	Gelu, calul, copita, groapă, pământ	a rugat, să sape, să arunce, să acopere	adâncă, negru
b)	băiatul, ghioaga, cal, merinde, desagă	a început, să se pregătească, apucă, încalecă, puse, porni	cea mai tare, cel mai iute

Scanned with OKEN Scanner

Ex. 78 a) drumurile, zăpadă, cerul, săniile, zăpada, oamenii, haine, caii, aburi, nori.

Ex. 81 cămările, furnicile, hrană, scorbura, copacilor, veveriţele, alune, nuci, ghindă, albinele, miere, iarna, zăpada, gerul, vântul.

Ex. 83 apartamentul, fetiţă, şcoală, lecţiile, copii, mama, casă.

Ex. 92 Ion Berbec, Dulgheru, Moraru.

Ex. 93 muntean, păun, căldărar.

Ex. 99 Străzile noastre sunt mari.
Copilul se joacă pe stradă.
Urşii mănâncă zmeură.
În bibliotecă citeşte elevul.

Ex. 100 a) coli, tablouri, uşi, barcagii, duminici, surori, roabe, ouă, gâlcevi.
b) pruni, păduri, fluturi, săbii, mărgele.

Ex. 104 creionul, calul, fetiţa, Andrei.

Ex. 106 mângâierea, zefirului
trilurile, păraielor;
veşmântul, toamnei.

Ex. 109 ie, ea, ea, ia, ea, ea, ea.

Ex. 114

Numărul singular	*numărul plural*
pădure, iarbă,	flori, animale,
pasăre, tufiş,	copaci, cărări,
iepure, urs, creangă,	pietre.
poiană, râu	

Ex. 121

cer senin	floare mirositoare
carte deschisă	râu limpede
toamnă târzie	vulpe şireată
pisică somnoroasă	iepure fricos

Ex. 124 a) noroase, somnoroase, timpurii, urâte, posomorâte, lungi, negre, pustii.
b) mici, vioi, trudit, negre, verzi, stufoase, creaţă.

Ex. 125 a) albă / *rece* } haina; ger *aprig*

b) dinţi — *lungi* strungă — *mare*

c) plutaş { *înalt* / *desculţ* ; braţul — *îndoit;* toporul — *greu.* / *suflecat*

Ex. 129 primăvăratic, parfumat, strămoşesc, românesc, mirositor, moldovenesc, argintiu, trandafiriu, oltenesc.

Scanned with OKEN Scanner

Ex. 130 lemn, aur, muntean, ceață, scorbură, părinte, tânăr, duioșie.

Ex. 133 a) *tainice* **ascunzișuri; păsările** *ciufulite, alarmate, îngrozite.*

b) **vârfuri** *sure;* **amurgul** *rece;* **înserarea** *mută.*

Ex. 134 a) Pe plaja pustie se zăreau câțiva pescărușI triști.
Valurile înspumate se loveau de țărmul înalt.
Cerul întunecat alungase turiștii întârziați.

b) Cocoșul harnic a sculat toată curtea.
Au apărut găinile vesele, rațele lenește și gâștele gălăgioase. Din coteț ies porcii grei, iar din șopronul înalt se aude glasul răgușit al vacii.

Ex. 138 a)

Substantivul	Numărul	Adjectivul	Funcția în propoziție
soarele	singular	strălucitor	parte secundară
cerul	singular	albastru	parte secundară
străzile	plural	mari	parte secundară
blocurile	plural	înalte	parte secundară
grupuri	plural	dese	parte secundară
oameni	plural	harnici	parte secundară
glasurile	plural	cristaline	parte secundară
copiilor	plural	veseli	parte secundară

Ex. 149 noi; voi

Ex. 150 a) tu, eu, el, eu, ea

Ex. 161 a) una, două, două, nouă, două, nouă, nouăzeci și nouă.

b) trei mii.

Ex. 163 a) *șaptesprezece* sportivi, *trei*
parte secundară subiect

Ex. 166 amuțise, sta, nu clătina, nu brăzda, era.

Ex. 167 a) sar, dau, cad, schimă, bat, dau, cade, sare, s-atacă, se pișcă, nu mișcă.

Ex. 168 În văzduhul azuriu se înalță vesela ciocârlie. Ea vestește ivirea zorilor. Soarele străpunge orizontul cu sulițele lui de foc. Toată câmpia prinde viață.

Ex. 169 Cine are carte are patru ochi.
Cine se scoală de dimineață departe ajunge.

Scanned with OKEN Scanner

Cine fuge după doi iepuri nu prinde nici unul.

Ex. 175 a)

Numărul singular	*Numărul plural*
a chemat	au lăsat
a vorbit	au luat
	au pornit
	să răzbune
	au zis

Ex. 180 Copiii pun un măgăruş la căruţ. Ei umplu căruţul cu nisip. Măgăruşul nu trage. El loveşte cu picioarele. Andrei ia o undiţă. El pune fân în cârlig. Mihai ţine fânul în faţa măgăruşului. Măgăruşul trage căruţul cu uşurinţă.

Ex. 181 Oile pasc în poiană. Câinii le păzesc cu grijă. Ei au urechile ridicate. Dintr-un tufiş apare lupul. Oile privesc speriate. Câinii latră. Lupul fuge în pădure.

Ex. 183 umblă, stă, bea.

Urşii prin pădure umblă.
Ursuleţii stau la umbră,
Şi beau apă din ulcior.

Ex. 188 a) stă — numărul singular
a întins — numărul singular

Ex. 193

Substantivul	Funcţia în propoziţie	Adjectivul	Funcţia în propoziţie
un fir	subiect		
iarbă	parte secundară	verde	parte secundară
o rază	subiect	încălzitoare	parte secundară
un gândăcel	subiect		
un flutur	subiect		
un clopoţel	subiect	în floare (înflorit)	parte secundară
o iarnă	parte secundară	lungă	parte secundară
dor	parte secundară	nemărginit	parte secundară
un soare	parte secundară	dulce	parte secundară
sufletul	parte secundară	uimit	parte secundară

Ex. 194 a) iezii — substantiv comun, numărul plural, subiect;
începură — verb, numărul plural, predicat;
să care — verb, numărul plural, predicat;

Scanned with OKEN Scanner

bolovanii — substantiv comun, numărul plural, parte secundară;
îndesară — verb, numărul plural, predicat.
burduhanul — substantiv comun, numărul singular, parte secundară;
dihaniei — substantiv comun, numărul singular, parte secundară;
încăpură — verb, numărul plural, predicat.

Ex. 212 a)

vesel	veselul
vechi	vechiul
nou	noul
luminoasă	lumină

b)

gură	gureş
întuneric	întunecos
cruzime	crud

c)

vedere	a vedea
conducător	a conduce
tăcere	a tăcea
răspuns	a răspunde.

CLASA A IV-A

Ex. 6 **glasul se** *aude*
o pădure *a apărut*
apele *spun*
grădinile *strălucesc*

Ex. 8 Norii au acoperit cerul. Ploaia a început. Stropi mari şi grei lovesc în geam. Băiatul priveşte la vijelia de afară. Animalele s-au ascuns în adăposturile lor.

Ex. 9 treceau; urmăream; auzeam; visam.

Ex. 12 clasa — subst. comun, nr. singular;
elevi — subst. comun, nr. plural;
zi — subst. comun, nr. singular;
fetele — subst. comun, nr. plural;
florile — subst. comun, nr. plural;
praful — subst. comun, nr. singular;
Ionuţ — subst. propriu;
Emil — subst. propriu;

Scanned with OKEN Scanner

bureţii — subst. comun, nr. plural;
creta — subst. comun, nr. singular;
tablă — subst. comun, nr. singular.

Ex. 13 au întâlnit — verb, nr. plural;
am petrecut — verb, nr. singular;
am învăţat — verb, nr. singular;
am cunoscut — verb, nr. singular.

Ex. 15 Într-o zi niște copii s-au înțeles să plece în pădure. Ionel nu era hotărât: să meargă sau să nu meargă. Până la urmă l-a lămurit Andrei. Ei s-au dus înainte. Au ajuns la luminiş. Andrei ia o frunză şi începe să cânte. El i-a dat una şi lui Ionel. Acesta s-a chinuit să scoată un sunet, dar nu a reuşit. Frunza sa parcă refuza să cânte.

Ex. 20 a) a venit — predicat; umblă — predicat; s-a ascuţit — predicat; fulgeră — predicat; împunge — predicat; bate — predicat.

Ex. 24 ocoli; se înălţă; porni; să lunece; privi; duse; plânse.

Ex. 26

a călăuzi	a invada	a cerceta	a hotărî	a învinge	a verifica
a conduce	a năvăli	a examina	a stabili	a izbândi	a studia
a arăta	a cotropi			a câştiga	

Ex. 33 sunt; zboară; este; sunt, se leagănă; au fost; vor fi

Ex. 36 a) trece — predicat exprimat prin verb;
tremură — predicat exprimat prin verb;
sunt — predicat exprimat prin verb.

Ex. 43 a) era frumos — predicat nominal exprimat prin verbul "era" şi adjectivul "frumos";

era galbenă — predicat nominal exprimat prin verbul "era" şi adjectivul "galbenă";

era verde — predicat nominal exprimat prin verbul "era" şi adjectivul "verde".

Ex. 47 veneau — predicat verbal;
trecuseră — predicat verbal;
apucau — predicat verbal;
erau — predicat verbal;
se varsă — predicat verbal;
face — predicat verbal;
era primejdioasă — predicat nominal.

Ex. 48 b) — trăiau; erau feciorii; se numea Alb; avea; se numea Negru; erau întunecaţi; se numea Repede; avea; era iute; se ocupau; colindau; primeau.

Scanned with OKEN Scanner

Ex. 55

Subiectul	Prin ce este exprimat	Predicatul	Prin ce este exprimat
găinile	substantiv	dorm	verb
cocoşul	substantiv	stă	verb
lumina	substantiv	se desluşeşte	verb
dealurile	substantiv	se văd	verb
cocoşul	substantiv	îşi caută	verb

S

Ex. 63 a) un fir, o rază, un gândăcel, un flutur, un clopoţel

P

aprind

Când subiectul este multiplu, predicatul este la plural.

Ex.65 Munţii înalţi şi trufaşi *au scăpat* poporul din primejdii multe.

În munţi, *s-au închegat* **tăria** şi **unitatea** neamului.

În şipotul izvoarelor şi în freamătul codrilor a răsunat frumoasa noastră **doină**.

Ex. 68

Parte secundară de propoziţie	Ce parte de vorbire determină
apele	primeşte — verb
limpezi	apele — substantiv
ale Lotrului	apele — substantiv

Ex. 75

Atributul	Prin ce parte de vorbire este exprimat	Pe cine determină
păpădiilor	substantiv	puful — substantiv
lungi	adjectiv	acorduri — subst.
de liră	substantiv	acorduri — subst.

Ex. 81 a) Vântul nu adia. Pretutindeni plutea neclintită mireasma proaspătă a pământului arat. O codobatură cu pene cenuşii sălta în zbor neliniştit. Treceau încet pe ţarina neagră.

Scanned with OKEN Scanner

Ex. 85 a) sub stejar unde? — substantiv;
pe han — pe cine? — substantiv;
părerea — ce? — substantiv.

Ex. 91 într-un sat — complement exprimat prin substantiv;
erau — predicat verbal exprimat prin verb;
fraţi — subiect exprimat prin substantiv;
doi — atribut exprimat prin numeral.

Ex. 100

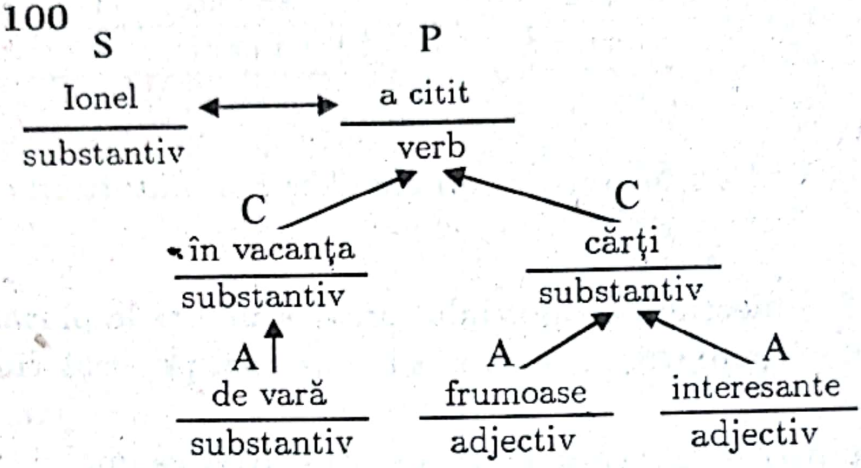

Ex. 119 avântul — genul neutru; frunzele — genul feminin; nucului — genul masculin; gânduri — genul neutru; fruntea — genul feminin; Măriuca — genul feminin; păsări — genul feminin; soarele — genul masculin; săgeţi — genul feminin; lumină — genul feminin; coroana — genul feminin; copacului — genul masculin; bunicul — genul masculin; sat — genul neutru; casele — genul feminin; pereţii — genul masculin.

Ex. 128 a) pridvorul — subst. comun, nr. singular, genul neutru, funcţia de complement.

bunicilor — subst. comun, nr. singular, genul masculin, funcţia de atribut;

Ex. 133 liniştite, verde; argintii.

Ex. 144 trestia *bolnavă; trudita* moară;

Ex. 149 a) eu — persoana I, nr. singular;
tu — persoana a II-a, nr. singular;
noi — persoana I, nr. plural;
el — persoana a III-a, nr. singular;
el — persoana a III-a, nr. singular.

Ex. 150 a) tu — persoana a II-a, nr. singular;
eu — persoana I, nr. singular;

Scanned with OKEN Scanner

el — persoana a III-a, nr. singular, genul masculin;
el — persoana a III-a, nr. singular, genul masculin;
eu — persoana I, nr. singular;
eu — persoana I, nr. singular;
el — persoana a III-a, nr. singular.

Ex. 156 tu — pers. a II-a, nr. sing., funcţia de subiect;
el — pers. a III-a, nr. sing., funcţia de subiect;
tu — pers. a II-a, nr. sing., funcţia de subiect;
îi — pers. a III-a, nr. sing., funcţia de complement;
i- — pers. a III-a, nr. sing., funcţia de complement;
eu — pers. I, nr. sing., funcţia de subiect;
el — pers. a III-a, nr. sing., funcţia de subiect.

Ex. 162 a) o sută; o sută de mii; zece.

Ex. 166 a)

Numerale care exprimă numărul	Numerale care exprimă ordinea prin numărare
cinci, două, o (masă), o (saltea), două, o (velniţă), trei, două, un (săculeţ), o (bucată) două.	—

Ex. 168 a) trei, doi, o (fetiţă).

⚠ Aici "o" de la "o muiere" nu e numeral.

Ex. 173 a) scotoceau — persoana a III-a; a smuls — pers. a III-a; s-a îndreptat — persoana a III-a; priveam — pers. I; scria — pers. a III-a; nu avea — persoana a III-a.

Ex. 178 a)

Verbul	Persoana	Numărul	Timpul
scapă	III	singular	prezent
soarbe	III	singular	prezent
se îndoaie	III	singular	prezent
trece	III	singular	prezent
a văzut	III	singular	prezent

Ex. 179

c) vom ajunge — verb, numărul plural, persoana I, timpul viitor;
să aşez — verb, numărul singular, persoana I, timpul prezent;
vei voi — verb, numărul singular, persoana a II-a, timpul viitor;

Scanned with OKEN Scanner

să rămâi — verb, numărul singular, persoana a II-a, timpul prezent.

Ex. 195 a) în (aer) — leagă complementul de verb; şi — leagă două cuvinte care formează subiectul multiplu; şi — leagă două cuvinte care formează subiectul multiplu; de — leagă atributul de substantiv.

Ex. 196 Ciobănaşul — subst. comun, nr. sing., genul masculin, are funcţia de subiect;

era un băieţel — predicat nominal, exprimat prin verbul "era", nr. singular, persoana a III-a, timpul trecut şi substantivul "băieţel" cu funcţie de nume predicativ.

deştept — adjectiv, nr. sing., genul masculin (se acordă cu subst. "băieţel"), are funcţia de atribut;

vrednic — adjectiv, nr. sing., genul masculin (se acordă cu subst. "băieţel"), are funcţia de atribut.

Ex. 206 a) Când îl găseşte, când îi vede aripa ruptă, înţelege că este pierdut; dar îşi ascunde durerea, ca să nu-l deznădăjduiască şi pe el.

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIE

Academia Română, Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație, București, 1983.

Academia Română, Gramatica limbii române.

Avram Mioara, Gramatica pentru toți, Editura Academiei, București, 1986.

Beldescu George, Ortografia actuală a limbii române, Editura științifică și enciclopedică, București, 1984.

Beldescu George, Ortografie, ortoepie, punctuație, Societatea de științe filologice din România, București, 1982.

Coteanu Ion, Gramatica de bază a limbii române, Editura Albatros, București, 1982.

Dițulescu Florian, Serdean Ioan, Gramatică și compunere, Editura didactică și pedagogică, București, 1992, Manual pentru clasa a III-a.

Mihăescu N., Cum e corect?, Editura "Ion Creangă", București.

Molan Vasile, Teodorescu Iulia, Pârvulescu Letiția, Limba noastră-i o comoară, Editura Petrion, București, 1991.

Iliescu Constanța, Nichita Silvia, Petrescu Victoria, Popescu Stela, Gramatică și compunere, Manual pentru clasa a IV-a, Editura didactică și pedagogică, București, 1992.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Clasa a II-a

PROPOZIȚIA
Ce este propoziția? 5
Scrierea propoziției 8

TEXTUL 11
Titlul 12

SEMNE DE PUNCTUAȚIE 14
Punctul 14
Semnul întrebării 16
Semnul exclamării 18
Linia de dialog 20
Două puncte 21
Virgula 22

CUVÂNTUL SILABA LITERA ALFABETUL 24
Cuvântul 24
Silaba 25
Sunetul și litera 25
Vocale și consoane 27
Folosirea vocalelor în vorbire și scriere 29
Folosirea consoanelor în vorbire și scriere 30
Scrierea unor cuvinte cu consoană dublă 30
Despărțirea cuvintelor în silabe 31
Grupurile de litere 32
Alte grupuri de litere 33
Liniuța de unire (cratima) 34

Clasa a III-a

SĂ RECAPITULĂM CUNOȘTINȚELE DIN CLASA A II-A! 38

PROPOZIȚIA 40
Părțile de propoziție 41
Părțile principale de propoziție 42
Subiectul 42
Predicatul 44
Subiectul și predicatul 46

Scanned with OKEN Scanner

Propoziția simplă. Propoziția dezvoltată 49
Subiectul și predicatul (recapitulare) 50
Părțile de vorbire 52
Substantivul 53
Semnele de punctuație 67
Adjectivul 69
Pronumele personal 77
Numeralul 80
Verbul 83
Exerciții de scriere 92
Părți de vorbire. Părți de propoziție 96

Clasa a IV-a

SĂ NE AMINTIM CE AM ÎNVĂȚAT ÎN CLASA A III-A! 99
TEXTUL 101
PROPOZIȚIA 103
Părțile principale de propoziție 104
Predicatul verbal 104
Predicatul nominal 107
Subiectul 111
Părțile secundare de propoziție 115
Atributul 117
Complementul 121
Părțile de vorbire 127
Substantivul 127
Adjectivul 134
Pronumele personal 139
Numeralul 143
Verbul 145
Cuvinte de legătură 152
Părțile de vorbire. Părțile de propoziție 156

REZOLVAREA CERINȚELOR UNOR EXERCIȚII 158
- Clasa a II-a 158
- Clasa a III-a 159
- Clasa a IV-a 165

Scanned with OKEN Scanner

ISBN 973-9116-14-0

Redactor: ANDREEA-BOGDANA PETRICĂ
Tehnoredactor: AUREL BUDNIC

Bun de tipar: 15.IX.1993. Format:
16/70×100. Coli de tipar: 11.

Tehnoredactare computerizată: ADISAN

Scanned with OKEN Scanner

Lucrarea este scrisă într-un stil modern, sub forma unui dialog permanent între autori şi elev. Calităţile didactice şi pedagogice deosebite ale cărţii permit elevului o însuşire conştientă şi temeinică a noţiunilor de limbă română. Lucrarea poate fi utilizată atât în studiul individual cât şi ca material ajutător la clasă.

COLECȚIA GIMNASIUM

În colecţia **«LICEU»** au apărut:

I. PETRICĂ, I. LAZĂR, **Probleme de algebră pentru liceu** vol. I + vol. II (clasele IX–X); vol. III (clasele XI–XII)

I. PETRICĂ, E. CONSTANTINESCU, D. PETRE, **Analiză matematică pentru clasele XI–XII** (vol. I şi II)

În colecţia **«GIMNASIUM»** au apărut:

V. MOLAN şi colab., **Limba noastră-i o comoară** (Exerciţii de gramatică pentru ciclul primar) **ediţia a II-a.** Această lucrare a fost pusă de acord cu lucrarea **Gramatică, ortografie şi punctuaţie pentru toţi copiii** şi în plus conţine exerciţii pentru noua disciplină din planul de învăţământ, *Comunicare*

I. PETRICĂ, C. ŞTEFAN, Şt. ALEXE, **Probleme de matematică pentru gimnaziu**

TOATE LUCRĂRILE AU AVIZUL MINISTERULUI ÎNVĂŢĂMÂNTULUI

Comenzi la telefon: 637.23.34

ISBN 973-9116-14-0

Scanned with OKEN Scanner